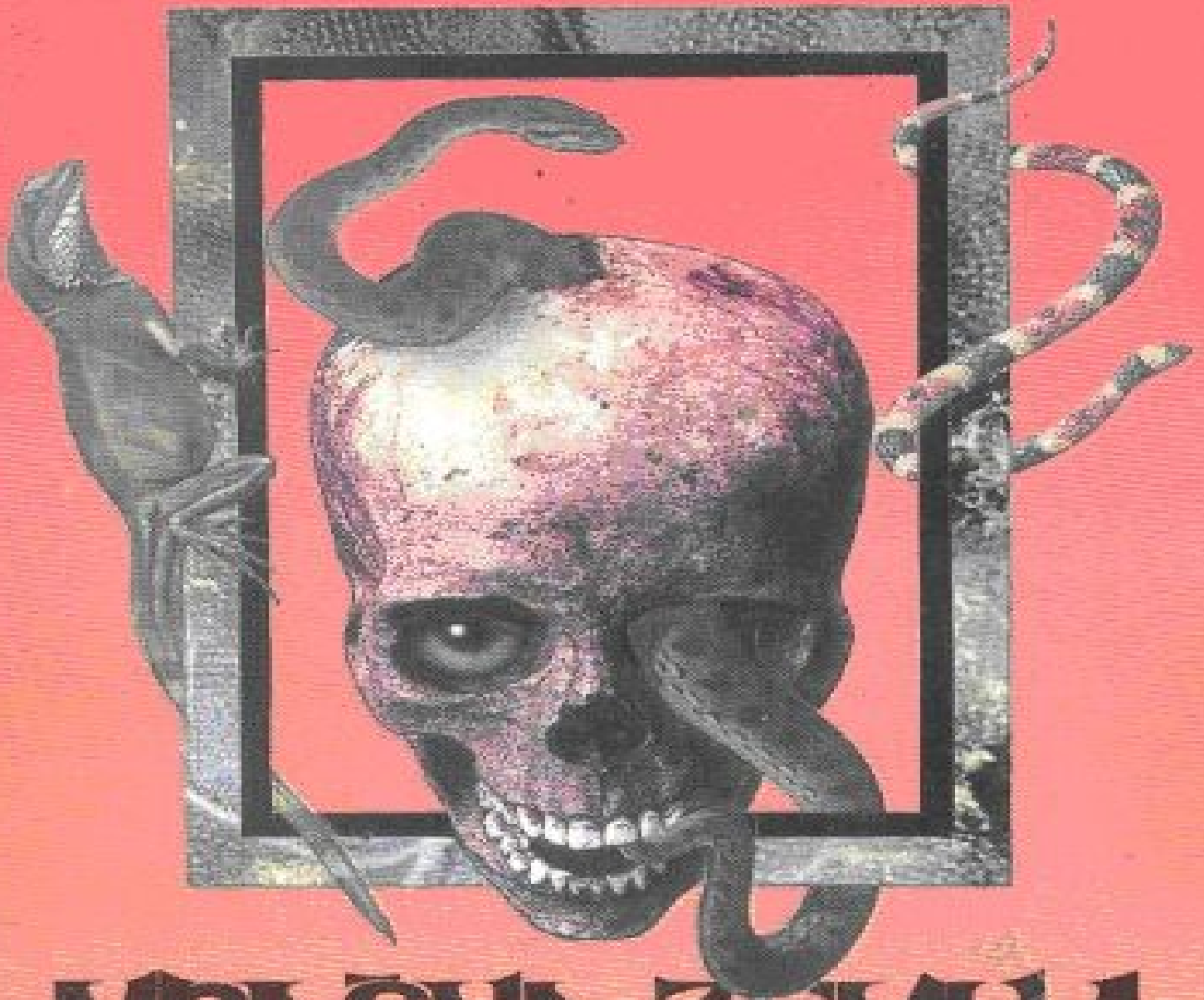

ALIEN
SF

MRAČNA ZEMĽA
RAY
BRADBURY

002

Ray Bradbury
Mračna zemlja
The October country 1955.

A kome drugom nego August Derleth

SADRŽAJ

Kepec

Budni pokerski žeton H.Matissea

Kostur

Teglica

Putnik

Emisar

Oprljeni ognjem

Kosa

Stric Einar

Vjetar

Bila jednom jedna starica

Obiteljsko prelo

Prekrasna smrt Dudleyja Stonea

KEPEC

The Dwarf

Aimee je motrila nebo, u tišini.

Danas je bila jedna od onih nepomičnih vrućih ljetnih noći. Na betonskome molu nije bilo nikoga, a đerdan crvenih, bijelih, žutih žarulja plamtio je kao niz kukaca u zraku nad drvenom prazninom. Gazde raznih vašarskih atrakcija stajali su, poput razmekšalih voštanih figura, slijepo zapiljeni, bez riječi, svi poredani u crtu.

Tu su prije dva sata prošle dvije mušterije. Ta su dva samotna bića sad bila na mehaničkom toboganu, koljački vrištala svaki put kad bi se vagonet prevrnuo u ognjenu noć, i jurila oko jedne praznine za drugom.

Aimee je polako koračala preko žala, a za vlažne joj se ruke lijepilo nekoliko istrošenih kolutova za huplu. Stala je iza blagajne ispred LABIRINTA OGLEDALA. Ugledala je sebe posve izobličenu u tri nabrana zrcala pred Labirintom. U hodniku iza njih rasplinulo se tisuću njezinih umornih replika, vrućih slika usred tolike bistre hladnoće.

Ušla je u biljetarnicu i dugo ostala stajati, zagledana u tanki vrat Ralpa Bangharta. On je dugim i neravnim žutim zubima stiskao nezapaljenu cigaru i na pult slagao već izmrcvarene karte za pasijans.

Kad je vagonet mehaničkoga tobogana zajaukao i ponovno se stropoštao kao jeziva lavina, Aimee se prisjetila da treba nešto reći.

"Kakvi su to ljudi koji se voze na mehaničkom toboganu?"

Ralph Banghart je punih trideset sekundi sisao svoju cigaru.

"Raja zapravo želi liknuti. A ova je mehanjola kao stvorena za rikavelu." Na trenutak je sjedio tako i osluškivao tihe praskove pušaka u streljani. "Čitav je taj vražji luna-park lud sto gradi. Recimo, taj kepec. Vid'la ga? Svake večeri, calta svojih deset centi, pa bris u Labirint ogledala sve do Sobe munjenoga Louieja. Sigurno mu tamo već vidiš kržljivu glavu. Boga mu njegovog!"

"O, da", rekla je Aimee i prisjetila se. "Uvijek sam se pitala kako je to biti kepec. Kad god bih ga vidjela, tako bi mi se smilio."

"Mogao bih na nj svirati kao na harmoniku."

"Daj šuti!"

"O, bogo." Slobodnom ju je rukom potapšao po bedru. "Ti stalno cmoljiš nad nekim a nisi ga ni vidjela." Zavrtio je glavom i zasmijuljio se. "On i njegova mala tajna. Samo on ne zna da ja znam, kužiš? Kukuc, kukuc, mamice!"

"Što je vruće." Mokrim je prstima nervozno zatrzala velikim drvenim kolutovima.

"Ne mijenjaj temu. On je tu, i po grdom i po lijepom."

Aimee se prebacila s noge na nogu.

"Hej! Daj, daj, nemoj se odmah pigati! Oš vidjet kepeca? Ps!" Ralph se okrenuo. "Evo nam ga!"

Kepecova ruka, dlakava i tamna, pojavila se sama samcata, i sa srebrnim se novčićem pružila kroz prozorčić blagajne. Potom se začuo uzvik nevidljivoga stvora, "Jednu!" visokim, dječjim glasom.

Aimee se mahinalno povila prema njemu.

Kepec je podigao oči i ugledao je, i njoj se učinilo kao da su nekog crnookog, crnodlakog i ružnog čovjeka zatvorili u vinski tijesak, pa ga stali stiskati i tlačiti i tlačiti i tlačiti, okret po okret, bol na bol, sve dok nije ostala samo izbljedjela, odurna masa, s obezobličeno nadutim licem, licem za koje si znao da bi i u dva i u tri i u četiri u noći, dok bi nauznak ležao u postelji, zurilo posve budno, jer bi spavalo samo tijelo.

Ralph je žutu kartu razderao na dva dijela.

"Jedna!"

Kepec, kao da se uplašio dolazeće oluje, čvrsto je povukao ovratnik pod grlo i žurno se zagegao. Trenutak potom, deset tisuća izgubljenih i zalutalih kepeca zamigoljilo je, poput uspaničenih crnih buba, između zrcalnih ploha, i nestalo.

"Brže!"

Ralp je protisnuo Aimee kroz mračni prolaz iza zrcala. Tapšanjem ju je požurivao kroz tunel, čitavim putem, sve do tanke pregrade sa špijunkom.

"Ovo je avion", zasmijuljio se. "Daj - vidi."

Aimee se na trenutak nećkala, no onda prislonila lice na pregradu.

"Vidiš ga?" prošaptao je Ralph.

Aimee je osjetila kucanje vlastitog srca. Prošla je čitava minuta.

Pred njoj je stajao Kepec, posred modre sobice. Oči su mu bile zatvorene. Još ih nije bio pripravan otvoriti. I onda, onda je digao

vjeđe i pogledao u veliko zrcalo pred koje se postavio. I to što je u njemu ugledao natjeralo mu je smiješak na lice. Namignuo je, izveo piruetu, postavio se bočno, mahnuo rukom, naklonio se pa kratko i nespretno zaplesao.

A zrcalo je svaki njegov pokret ponavljalo visokim, tankim rukama, visokim, visokim tijelom, te sve popratilo golemim migom i enormnom replikom plesa, da bi se predstava završila gigantskih naklonom!

"Svake večeri ista priča", prošaptao joj je Ralph u uho. "Zar nije avion?"

Aimee je okrenula glavu pa se nepomična lica nepomično zagledala u Kalpha, i dugo ostala tako, bez ijedne riječi. A onda, kao da si nije mogla pomoći, polako je i vrlo polako vratila glavu, da još jednom zirne kroz rupicu. Zadržala je dah. Osjetila je kako su joj se oči navlažile.

Ralph ju je munuo laktom, i prošaptao:

"Hej, što nam sad izvodi naš čovuljak?"

* * *

Pola sata potom, kad je Kepec izišao iz labirinta, pili su kavu u blagajni i nisu se gledali. Kepec je skinuo šešir i krenuo prema kabini, no onda je ugledao Aimee i žurno se udaljio.

"Nešto je htio", rekla je Aimee.

"Je." Ralph je lijeno zgnječio cigaretu. "A kužim i što. Ali nije imao petlje pitati. Jedne mi večeri veli, onako pištavo i sitno: 'Kladim se da su ta zrcala jako skupa.' Ja se samo pravim blesav. Ja velim je kako da ne. On me samo gleda, vidim, čeka, pa kad ne dočeka, ode on lijepo kući, a sutra mi veli: 'Kladim se da ta zrcala stoje po pedeset, po sto baksi.' I ja se kladim, velim ja. I slažem pasijans."

"Ralph", rekla je ona.

On je nakratko podigao pogled.

"Što me tako gledaš?"

"Ralph", rekla je ona, "zašto mu ne prodaš koji od duplikata?"

"Vidi, Aimee, jel ja tebi govorim kako da radiš svoje cirkusarije s kolutima?"

"Koliko dođu ta zrcala?"

"Dobijem ih iz druge ruke za trideset pet baksi."

"Zašto mu onda ne kažeš gdje ga može kupiti?"

"Aimee, gdje si bila kad je Bog pamet dijelio." Stavio joj je ruku na koljena. Ona ju je odmaknula. "Čak i da sam mu rekao kamo da ide, misliš da bi ga kupio? Ne, tako ti Boga. A zašto? Zato što drži do sebe. Mislím, kad bi doznao da znam kako očijuće s onim zrcalom u Sobi munjenoga Louieja, nikad se tu više ne bi nacrtao. Prodaje foru da ide kroz labirint radi zezanja, kao i svi drugi. Pravi se da mu se friga za specijalnu sobu. Ali uvijek čeka da padne promet, u sitne sate, da je ima samo za se. A čime se zabavlja kad je promet velik, to ne zna ni dragi Bog. Ne, gospodine, ne bi on imao petlje kupiti zrcalo nigdje. Nema on nikoga, a čak i da ima prijatelja, ne bi ga pitao da mu to kupi. Ponos, tako ti Boga, ponos. A meni to veli samo zato što sam ja fakat jedini koji to zna. Osim toga, daj ga pogledaj - otkud mu lova da kupi tako nešto? Može biti da je štogod strpao u čarapu, no gdje to danas na Božjemu svijetu kepec može naći posao? Pet para za deset komada, svuda osim u cirkusu čista pušiona."

"Kako mi ga je grozno, grozno žao." Aimee je nastavila zuriti u prazan drveni nogostup. "A gdje on živi?"

"U nekakvoj mišjoj rupi uz obalu. Ganghes Arms. Zašto?"

"Ludo sam se zaljubila, ako baš moraš znati."

On se nacerio oko cigare.

"Aimee", rekao je. "Ti i tvoji blesavi štosovi."

* * *

Topla noć, vruće jutro i jara u podne. More je bilo ploča od plamenih šljokica i stakla.

Aimee je došla pješice, kroz zaključane staze luna-parka što su gledale na toplo more, držeći se hladovine i s pet-šest suncem izbljedjelih revija pod mišicom. Otvorila je vrata, s kojih se već ljuštila boja, i zazvala u vruću tamu.

"Ralph?" Pronašla je put kroz crni hodnik iza zrcala, i pete su joj zatuckale po drvenom podu. "Ralph?"

Netko se tromo promeškoltio na platnenom poljskom krevetu.

"Aimee?"

Uspravio se na postelji i uvrnuo slabašnu žarulju u grlo na toaletnom stoliću. Priškiljio je na nju, napol zaslijepljen.

"Hej, izgledaš mi kao mačka što je upravo smazala kanarinca."

"Ralf, došla sam zbog onog patuljka!"

"Kepeca, Aimee, ljubavi, kepeca. Patuljak, to je u ćelijama, takav se rodio. A kepec, to je u žlijezdama..."

"Ralph! O njemu sam otkrila nešto zaista prekrasno!"

"Ma tako ti Boga!" rekao je obraćajući se vlastitim rukama, koje je ispružio da budu svjedoci njegovoj nevjerici. "Da lude ženske! Ma tko daje i dva centa za nekakvog gnusnog žgoljavog..."

"Ralph!" Pružila mu je magazine, a oči su joj zablistale. "On je pisac! Daj, zamisli to!"

"Danas je prevruće za razmišljanje." Opet je legao i uz lagani se smiješak pažljivo u nju zagledao.

"Slučajno sam prošla kraj Ganghes Armsa, i susrela gospodina Greeleya, ravnatelja. On veli da se iz sobe gospodina Biga po čitavu noć čuje pisaći stroj!"

"A tako se on zove?" Ralph je zaurlao od smijeha.

"Piše krimi šund, toliko da preživi. U antikvarijatu sam među magazinima našla jednu njegovu priču i, Ralph, daj pogodi!"

"Umoran sam, Aimee."

"Taj mali ima do neba veliku dušu; i sve to on vadi samo iz glave!"

"Pa zašto onda ne piše za velike magazine, pitam se, pitam?"

"Možda se boji - možda ne zna bi li za to bio sposoban. Zna se dogoditi. Ljudi nemaju vjere u sebe. Ali se kladim, kad bi samo pokušao, da bi svoje priče mogao prodati kome mu se sviđi."

"Pa zašto onda, pitam se, pitam, nije pun para?"

"Možda mu ideje dolaze polako jer je ubijen u pojam. A tko ne bi bio? Biti tako malen? Kladim se da mu je teško misliti i o čemu osim daje tako mali i da živi u jeftinom jednosobnom stanu."

"Ma majku mu!" otfknuo je Ralph. "Govoriš kao baka od Florence Nightingale."

Ona je podigla magazin.

"Pročitat ću ti komadić jedne njegove krimi priče. U njoj ima i pištolja i pravih dasa i svega, ali ju je ispričao patuljak. Kladim se da urednici nisu imali ni pojma o čemu on to priča. O, molim te, Ralph, nemoj samo tako sjediti! Poslušaj."

I sad je počela glasno čitati.

"Ja sam kepec i ubojica. Jedno se ne da odvojiti od drugoga. Jer je jedno uzrok drugome."

Kad mi je bilo dvadeset godina, čovjek koga sam ubio, zaustavio me na ulici, uzeo u naručje, poljubio u čelo, posprdno mi zapjevušio, zapjevao mi uspavanku, a onda me odvuкао u mesnicu, bacio na vagu i povikao: 'Daj mi to izvaži. I bez palca, molim!'

Vidite li kako nam drugi upućuju živote prema ubojstvu? Ubojstvu tog idiota, tog mučitelja mog tijela i duše!

A što se pak tiče djetinjstva: Roditelji su mi bili sitni ljudi, iako ne i patuljci, ili ne baš sasvim. Imetak što ga je otac naslijedio omogućio nam je da živimo u kući lutaka, u nečem čudesnom, sličnom svadbenoj torti s uresima od marcipana - s malim sobicama, malim naslonjačima, minijaturnim slikama, kamejama, jantarom sa zarobljenim kukcima - sve sitno, sitno, sitno! Svijet je Divova bio vani, bili su to ružni glasovi iza vrtnoga zida. Uboga mama, sirota tata! Oni su mislili sve najbolje. Čuvali su me, kao porculansku vazuu, malu i dobro zaštićenu, samo za sebe, u našem svijetu mrava, u našim izbicama iz košnice, u našoj mikroskopskoj knjižnici, u našoj zemlji s vratima napravljenim po mjeri buba i prozorima po mjeri noćnih leptira. Tak danas sagledavam strahovite razmjere psihoze svojih roditelja! Zacijelo su sebi zamislili da će živjeti dovijeka, i čuvati me pod staklom kao leptira. Ali je onda najprije umro otac, a poslije je našu kućicu, taj osinjak, proždoro požar, a s njom i sva njezina zrcala ne veća od poštanske marke i ormara ne veće od soljenke. A onda je otišla i mama! A ja sam, sam samcat, zagledan u zgarište svog doma, bio izbačen u svijet Čudovišta i Titana, zahvaćen lavinom stvarnosti, i bacan njome, valjan i razbijan o podnožje litice!

Trebala mi je čitava godina da se na to priviknem. Da postanem cirkuskom atrakcijom, bilo je nezamislivo. Činilo se da za mene nema mjesta na svijetu. A onda, prije mjesec dana, u mom se životu pojavio Progonitelj; nabio mi je žensku kapu na nedužnu glavu i doviknuo prijateljima: 'Da vas upoznam sa svojom ženicom!' "

Aimee je prekinula čitanje. Kad je Ralphu pružila magazin, novine su joj se zatresle u ruci, a pogled joj je bio nesiguran.

"Do kraja je pročitaj sam. Ostatak je tipična priča o umorstvu. I sasvim pristojna. Ali zar ne vidiš? Taj mali. Taj mali."

Ralph je bacio magazin i lijeno pripalio cigaretu.

"Ja više volim kaubojsce."

"Ralph, to moraš pročitati. On treba nekoga tko će mu govoriti kako je dobar i poticati ga u pisanju."

Ralph ju je pogledao, malo nakrivivši glavu.

"I pogodi koga će to zapasti? Vidi, vidi, nismo li baš mi Prst Božji?"

"Ne želim to slušati!"

"Daj misli malo glavom, vrag neka ga nosi! Banut ćeš mu u sobu, i on će misliti da mu daješ milostinju. I vrišteći te zbandžiti van."

Ona je sjela i zamislila se nad time, vrlo polako, okrećući to u glavi i pokušavajući to sagledati sa svih strana.

"Ne znam. Možda si u pravu. Ali, Ralph, zaista, to nije samo samilost. Ali bi njemu možda zaista izgledalo tako. Moram strašno paziti."

On ju je prodrmao za rame, lagano je štipajući prstima. "Dođavola, dođavola, skinu mu se, samo te to molim; za svoje ćeš pare samo dobiti po glavi. Daj bogati, Aimee, nikad još nisam vidio da te nešto tako ćopilo. Vidi, ti i ja, daj da se malo provedemo, nešto žvaknemo, natankamo benzina, pa niz obalu dokle nas kotači nose; malo se kupnemo, večeramo, negdje usput odemo u kino - i nek vrag nosi i luna-park i sve. Čekam tvoj odgovor. Dan kao san i bez jedne brige u životu. Stavio sam na stranu nekoliko baksi."

"To je zato što znam da je on drukčiji", rekla je Aimee i skrenula pogled u tamu. "To je zato što je on nešto što mi nikad ne možemo biti - ti i ja i svi ostali na ovome molu. To je nešto čudno, nešto tako čudno. Život ga je udesio da bude dobar samo za cirkuske predstave, pa ipak on živi s čvrstim tlom pod nogama. A nas je opet život stvorio takvima da ne bismo morali raditi cirkuske predstave, a evo nas tu na moru, na molu. Pokatkad se čini da nas od obale dijeli milijun milja. Kako to, Ralph, da mi imamo tijela, no on ima mozak koji može misliti i o stvarima o kojima mi ni ne slutimo da postoje?"

"Ti kao nisi ni čula što sam ti rekao!" uzviknuo je on.

Ona je sjedila, a on stajao nad njom, i glas mu je bio dalek.

Oči su joj bile napol zatvorene, a ruke u krilu; trzale su se.

"Ne sviđa mi se taj tvoj lukav izraz na licu", rekao je napokon.

Ona je polako otvorila torbicu pa izvadila svežnjić novčanica i počela odbrojavati.

"Trideset pet, četrdeset dolara. Evo. Nazvat ću Billieja Finea i reći mu da jedno od onih svojih visokih zrcala pošalje gospodinu

Bigelowu u Ganghes Armsu. I hoću!"

"Kako!"

"Zamisli, Ralph, kako bi se veselio da ga, kad god zaželi, ima u svojoj sobi. Mogu telefonirati?"

"Samo izvoli, kad si luda."

Ralph se brzo okrenuo i otkoračao tunelom. Začulo se kako su tresnula vrata.

Aimee je počekala, a onda je, nakon nekog vremena, primakla ruku aparatu i zavrtjela brojeve, ali nekako upravo bolno sporo. Zastajala je između brojeva, zadržavala dah, zatvarala oči, razmišljala o tome kako je to kad si tako malen na svijetu, a onda ti jednoga dana netko pošalje specijalno zrcalo. Zrcalo za tvoju sobu, u koju se možeš sakriti sam sa svojim odrazima, velikim i blistavim, i pisati priče i priče, a da nikad, ako to ne želiš, ne moraš izaći u svijet. Kako to mora biti kad si sam, s čudesnom iluzijom, svom iz jednoga komada, u svojoj sobi. Hoće li te ona razveseliti ili rastužiti, hoće li ti pomoći u pisanju ili te povrijediti? Zaklimala je glavom naprijed-natrag, naprijed-natrag. Ali tako te bar nitko neće gledati s visine. Iz noći u noć, možda budeš ustajao u tri sata u studeno jutro, da samome sebi namiguješ, smiješiš se, mašeš i plešeš, sebi tako visokom, tako visokom, tako prelijepom i visokom u sjajnom ogledalu.

Telefonski je glas rekao:

"Billie Fine's."

"O, Billie!" uskliknula je ona.

* * *

Na molo se spustila noć. Pod daskama je ležao ocean, mračan i bučan. Ralph je sjedio, studen i voštan u svom staklenom lijesu, i slagao karte, zapiljena pogleda, stisnutih usta. Kraj njegova lakta izrastala je piramida čikova. Kad je Aimee prošla ispod usijano-crvenih i plavih žarulja, pa mu se nasmiješila i mahnula, on nije prestao slagati karte, sporo i sve sporije. "Bok, Ralph!" rekla je ona.

"Kako ljubav?" upitao je pa iz prljave čaše otpio malo ledene vode. "Kako Charlie Boyer, ili je možda Cary Grant?"

"Samo sam pošla kupiti novi šešir", rekla je i nasmiješila se. "Bože, tako se *dobro* osjećam. A znaš zašto? Billie Fine sutra šalje zrcalo! Možeš li samo malom zamisliti facu?"

"Nisam baš lud za zamišljanjem."

"O, Bože, još ćeš pomisliti da se hoću za nj udati ili što ja znam."

"A zašto ne? Nosiš ga okolo u koferu. Ljudi pitaju: Gdje vam je muž? A ti otvoriš torbu, i vikneš: Evo ga! Kao srebrni kornet. Vadiš ga iz torbe kad ti se spuhne, odsviraš svoje, i opet ga spremiš. A na stražnjoj mu verandi ostaviš kutiju s pijeskom."

"Tako mi je lijepo", odgovorila je ona.

"Osjećaš se velikodušno, to je prava riječ." Ralph je nije pogledao, samo je skupio usta. "Ve-li-ko-duš-no. Pretpostavljam da je sve to samo zato što sam ga gledao kroz rupu u dasci, koji mi je bog bio? I zašto mu šalješ to zrcalo? Ljudi poput tebe trčkaraju svijetom s tamburinima, i ubijaju mi svu radost u životu."

"Podsjeti me da ti više ne dolazim na piće. Bolje mi je i da sam sama, nego s takvim."

Ralph je duboko izdahnuo.

"Aimee, Aimee. Tebi nije jasno da mu ne možeš pomoći? On je skrenuo. A ta tvoja gluparija, kao da mu govori: Samo izvoli, *budi* lud, ja ću ti u tome još i pomoći, stari moj."

"Možda je dobro, makar jednom u životu, pogriješiti u najboljom vjeri da ćeš time nekome učiniti dobro", odgovorila je Aimee.

"Kuge, gladi i dobročinitelja, oslobodi me, Gospodine."

"Dosta! Dosta!" kriknula je ona, pa ušutjela.

On je pričekao da tišina malo odleži, pa ustao i odgurnuo otiscima prekrivenu čašu.

"Hoćeš mi malo pričuvati blagajnu?"

"Naravno. Zašto?"

Ugledala je deset tisuća hladnih i bijelih njegovih likova kako oštro koračaju staklenim hodnikom, između zrcala, uzdignute brade i živih prstiju.

Sjedila je tako u kabini punu minutu, a onda se stresla. Kuckao je mali sat i ona je, čekajući, preokrenula špil karata, sve jednu po jednu. Začula je lupu, pa kucanje, pa opet lupu čekića, duboko negdje u labirintu; potom je bila tišina, pa opet čekanje, a onda deset tisuća odraza što se svijaju i previjaju i izvijaju i rastaču, odraza Ralpa u hodu, kako gleda u deset tisuća njenih odraza dok sjedi u kabini. Kad je silazio rampom, začula mu je tihi smijeh.

"I onda, što te je tako oraspoložilo?" upitala ga je sumnjičavo.

"Aimee", rekao je nehajno, "nemojmo se svađati. Veliš da će Billie sutra poslati zrcalo gospodinu Bigu?"

"Ne misliš, nadam se, napraviti nekakvu duhovitost?!"

"Ja?" Maknuo joj je iz kabine i uzeo karte, raspjevušen i sjajnoga oka. "Ne ja, zaboga, svi da, samo ne ja." Nije je ni pogledao, ali je žurno zapljeskao kartama. Ona mu je stajala za leđima. Desno joj se oko lagano zatrzalo. Prekrižila je ruke, pa ih opustila. Kraj njih je prokucala čitava minuta. Jedini su zvukovi bili glasanje noćnog oceana pod molom, Ralphovo teško disanje u sparini, tiho šuškanje karata. Nebo je nad molom bilo vruće i zgusnuto oblacima. Daleko na pučini pojavili su se prvi slabašni odbljesci munja.

"Ralph", rekla je ona napokon.

"Opusti se, Aimee", odgovorio je on.

"Mislim, taj izlet niz obalu, o kojem si govorio..."

"Sutra", rekao je Ralph. "Možda sljedeći mjesec. Možda dogodine. Stari Ralph Banghart je strpljivo momče. I ništa me ne brine, Aimee. Vidi." Podigao je dlan. "Sasvim sam miran."

Pričekala je da zamre grmljavina s mora.

"Samo neću da se ljutiš, to je sve. I neću da se dogodi zlo, na časnu riječ."

Molom je zapuhao vjetar, čas topao, čas hladan. Sa sobom je donio miris kiše. Sat je tik-takao. Aimee se počela jako znojiti, dok je tako gledala beskrajno pomicanje karata. Iz daljine su se čuli pogodci u mete na streljani.

Kad tada, evo ti i njega.

Gegao se samotnim nizom štandova, a pod žaruljama nalik rta nizove svijetlećih kukaca, lice mu je bilo iskrivljeno i mračno, a svaki pokret muka. I s duga je puta tako niz mol pošao, a Aimee ga je gledala. Poželjela mu je kazati: Ovo je tvoje zadnje večer, posljednji put da se moraš dovoditi u nezgodu svojim dolaskom ovamo, posljednji put da, makar i ne znajući, moraš trpjeti Ralphov pogled. Poželjela je kriknuti i nasmijati se i sve to izreći pred Ralphom. Ali nije rekla ništa.

"Bok, bok!" viknuo je Ralph. "Večeras je besplatno, kuća časti! Specijalno za stare mušterije!"

Kepec se prenuo i podigao pogled, a crne su mu oči zaskakutale i zaplivala od zbunjenosti. Usta su mu oblikovala riječ "hvala" i onda

se okrenuo, pa prinio ruku vratu i čvrsto stisnuo revere oko zgrčenoga grla, dok je drugom rukom potajno stiskao srebrenu deseticu. Okrenuo je glavu, pa lagano kimnuo, a onda su u staklene hodnike zalutali deseci tuceta zgnječenih i usukanih lica, opaljeni svjetlima u čudnu tamnu boju.

"Ralph", rekla je Aimee i uhvatila ga za lakat. "Što se to zbiva?"

On se nacerio.

"Ja sam dobra srca, Aimee, ja sam jedno veliko srce."

"Ralph", rekla je ona.

"Pst", rekao je on. "*Slušaj.*"

Čekali su u blagajni u dugoj, toploj tišini.

A onda se, iz velike daljine, začuo prigušen krik.

"Ralph!" rekla je Aimee.

"Slušaj, slušaj!" rekao je on.

Začuo je još jedan krik, pa još jedan i još jedan, i mlatnjava i lupa i lom, i jurnjava kroz zavijutke Labirinta i preko njih. I evo, evo, divlje se sudarajući i rikošetirajući, od zrcala do zrcala, histerično vrišteći i jecajući, sa suzama na licu, usta razjapljenih, iz Labirinta izlazi gospodin Bigelow. Ispao je na usijani noćni zrak, divlje se osvrnuo, zajaukao, pa otrčao niz molo.

"Ralph, što se dogodilo?"

Ralp je sjedio, smijao se i pljeskao po bedrima.

Ona ga je pljusnula.

"Što si učinio?"

Ali se on nije prestao smijati.

"Daj dođi. Sad ću ti pokazati."

I već je bila u Labirintu, i jurila od jednog do drugog, do bijelog usijanog ogledala, i gledala svoj ruž, kao crvenu vatru, ponovljen tisuću puta niz srebrenu kavernu u kojoj je neka čudna, njoj vrlo slična, histerična žena, slijedila hitrog, nasmiješenog muškarca.

"Idemo!" viknuo je on. I najednom su upali u sobicu što je zaudarala na prašinu.

"Ralph!" uskliknula je.

Oboje su stajali na pragu sobice u koju je Kepec svakodnevno dolazio već čitavu godinu. Stajali su oboje na mjestu gdje je Kepec stajao svake večeri, prije nego što će otvoriti oči da pred sobom ugleda čudesni lik.

Polako vukući noge, ispružene ruke, Aimee je ušla u sumračnu sobicu.

Zrcalo se promijenilo.

U tom novom zrcalu čak su i normalni ljudi bili mali, mali, mali; čak su i visoki ljudi bili niski i crni, i što bi se više primicali, bivali bi sve manji.

I Aimee je stajala pred njim i razmišljala i razmišljala, o Bože, ako ono i krupne ljude, dok stoje ovdje, čini malenima, što će onda učiniti s kepecom, sićušnim kepecom, crnim kepecom, zgromljenim i samim na svijetu?

Okrenula se i zamalo srušila. Ralph je stajao i gledao je.

"Ralph", rekla je ona. "Bože, zašto si to učinio?"

"Aimee, vrati se!"

Istrčala je između zrcala, sva u suzama. Onako zamagljenih očiju, teško je nalazila put, ali ga je našla. Zastala je i zažmirkala na prazni molo, pa potrčala u jednom smjeru, pa drugom, pa stala. Iza nje se pojavio Ralph, i nešto je govorio, no njegov je glas bio glas što dolazi iza zida, kasno u noći, dalek i stran.

"Ništa mi ne govori", rekla je Aimee.

Netko je trčao molom prema njima. Bio je to gospodin Kelly iz streljane.

"Hej, je li tko vidio onog malog? Mali mi je prdonja zdipio pištolj, nabijen, i dok sam se snašao, petama vjetra! Hoćete mi pomoći da ga nađem?"

A onda je Kelly otišao, u sprintu, okrećući glavu u pokušaju da ga nađe među svim platnenim nadstrešnicama, nestajući pod vrelinim modrim i crvenim i žutim nanizanim žaruljama.

Aimee se zanjihala naprijed-natrag i zakoračila.

"Aimee, kamo ćeš?"

Pogledala je Alpha kao da su stranci koji su se najednom sudarili na uglu.

"Mislim", rekla je, "da ću im pomoći da ga nađu."

"Ti tu ne možeš ništa."

"Ali ću ipak pokušati. O, Bože, Ralph, za sve sam ovo samo ja kriva! Nisam smjela telefonirati Billieju Fineu! Nisam smjela naručiti ogledalo i naljutiti te toliko da to učiniš! Gospodinu sam Bigu trebala

poći ja, a ne ta kupljena ludorija! I ja ću ga naći, pa makar mi to bilo zadnje u životu."

Polako teturajući, mokrih obraza, ugledala je drhtava zrcala što su stajala pred Labirintom, i u jednom je od njih bio Ralphov odraz. Od te slike nije mogla odijeliti oči; držala ju je ona u stanju hladne i drhtave fascinacije, otvorenih usta.

"Aimee, što nije u redu? Što ti..."

Osjetio je kamo gleda, pa se okrenuo da vidi što se zbiva. Oči su mu se razrogačile.

Namrštio se u blještavo ogledalo.

A iz njega mu je mrštenjem odgovorio užasan, ružan čovječuljak, s blijedim, drempavim licem pod prastarim slamnatim šeširom. Ralph je stajao tako i oštro zurio u samoga sebe, s rukama na bokovima.

Aimee je pošla polako, pa ubrzala korak, pa potrčala. Potrčala je niz prazni molo i vjetar je puhao toplinom i na nju pirio krupne kapi vrele kiše iz neba svo vrijeme dok je trčala.

BUDNI POKERSKI ŽETON H. MATISSEA

The Watchful Poker Chip of H. Matisse

Kad prvi put srećemo Georgea Garveya, on je baš ništa. Kasnije će nositi monokl od bijelog pokerskog žetona, na kojem je sam Matisse naslikao plavo oko. Još kasnije će, možda, u zlatnoj krletki, ugrađenoj u umjetnu nogu Georgea Garveyja, ćurlikati ptica, a valjanu će mu ljevicu možda izraditi od sjajnoga bakra i nefrita.

Ali na početku - pogledajte jezivo svagdašnjeg čovjeka.

"Financijska rubrika, milo?"

Naveče, u njegovu stanu, zašuštale su novine.

"Vremenska prognoza veli 'sutra kiša'."

Crne runje u nosu dah je usrkivao, pa ispuhivao, lagano, lagano, iz sata u sat.

Vrijeme za postelju.

Sudeći po izgledu, njega su posve očito rodile voštane lutke iz izloga, godište 1907. A bio je tu i trik, mađioničarima toliko drag - sjedio bi u naslonjaču od zelenog velura - i najednom nestao! Okrenite glavu, i već ste mu zaboravili lice. Obično kao puding od vanilije.

Pa ipak, baš je njega najčišći slučaj učinio nukleusom jednog od najneobuzdanijih avangardnih književnih pokreta u povijesti!

Garvey i žena mu dvadeset su godina živjeli u pregolemoj samoći. Ona je bila ljupki cvijetak, ali je, zbog opasnosti da bi mogla sresti onog fatalnog *njega*, odbijala sve goste. Ni on ni ona nisu ni slutili da Garvey posjeduje talent da u trenutku mumificira ljude. I on i ona tvrdili su kako su posve sretni što nakon žustroga dana u uredu mogu sami prosjediti večer. Oboje su obavljali anonimne poslove. A pokatkad se čak ne bi mogli ni sjetiti imena te svoje bezbojne kompanije koja ih je upotrebljavala kao nanos bijele boje na bijeloj boji.

Na scenu stupa avangarda! Na scenu stupa Podrumski septet!

Te čudne duše što su bujale u pariškim podrumima, gdje su slušale prilično tromu verziju džez, uspjele su svoj visoko volatilni odnos prema toj glazbi sačuvati i šest i više mjeseci, i onda su, vrativši se u

Sjedinjene Države ha pragu bučnoga raspada, naletjele na gospodina Georgea Garveyja.

"Isuse Kriste!" uskliknuo je Alexander Pape, negdašnji potentat te klike. "Upoznao sam davež da se u kamen skameniš. Naprosto ga morate vidjeti! Sinoć je Bili Timmins na vratima stana ostavio cedulju da se vraća za jedan sat. A u predvorju mi je taj Garvey ponudio da ga pričekam kod njega. I tako smo sjedili, Garvey, njegova žena, ja! Nevjerojatno! On je čudovišni *Ennui*, čist proizvod našeg materijalističkog društva. On zna milijardu načina kako paralizirati čovjeka! Apsolutni rokoko s talentom za izazivanje stupora, dubokog sna i srčanog aresta. Živi školski primjer. Hajdemo mu svi u pohode!"

Nagnuli su kao jato lešinara! Život je potekao kroz Garveyjeva vrata, život mu je zasjeo u dnevnu sobu. Podrumski septet načulio se na njegovoj sofi s resicama, pa počeo očima proždirati svoj plijen.

Garvey se počeo nelagodno meškoljiti.

"Ako netko želi zapaliti..." Blijedo se nasmiješio. "Mislim... samo izvolite... *pušite*."

Tišina.

Upute su bile: "Dnevna zapovijed glasi kuš. Sasvim ga umirite. Samo ćete tako vidjeti kakva je on kolosalna norma, američka kultura na apsolutnoj nuli!"

Nakon tri minute tišine neprekinute ni treptajem, gospodin Garvey se povio prema njima.

"Mislim", rekao je, "kojim dobrom, gospodine..."

"Crabtree. Pjesnik."

Garvey se nad time malo zamislio.

"Kako", upitao je, "poslovi?"

Nitko ni glasa.

Spustila se tipična garveyjevska šutnja. Jer pred njima je sjedio najveći proizvođač i liferant šutnji na svijetu; samo navedite marku, i on će vam je i dobiti, uvezanu i zapakiranu čišćenjem grla i došaptavanjem. Šutnju zbunjenu, neugodnu, mirnu, spokojnu, ravnodušnu, blaženu, zlatnu ili nervoznu; Garvey je tu bio kao doma.

Pa dobro, Podrumski se septet te večeri naprosto sladio tom vrlo specifičnom šutnjom. Kasnije, u svom stančiću bez tople vode, pri boci 'adekvatnog crnog vinca' (upravo su proživljavali pripremnu fazu

za stvarni doticaj sa *stvarnom* stvarnošću), tu su šutnju razderali u krpice i onda je još i raščupali.

"Jeste li *vidjeli* kako je zavlačio prst pod ovratnik! Ha!"

"Ali, bogami, moram priznati daje skoro 'hladan'. Spomenio sam Muggsy Spaniera i Bixa Beiderbeckea. Jeste mu vidjeli facu? Hladna kao *led*. Što bih dao da i sam mogu izgledati kao da me ništa ne dira, kao da baš ništa ne osjećam."

* * *

Spremajući se za krevet, George Garvey je razmišljao o toj neobičnoj večeri i shvatio da bi njega, kad god bi mu se situacija istrгла iz ruke, kad god bi počela rasprava o neobičnim knjigama ili glazbi, uvijek hvatala panika, tako da bi se sledio.

No to kod njegovih uvrnutih gostiju kao da i nije izazivalo pretjeranu zabrinutost. Baš naprotiv, kad su odlazili, žustro su mu protresli ruku, i zahvalili mu na prekrasno provedenoj večeri!

"Kakav stručni tuposlav prve A klase!" uskliknuo je Alexander Pape na drugom kraju grada.

"Možda nam se potajno smije", rekao je Smith, pjesnik drugoga reda, koji se u budnom stanju s Papeom nikad nije slagao ni u čemu.

"Daj da pokupimo Minnie i Toma; njih će on oduševiti. Kakvo izuzetno veče. Imat ćemo o čemu pričati mjesecima!"

"Jeste li opazili?" upitao je Smith, pjesnik drugoga reda, i samodopadno zatvorio oči. "Kad otvorite pipe u kupaoni?" Napravio je dramatsku stanku. "*Topla* voda."

Svi su se netrpeljivo zapiljili u Smitha.

Oni se nisu ni sjetili da to iskušaju.

Ta klika, nevjerojatni kvasac, uskoro je u svom bubrenju razvalila i prozore i vrata.

"Niste vidjeli Garveyjeve? Bože premili! Lezi u svoj lijes i snivaj! Garvey to sigurno *uvježbava*. Nitko ne može biti baš *takva* seljačina bez pomoći Stanislavskog!" I tu je govornik, Alexander Pape - koji je svojim savršenim imitacijama čitavo društvo bacao u depresiju - počeo majmunirati Garveyjevu sporu, samosvjesnu govoranciju:

" 'Uliks? Nije to bila nekakva knjiga o Grcima, brodu i jednookom čudovištu? Kako, molim?' " Stanka. " 'O.' " Još jedna stanka. " 'O, jasno.' " Zavaljivanje. *Uliksa* je napisao *James Joyce*? Čudno. A ja

bih se mogao *zakleti* da se sjećam, kako je prije mnogo godina, u školi...' "

Unatoč tome što su Alexandera Papea svi *mrzili* zbog njegova briljantnog oponašanja, ipak su, kad je nastavio, svi zaurlali od smijeha.

"Tennessee Williams? Ma je li to onaj koji je napisao onaj "Valcer" za selje?"

"Brzo! Daj njegovu adresu!" zakričali su svi odreda. "Bože", zamijetio je gospodin Garvey u razgovoru sa svojom suprugom, "što je život čudan."

"Čudan si ti", odvratila mu je žena. "Jesi vidio, gutali su svaku tvoju riječ."

"Slušali su me s ushitom", rekao je gospodin Garvey, "koji je graničio s histerijom. I na najmanju bi sitnicu eksplodirali. Čudno. A u uredu, kad pričam viceve, kao da govorim zidu. A večeras se, recimo, nisam uopće ni trudio da budem duhovit. Pretpostavljam da je riječ o podsvjesnom potočiću duhovitosti što tiho teče ispod svake moje riječi. Lijepo je znati da to imam u pričuvi. Ah, evo i zvona. Idemo!"

"A poseban bi specijalitet bio izvući ga iz postelje u četiri ujutro", rekao je Alexander Pape.

"Kombinacija iscrpljenosti i morala *fin de siècle*: prava salata!"

Svi su se prilično pigali na Papea što se prvi sjetio da Garveyja posjete u zoru. Pa ipak, poslije ponoći i koncem listopada, za tu je kombinaciju zavladao žestoko zanimanje.

Podsvijest gospodina Garveyja govorila mu je u najdubljoj tajnosti daje on bio uvodna predstava kazališne sezone, no da njegov daljnji uspjeh ovisi o konstantnosti sile dosade što je pobuđuje u drugima. Iako gaje sve to samo zabavljalo, on je ipak naslućivao zbog čega se ti leminzi jate u njegovu privatnom moru. Duboko ispod kože, Garvey je bio zapanjujuće briljantan čovjek, ali su ga njegovi nemaštoviti roditelji silom sabili u Užasno čudnu postelju njegova okoliša. A odatle su ga opet izbacili u golemi tijesak za limun: u njegov Ured, u njegovu Tvornicu, u ruke njegove Žene. Rezultat: čovjek čiji su potencijali pakleni stroj u vlastitoj dnevnoj sobi. Garveyjeva potisnuta podsvjesna polovica shvaćala je da ti avangardisti još nikad nisu

sreli nikoga ni sličnoga njemu, ili možda, da su ih sreli na milijune, ali im još nikad nije ni palo na um da takav egzemplar i pomno izuče.

I tako je bio tu gdje jest, prvi od jesenjih slavljenika. Sljedećeg bi to mjeseca mogao biti kakav apstraktni slikar iz Allentowna, koji radi na petmetarskim ljestvama i s molerskom četkom, i to samo u dvije boje, plavoj i oblačnosivoj, te slastičarskom špricom i prskalicom za insekticide po platnu prekrivenom smjesom ljepila i mljevene kave, a kojemu je, za njegov duševni rast, naprosto nužno uvažavanje! Ili pak neki limorezac, majstor mobila iz Chicaga, petnaest godina star ali zato znanjem već prava starina. Promućurna podsvijest postala je još sumnjičavijom nakon što je počinio groznu pogrešku, to jest pročitao *Nucleus*, najobjubljeniji časopis avangarde.

"Taj članak o Danteu, mislim", rekao je Garvey. "Fascinantno. Napose na mjestu gdje raspravlja o prostornim metaforama izrečenim na pribrežju *Antipurgatorija* i u *Paradiso terrestrea* na vrhu Brda. Onaj dio o pjevanjima XV-XVIII, takozvanim 'doktrinarnim pjevanjima', upravo je briljantan!"

I kako je na to reagirao Podrumski septet?

Kao da ih je netko maljem u glavu, sve odreda!

Usljedilo je upadljivo zahlađenje.

Kad su opazili da ih, umjesto da bude zabavno pučkouman, momak kojem je jedina ambijacija u životu imati bolji auto od susjeda i čijim šuć-muć životom tihog očaja upravlja logika strojeva, Garvey zapravo dovodi do bjesnila svojim umnim sudovima na temu *Postoji li egzistencijalizam ili je sve Kraft-Ebbing*, pokupili su se po kratkom postupku. Garveyjeva je podsvijest upozorila svog vlasnika da njima nije do njegovih mišljenja o alkemiji i simbolizmu, izrečenih piccolo-glasom. Njima je bilo samo do Garveyjeva dobrog starog bijelog kruha sa seljačkim maslacem iz mućkalice, koji će kasnije prežvakavati u zadimljenom baru, uzvikujući pritom kako je divan!

Garvey se povukao.

Sljedeće je večeri opet bio onaj stari nenadmašivi on. Dale Carnegie? Briljantni vjerski vođa! Hart Schaffner & Mara? Bolji od Bond Streeta! Član After-Shave Cluba? Eto što je bio Garvey! Posljednja Knjiga mjeseca? Evo je na stolu! Jesu li kad čitali Elinor Glyn?

Podrumski je septet bio užasnut, oduševljen. Pristali su da ih batinom natjera da gledaju Miliona Berlea. Čim bi ovaj zinuo, Garvey bi prasnuo u smijeh. Garvey je sa susjedima uredio da mu snimaju razne dnevne limunade, i onda bi ih uvečer pobožno reproducirao, dok bi mu Podrumski septet analizirao i izraz lica i potpunu odanost *Ma Perkins* i *Johnovoj drugoj ženi*.

O, Garvey se prolukavio. Njegov je unutrašnji ja zamijetio: Sad si na vrhu. Tu i ostani! Ugodi publici! Sutra vrti ploče Two Black Crowsa! Neka pazi kako gazi! A sad Bonnie Baker... to, to! Oni će se tresti od groze, padati u nesvjesticu od nevjerice da ti se doista sviđa njezino pjevanje. A što vele na Guy Lombarda? Ma to je ono pravo!

Vulgoumnost, rekla je njegova podsvijest. Ti simboliziraš gomilu. Ovamo su došli proučavati jezivu vulgarnost imaginarnog Masovnog Čovjeka kojeg navodno mrze. Ali ih njegov zmijski pogled ujedno i silno fascinira.

Kao da mu čita misli, njegova je žena opazila:

"Ti im se *sviđaš*."

"Na prilično zastrašujući način", odgovorio je on. "Pitanje zašto mi dolaze nije mi dalo zaspati! Uvijek sam sebe mrzio, samome sebi bio dosadan. Glupo sivo laprdalo. U čitavoj glavi nijedne originalne misli. A sad znam samo jedno: volim društvo. Oduvijek sam želio biti društven, ali nisam imao prilike. Ovo zadnjih mjeseci - to je bio bal! Ali njihovo zanimanje zamire. A ja želim društvo do vijeka! I što da radim?"

Našto se njegova podsvijest pojavila s kupovnom listom.

Pivo. Divno nemaštovito.

Perci. Prekrasno 'passÇ'.

Svrati kod Mother'sa. Uzmi sliku Maxfielda Parrisha, upljuvanu od muha ipožitjelu od sunca. I večeras o njoj održi malo predavanje.

Ali kad je nastupio prosinac, gospodina je Garveyja uhvatila panika.

Podrumski septet sad se već bio sasvim privikao na Miliona Berlea i Guya Lombarda. Zapravo su se racionalizacijom već bili doveli u poziciju s koje su Berlea mogli proglasiti odveć *probranim* za američku publiku, te ustvrditi da je Lombardo dvadeset godina ispred svog vremena; a ako ga vole i najgnusniji ljudi, onda je to samo zato što ih vode najniži motivi.

Garveyjevo se carstvo počelo klimati.

Najednom je bio samo jedan od njih, ne čovjek koji bi skretao ukuse svojih prijatelja, već čovjek koji ih grozničavo slijedi, a dogodilo se to kad su se dohvatili Nore Bayes, iz Knickerbocker Quartettea iz godine 1917, i Ala Jolsona i pjesme mu 'Kamo je Robinson Crusoe pošao s Petkom u subotu uveče', kao i Shepa Fieldsa i njegova Rippling Rhythm. Ponovno otkriće Maxfielda Parrisha bacilo je gospodina Garveyja na niske grane. Preko noći, svi su se suglasili:

"Pivo je intelektualno. Kakva šteta što ga piju i toliki *idioti*."

U dvije riječi, prijatelji su iščezli. Šušalo se da Alexander pape razmišlja da, čisto iz vica, u svoj hladnovodni stan uvede i toplu vodu. Toj su ružnoj patki, istina, ubrzo zakrenuli vratom, ali ipak ne prije nego što je Alexandar Pape u očima *cognoscentija* izgubio mnogo poena.

Garvey se ljudski znojio da preduhitri nadolazeću promjenu ukusa! Povećao je promet besplatne klope, predvidio povratak u Olujne dvadesete, pa počeo, prvi od svih, nositi čupave pumperice i ženu pokazivati u "vreći" i s dječaćkom bubifrizurom.

Ali bi lešinari samo došli, naždri se i zgiljali. Sada, kad je taj strašni div TV opkoračio svijet, oni su se marljivo vraćali radiju. Sad su se na intelektualnim galama krvavi bojevi bili nad prošvercanim magnetogramima *Vic and Sadea* i *Pepper Young 's Familyja*.

Na koncu je Garvey bio prisiljen ući u čitav niz čudesnih junačkih megdana, koje je i smislio i proveo njegov uspaničeni i skriveni drugi ja.

Prva se nesreća dogodila kad je tresnuo vratima automobila.

Gospodin Garvey si je uredno otfikario vršak maloga prsta!

U kaosu koji je potom uslijedio, Garvey je najprije počeo poskakivati, pa tako stao na vršak prsta, pa ga ritnuo u ispust ulične kanalizacije. Kad su ga napokon upecali, nijedan se više liječnik nije htio gnjaviti njegovim prišivanjem na staro mjesto.

Sretne li nesreće! Sutradan, dok je šetao kraj nekog dućana istočnjačkim umjetninama, u oko mu je upao prekrasan *objet d'art*. Njegova krepka stara podsvijest, nakon što je uvažila stalno opadanje broja gledatelja i sve niži rejting među avangardom, silom ga je ugurala u dućan pa mu ispukala lisnicu.

"O, da ste jučer vidjed Garveyja!" zavrištao je Alexander Pape preko telefona. 'Tako vam Boga, idite si to pogledati!'"

"A što to?"

Svi su blenuli.

"Mandarinski štitnik za prst." Garvey je ležerno mahnuo rukom. "Orientalni antikvitet. Mandarinima je služio za zaštitu nokata od deset centimetara, jer su ih uzgajali." Dok je pio svoje pivo, mezimac sa zlatnim napršnjakom samo je nagnuo glavu. "Svi mrze bogalje, pogled na nešto što fali. Tužno je izgubiti prst. Ali mi je s tom zlatnom zezalicom ipak mnogo lakše."

"I to je sad prst, i tako lijep, kakav nitko od nas *nikad* neće imati." Garveyjeva im je žena svima na tanjur stavila malo zelene salate. "A George se time ima *pravo* služiti."

Garvey je bio i šokiran i očaran povratkom svoje već uvehle popularnosti. O, umjetnosti! O, živote! Njihalo se zibalo od kompleksnog do jednostavnog, pa ponovno do kompleksnog. Od romantičnog do realističnog, pa opet do romantičnog. Mudar čovjek zna osjetiti intelektualne perihele i pripremiti se za žestoke nove orbite. Garveyjeva podsvjesna briljantnost uspravila se na jastucima, uspjela pojesti dva zalogaja, a jednog će se dana i odvažiti ustati iz kreveta, pa progibati od ležanja zamrle udove. Vatra se primila!

"Kako je ovaj svijet nemaštovit", rekao je njegov dugo zapušteni drugi ja, i to kroz njegova usta. "Da mi je nesrećom nešto otkinulo nogu, mislite da bih nosio drvenu? Ni slučajno! Dao bih si napraviti zlatnu nogu optočenu draguljima, i u nju ugradio zlatnu krletku, pa bi u njoj, dok bih šetao ili sjedio i pričao s prijateljima, biglisala modrovoljka. A kad bi mi nešto odsjeklo ruku, dao bih napraviti novu od bakra i nefrita, svu šuplju, da unutra držim suhi led. I još pet pretinaca, u svakom prstu po jedan. Jel tko za piće? viknuo bih. Prošek? Konjak? Dubonnet? I onda bih im mirno nad čašom zavrnuo prst. Iz pet prstiju, pet studenih potočića, pet što vina, što likera. Potom bih zatvorio zlatne pipce. 'Do dna!' kriknuo bih.

Ali, više od svega, čovjek skoro poželi da ga sablazni vlastito oko. Pukaj ga van, veli Biblija. Ma jel to bilo u Bibliji? Ali da se to dogodi meni, ja ne bih, tako mi Boga, gurao u glavu nikakvu jezu od staklenog oka. Niti stavljao nekakvu crnu, gusarsku zakrpu. Znate što bih ja? Poslao bih u Francusku, onom vašem prijatelju, kako se ono zvao? *Matisse*! Poslao bih mu žeton za poker i rekao: 'U prilogu

žeton za poker i ček. Molim naslikati na žetonu lijepo plavo ljudsko oko. S pošt. G. Garvey!"

Mislim, Garvey se uvijek gnušao vlastitoga tijela, nalazeći da su mu oči blijede, slabačke, da im manjka karaktera. I tako se nije nimalo iznenadio kad je mjesec dana potom (kad je njegov *gallup* ponovno pao na niske grane) opazio da mu desno oko počinje suziti, gnojiti se, i najednom je tu bila samo rupa!

Kao da ga je bomba strefila!

Ali mu je - isto tako - potajno bilo i drago.

Dok mu se Podrumski septet u brk smješkao poput kakve porote garguja, on je zračnom poštom u Francusku poslao žeton za poker u pratnji čeka na pedeset dolara.

Koji mu se, neunovčen, vratio nakon tjedan dana.

Sljedećom je poštom prispio pokerski žeton.

Na njemu je H. Matisse naslikao modro oko rijetke ljepote, s delikatnim trepavicama i obrvama. H. Matisse je taj žeton usadio u kutijicu za nakit od zelenoga pliša, jer ga je taj pothvat očito zabavljao bar koliko i samoga Garveyja.

Harper's Bazaar je objavio sliku našega Garveyja, s Matisseovim okom na pokerskom žetonu, ali onda i još jednu, fotku samoga Matissea, kako slika oko nakon popriličnog eksperimentiranja na tri tuceta žetona!

H. Matisse je imao dovoljno i prezdravog razuma, pa je zato pozvao fotografa da svojom Leicom čitavu tu priču pohrani za zahvalno potomstvo. Bile su navedene i njegove riječi: "Nakon što sam bacio dvadeset sedam komada očiju, napokon sam dobio ono pravo. Ono već leti hitnom poštom ravno u ruke monsieur Garveyju!"

Reproducirano u šest boja, oko je zlokobno počivalo u svojoj kutijici od zelenoga pliša. Muzej moderne umjetnosti pustio je u prodaju njegove duplikate. Prijatelji Podrumskoga septeta igrali su poker, i pritom se služili crvenim žetonima s plavim očima, bijelim žetonima s crvenim očima i plavim žetonima s bijelim očima.

Ali je u čitavom New Yorku bio samo jedan čovjek koji je nosio originalni Matisseov monokl, i taj je čovjek bio gospodin Garvey.

"Ja sam i dalje tupadžija i dinamit za živce," rekao je on svojoj ženi, "ali sad neće više nikad shvatiti kakav se grozni vol krije ispod monokla i mandarinskoga prsta. A ako bi njihovo zanimanje opet

počelo opadati, uvijek se daje srediti da izgubim koju ruku ili nogu. O tom nema nikakve sumnje. Nabacio sam prekrasnu fasadu; nitko više nikad neće uspjeti pronaći onaj stari davež."

Ili, kako je to rekla njegova supruga, jednog drugog popodneva:

"Ja više u njemu i ne vidim staroga Georgea Garveyja. Promijenio je i ime, u Giulio, i hoće da ga tako zovu. Pokatkad, noću, ja ga pogledam i zazovem 'George', ali odgovora nema. Eto, to je on, s tim mandarinskim napršnjakom na mezimcu, s plavo-bijelim Matisseovim monoklom od pokerskog žetona na oku. Počesto se budim i gledam ga. I znate što? Kao da mi taj nevjerojatni Matisseov pokerski žeton *čudovišno* miga."

KOSTUR

Skeleton

Već mu je bilo i prošlo vrijeme da opet ode doktoru. Gospodin Harris problijedio je i okrenuo se na stubama pa, uspinjući se novim nizom, ugledao ime doktora Burleigha, nazlačeno nad ušiljenom strelicom. Hoće li, kad uđe, doktor Burleigh, opet samo uzdahnuti? Na koncu konca, ovo mu je ove godine već deseti put. Ali se Burleigh nema na što žaliti; ta on je za svoje preglede pošteno plaćen!

Sestra je preletjela pogledom preko gospodina Harrisa i nasmiješila se, kao da je sve to pomalo zabavlja, pa onda na prstima otišla do vrata od mutnoga stakla, otvorila ih i turila glavu. Harrisu se učinilo da čuje njen glas: "Pogodite, doktore, tko je." I zar nije doktor odgovorilo slabački: "O, Bože premilostivi, zar *opet*? Harris je nelagodno progutao slinu.

Kad je Harris ušao, doktor Burleigh je samo otfrknuo.

"Opet bol u kostima! Ah!!" Namrštio se i namjestio naočale. "Dragi moj Harrisu, vas su timarili najfinijim četkicama za zube i najboljim, znanosti poznatim, protubakterijskim kefama. Samo ste malo nervozni. Dajte da vam vidim prste. Previše pušite. Dajte dahnite. Previše bjelančevina. Da vam vidim oči. Premalo sna. Moj odgovor? U krevet, bez proteina, nema pušenja. Deset dolara, molim."

Harris je stajao i durio se.

Doktor je podigao pogled sa svojih papira.

"Još ste tu? Vi ste hipohondar! To je onda *jedanaest* dolara."

"Ali zašto me bole kosti?" upitao je Harris.

Doktor Burleigh obratio mu se kao djetetu.

"Je li vas ikad bolio mišić, pa ste ga stalno iritirali, mrdali po njemu, trljali ga? I što ste ga više gnjavili, bilo je sve gore. A onda ste ga pustili na miru, i bol je nestao. Pa ste shvatili da ste za to što vas boli sami krivi. Mislim, sinko, tako je to i s vama. Dajte si mira. Dajte se osoliti. Krenite u Phoenix, na put koji odgađate već mjesecima. Malo putovanja dobro će vam doći!"

Pet minuta potom, gospodin Harris je u drogeriji na uglu prevrtao rubricirani telefonski imenik. Od takvih budala kao taj doktor Burleigh, slijepih kraj zdravih očiju, čovjek dobije više zijevanja nego

razumijevanja! Prst mu je kliznuo niz popis OSTEologa, pa našao izvjesnog M. Muniganta. Uz njegovo ime nije bilo ni M.D. ni ikoje druge akademske kratice, ali mu je ordinacija bila tu u blizini. Tri ulice ravno, pa ulica desno...

M. Munigant, kao i njegova ordinacija, bio je malen i, mračan. Baš kao i njegova ordinacija, i on je zaudarao na jodoform, jod i ostale čudne stvari. Ipak je znao slušati, pa bi i slušao, prateći to zainteresiranim sjajnim pokretima očiju, a kad se obratio Harrisu, izgovor mu je bio takav kao da bi svaku riječ samo tiho prozviždukao; nema sumnje da je to bila posljedica nesavršenog zubala.

Harris mu je sve ispričao.

M. Munigant je zakimao glavom. S takvim se slučajevima već susretao. Tjelesne kosti. Ljudi ni ne znaju da ih imaju. O, da, kosti. Kostur. Velike teškoće. Potom nešto o neravnoteži, antipatetičkoj koordinaciji između duše, mesa i kostura. Vrlo kompliciran i tiho zviždukav, taj M. Munigant. Harris ga je slušao, sav zadivljen. Eto, *napokon*, doktora koji razumije njegovu boljku! Nešto psihološki, rekao je M. Munigant. Otišao je brzo, delikatnim pokretima, do prljavoga zida i s njega strgnuo pet-šest rengenograma, da preplave sobu poput stvari što plivaju na nekakvoj praiskonskoj plimi. Evo, evo! Kukuc, kukuc kosture! A ovdje su luminozni portreti dugih, kratkih, malih kostiju. Gospodin Harris mora shvatiti svoju situaciju, svoj problem! Ruka M. Muniganta je kucala, šuštalala, šaptala, grebla blijede maglice mesa u kojima su lebdjeli duhovi lubanje, hrptenjače, zdjelice, vapnenca, kalcija, koštane srži, tu, tamo, to, ta, ovo, ono i sve ostalo! Pogledajte!

Harris se stresao. S rengenograma i slika pirio je vjetar zelen i fluorescentan, iz zemalja napučenih čudovištima Dalija i Fuselija.

M. Munigant je tiho zaficukao. Želi li gospodin Harris da mu on te njegove kosti - obradi?

"Ovisi o", odgovorio je Harris.

Pa mislim, M. Munigant ne može pomoći Harrisu ukoliko gospodin nije u pravom duševnom stanju. Psihološki gledano, ako čovjek ne osjeća *potrebu* da mu se pomogne, onda je doktor beskoristan. Ali (slijeganje ramenima) M. Munigant može "pokušati".

Harris je legao na stol i otvorio usta. Svjetla su se pogasila, roloi spustili. M. Munigant je prišao svom pacijentu.

Kojem je nešto dotaklo jezik.

Osjetio je kako mu nešto čupa čeljust. Zaškripala je i začulo se tiho pucketanje. Jedan od crteža kostura na mračnome zidu kao da je zadrhtao i poskočio. Harrisa je obuzela divlja drhtavica. Usta su mu se mahinalno i trzajem zatvorila.

M. Munigant je dreknuo. Skoro mu je odgrizao nos! Ništa iz toga, ništa iz toga! Sad nije pravi čas! M. Munigant je skoro nečujno podigao roloe, užasno razočaran. Kad gospodin Harris osjeti da bi mogao surađivati na psihološkom planu, kad gospodin Harris zaista osjeti *potrebu* da mu se pomogne i kad bude imao vjere da će mu M. Munigant doista pomoći, tad možda bude moguće nešto i učiniti. M. Munigant je ispružio ručicu. Što se ostaloga tiče, tarifa je bila samo dva dolara. Gospodin Harris mora početi razmišljati. Tu je skica koju neka gospodin Harris ponese kući i dobro prouči. Mora se upoznati sa svojim tijelom. Mora ga postati do drhtavice svjestan. Mora biti na stalnome oprezu. Kosturi su čudni i nezgrapni. Zasvjetlucale su mu oči. Lijep pozdrav gospodinu Harrisu. O, je li možda za jedan slani štapić? M. Munigant je dohvatio teglicu s dugim tvrdim slanim štapićima, ponudio Harrisa, pa i sam uzeo jedan, i rekao kako mu grickanje slanih štapića održava - ovaj - kondiciju. Lijep pozdrav, lijep pozdrav, gospodinu Harrisu! Gospodin se Harris vratio kući.

Sutradan, u nedjelju, gospodin je Harris u svom tijelu otkrio bezbrojne nove mrlje bola. Jutro je proveo pogleda prikovana, s novim zanimanjem, za malu, anatomski savršenu sliku kostura koju mu je bio dao M. Munigant.

Za ručkom ga je prepala njegova žena, Clarisse, jer je zapucketala svojih profinjeno tankim zglavcima, sve jednim za drugim, i nastavila to činiti sve dok on nije dlanovima pritisnuo uši i vrisnuo:

"Daj prestani!"

Ostatak je popodneva proveo u karanteni svoje sobe. Dok je Clarisse u dnevnoj sobi s još tri dame igrala bridž, Harris je, u svom skrovištu, sa sve većom radoznalošću opipavao i odvagivao udove svog tijela. Nakon sat vremena najednom je ustao i zazvao:

"Clarisse!"

Ona je običavala u sobe ulaziti plešući, i tijelo bi joj izvodilo sve moguće meke i dopadljive pokrete, samo da joj noge nikad i stvarno ne dotaknu čupavu površinu tepiha. Ispričala se prijateljicama pa vedro i smjesta krenula k njemu. Zatekla ga je kako, ponovno sjevši, u najdaljem kutu sobe zuri u anatomske skicu.

"Opet time razbijaš glavu, ljubavi?" upitala ga je. "Molim te, nemoj." Sjela mu je na koljena.

Njezina mu ljepota danas nije mogla svrnuti vrlo duboke misli. Žonglirao je njezinom lakoćom, pa joj sumnjičavo dotakao iverak. Kao da se pomaknuo pod blijedom, sjajnom kožom.

"Jel to mora to raditi?" upitao je i usrkao zrak.

"Što to mora raditi što?" Nasmijala se. "Misliš na moj iverak?"

"Jel ti se on mora tako vrtjeti po koljenu?"

Ona je sad malo eksperimentirala.

"Vidi, stvarno", zadivila se Clarisse.

"Drago mi je što se i tebi kliže", rekao je i uzdahnuo. "Već sam se bio zabrinuo."

"Zbog čega?"

Potapšao se po rebrima.

"Rebra mi se ne spuštaju sve do kraja, nego tu *prestaju*. A našao sam i neka zeznuta koja se ziblju ni na nebu ni na zemlji!"

Ispod oblina svojih malih grudi, Clarisse je prekrížila ruke.

"Naravno, ludice, svačija rebra prestaju u određenoj točki. A ta smiješna, kratka, to su takozvana slobodna rebra."

"Nadam se samo da si ne dopuštaju preveliku slobodu." Taj dosjetka izazivala krajnju nelagodu. Sad je, više od svega, želio biti sam. Na dohvat njegovih drhtavih ruku stajala su nova otkrića, sve novije i sve neobičnije arheološke iskopine, a on nije želio da mu se netko smije.

"Hvala ti, dušo, što si došla", rekao je.

"Kad god zaželiš." I sad je svoj nosić meko protrlja o njegov.

"Čekaj! Vidi ovo..." Stavio je prst na svoj i njezin nos. "Ma shvaćaš li ovo? Nosna kost raste samo do *tuda*. O otuda pa nadalje ostatak ispunjava samo mnogo hrskavice!"

Ona je nabrala nos.

"Naravno, ljubavi!" Pa otplesala iz sobe.

I sad, dok je tako sjedio sam, osjetio je kako mu se iz jamica i šupljina lica diže znoj, da bi mu potom u tankoj plimi potekao niz obraze. Liznuo je usne i zatvorio oči. A sad... sad... je na dnevnom redu, što..? Kralježnica, da. Tu je. Polako ju je počeo opipavati, isto onako kako je pritiskao dugmad u svom uredu, pritiskao ga da dozove tajnice, dostavljače. Ali sada, na to pritiskanje kičme, javljali su mu se strahovi i užasi, izlijetali iz milijuna vrata u njegovoj glavi, da bi mu se unijeli u lice i prodrмали ga! Kičma je na opip bila tako - nepoznata. Poput lomnih krhotina ribe, netom pojedene, s kostima ostavljenim na hladnom porculanskom tanjuru. Uhvatio je male zaobljene čvoruljke.

"O Bože! O Bože!"

Zubi su mu zacvokotali. Bože sve-mo-gući! pomislio je, kako da to nisam shvatio za sve ove godine? Sve sam te godine hodao s - KOSTUROM - u svom tijelu! Kako da mi to uzimamo kao nešto najnormalnije? Kako da se nikad ne pitamo ni o našem tijelu ni o našem biću?

Kostur. Jedan od onih zglobnih, sniježnih, tvrdih; jedan od onih gadnih, suhih, krhkih, šupljookih; mrtvačke glave i drhtavih prstiju, čegrtavih stvari što se njišu obješene o lance u napuštenim, paučinom iskrižanim ormarima, jedan od onih što se nalaze posvuda po pustinji, rasuti kao igraće kockice!

Stajao je uspravno, jer nije mogao podnijeti sjedenje. Sad negdje u meni - pomislio je i uhvatio se za želudac, za glavu u mojoj je glavi - lubanja. Jedan od onih zakrivljenih kornjačinih oklopa što drže mozak kao električnu želatinu, jedna od onih razbijenih ljuski s rupama sprijeda, kao probitih sačmaricom duplonkom! Sa svojim koštanim gromačama i špiljama, s potpornjima i uporištima za moje meso, moj njuh, moj vid, moj sluh, moju misao! Lubanja, što mi okružuje mozak, i dopušta mu izlazak kroz krhke prozore da vidi vanjski svijet!

Poželio je uletjeti usred partije bridža, okrenuti je na glavu, upasti kao lisica u kokošinjac, da perje zaleprša svud uokrug, kao pileće perje što suklja uvis u oblaku! Zaustavio se samo divljim, uzdrhtalim naporom volje. Daj, daj, čovječe, daj se svladaj. Ta to je otkrovenje, pa ga kao takva i prihvati, shvati ga, uživaj u njemu. ALI KOSTUR! zavrištala je njegova podsvijest. Ne mogu to podnijeti. To je tako

vulgarno, tako užasno, tako jezivo. Kosturi su jeza; oni zveckaju i klackaju i štropecu kroz stare zamkove, obješeni o hrastove grede, i stvaraju indolentna duga njihala što šušaju na vjetru...

"Ljubavi, hoćeš se doći upoznati s damama?" Čist, umiljat glas njegove žene zazvao ga je iz velike daljine.

Gospodin Harris je ustao. Njegov ga je KOSTUR držao na nogama! To nešto unutra, taj zavojevač, taj užas, podupirao mu je ruke, noge, glavu! To je kao da iza tebe stoji netko tko tu ne bi trebao biti. Sa svakim je korakom postajao sve svjesniji koliko je ovisan o tom drugom.

"Ljubavi, evo me odmah!" odazvao se slabašno. A sebi je rekao, no daj, isprsi se! Sutra opet moraš na posao. U subotu moraš obaviti taj put u Phoenix. Do tamo ima puno vožnje. Stotine milja. I za taj put moraš biti u formi, inače nećeš uspjeti nagovoriti gospodina Creldona da uloži u onaj posao s keramikom. Glavu gore, i to smjesta!

Trenutak je potom stajao među damama, da bi bio predstavljen gospođi Withers, gospođi Abblematt te gospođici Kirthy, koje su sve u sebi imale kosture, no ipak su tu činjenicu podnosile zapanjujuće mirno, zato što im je golu nagost klavikla, tibije i femure narav vrlo pažljivo odjenula prsima, stegnima, listovima, kosom i sotonskim obrvama, uškubljenim usnama, ali - GOSPODE! vrisnuo je u sebi gospodin Harris - ali kad govore ili jedu, onda im se vidi dio kostura - *zubi!*

O tome još nikad nisam mislio.

"Ispričajte me", samo je dahnuo, pa izletio iz sobe taman na vrijeme da preko balustrade na vrtne petunije iskrene čitav ručak.

Te večeri, dok je sjedio na krevetu a njegova se žena svlačila, pedantno je podrezivao nokte na rukama i nogama. I to su bila mjesta na kojima se vidio kostur, i indignatno izrastao van. Zacijelo je od te teorije nešto i promrmljao, jer je u sljedećem trenutku ugledao svoju ženu, u negližeu, na krevetu, kako ga grli oko vrata, i na nj zijeva:

"O, ljubavi moja, nokti *nisu* kost, oni su samo orožnatila epiderma!"

Bacio je škare.

"Jesi sigurna? Nadam se da je tako. Već mi je bolje." Pogledao je obline njezina tijela, pa se zadivio. "Nadam se da su svi ljudi stvoreni

na isti način."

"Ma ako ti nisi prokleti hipohondar!" Odmaknula se od njega na čitav rukohvat. "No daj. Što nije u redu? Reci mamici."

"Nešto u meni", rekao je. "Nešto što sam - pojeo."

Sutradan ujutro i čitavo popodne u svom uredu u centru grada, gospodin je Harris s nezadovoljstvom sortirao sve kosti u svojem tijelu i to po veličini, obliku i konstrukciji. U deset ujutro zamolio je gospodina Smitha za dopuštenje da mu na trenutak opipa lakat. Gospodin Smith mu je udovoljio želji, ali se sumnjičavo namrštio. A poslije ručka, gospodin Harris je upitao gospođicu Laurel smije li joj opipati lopaticu, i ona se smjesta leđima naslonila na nj, zapreta kao mače i zatvorila oči.

"Gospođice Laure!" oštro ju je ukorio. "Prestanite s tim!"

Ostavši sam, duboko se zamislio nad svojom neurozom. Skorašnji kraj rata, pritisak na poslu, neizvjesnost budućnosti - sve je to vjerojatno imalo podosta veze s njegovim duševnim stanjem. Želio je otići iz ureda, pokrenuti vlastiti posao. Za keramiku i kiparstvo imao je nemaloga dara. Čim bude moguće, krenut će za Arizonu, posuditi taj novac od gospodina Creldona, podići keramičku peć i otvoriti obrt. Bila je to velika briga. A u kakvom je stanju. No, sreća njegova, upoznao je M. Muniganta, a činilo se da ga ovaj zdušno želi razumjeti i pomoći mu. Ali on će to pobijediti sam, i neće više ići ni Munigantu ni doktoru Burleighu ukoliko baš ne bude morao. Taj osjećaj nečeg stranog zacijelo će proći. Sjedio je i zurio u prazno.

Ali taj osjećaj nečeg stranog nije prošao. Nego se pojačao.

U utorak i srijedu užasno ga je gnjavilo što su mu epiderma, kosa i ostali dodaci strašno izneređeni, dok je njegov integumentirani kostur, naprotiv, vrlo lukavo smišljena i čista konstrukcija vrlo djelotvorne organiziranosti. Pokatkad, pri izvjesnom svjetlu, kad bi mu se usne mrzovoljno objesile, otežale od melankolije, zamišljao bi da vidi vlastitu lubanju kako mu se ceri kroz vlastito meso.

Pusti me! kriknuo je. Daj me pusti! Moja pluća! Pusti!

Disao je grčevito, kao da su mu pluća drobilica za zrak.

Moj mozak - prestani ga stiskati!

I užasne glavobolje spaljivale su mu mozak do slijepog pepela.

Moja utroba, o, daj joj mira, za milost Božju! Miči mi se od srca!

Srce mu je ustuknulo od rebara, što su mahala poput lepeza, i bila poput blijedih pauka što čuče i poigravaju se svojim plijenom.

Jedne večeri, kad je Clarisse otišla na sastanak Crvenoga križa, gospodin je Harris ležao u krevetu, sav promočen znojem. Pokušavao je skupiti misli, ali je samo postajao sve svjesniji sukoba između svoje prljave vanjštine i one krasne hladne i čiste kalcizirane stvari u sebi.

Njegov ten: Nije li masan i naboran od briga?

A vidi besprijevano, sniježnobijelo savršenstvo lubanje.

Njegov nos: Zar nije prevelik?

A vidi te sitne koščice njegova nosa, koje idu sve dok mu ta čudovišna nosna hrskavica ne počne stvarati to nesrazmjerno veliko rilo.

Njegovo tijelo: Nije li punačko?

A mislim, vidi kostur; vitak, graciozan, ekonomičan i crtežom i konturom. Rafinirano izrezbarena orijentalna bjelokost! Savršen, tanak kao bijela bogomoljka!

Njegove oči: Zar nisu buljave, obične, tupe?

Daj, molim te, vidi te duplje u lubanji; tako duboke i zaobljene, ta sumorna, tiha jezerca, sveznajuća, vječna. Pogledaj duboko u njih i nikad nećeš dotaći dno njihova mračnog razumijevanja. U tim je šalicama tame sva ironija, sav život, sve, sve.

Usporedi. Usporedi. Usporedi.

Bjesnio je tako satima. A kostur, taj vječni krhki i svečani filozof, visio je tiho u njemu, ne zboreći ni riječi, lebdeći poput nježnoga kukca u čahuri, sve čekajući i čekajući.

Harris se polako uspravio na krevetu.

"Čekaj čas. Ni makac!" uskliknuo je. "I ti si bespomoćan. I ja sam zarobio tebe. Moraš raditi sve što ja hoću! Ti protiv toga ne možeš ništa! Velim ti pomakni *carpale*, i *metacarpale* i *phalanxe* i... sst... one se dižu, i onda nekome mahnem!" Nasmijao se. "Onda *fibuli* i *femuri* zapovjedim lokomociju, i onda jen dva tri četiri, dva dva tri četiri - idemo oko kvarta. Evo!"

Harris se široko nasmiješio.

"Onda smo fifti-fifti. Ol-po-pol-po. I na kraju će odlučiti jači, jedan između nas dvojice! Na koncu konca, ja sam onaj dio koji *misli*! Da, tako mi Boga! Da. Čak i da tebe nema, ja bih i dalje mogao misliti!"

Istoga se časa tigrovska čeljust zavorila kao stupica, i žvaknula mu mozak na pola. Harris je kriknuo. Kostu su ga lubanje čvrsto uhvatile i nabile mu noćne more. Potom je polako, sve vrišteći, njuškom dotakao more i pojeo ih sve jednu po jednu, sve dok nije nestala i posljednja i svjetla se pogasila...

Pri kraju je tjedna, zbog zdravstvenoga stanja, odgodio i put u Phoenix. Kad se izvagao na automatskoj vagi, vidio je kako crvena strelica polagano klizi i pokazuje na: 75.

Zastenjao je. O, ni 80 nije imao već godinama. Nije moguće da sam izgubio pet kila! Pogledao si je obraze u zrcalu istočkanom muhama. Najednom ga je preplavio hladni, praiskonski užas, i ispunio mu tijelo čudnom sitnom drhtavicom. Ti, ti! Znam što ti je na pameti, tebi!

Zatresao je šakama i unio ih sebi u koščato lice, upućujući svoje opaske gornjoj *maxilli*, donjoj *mandibuli*, kao i kraniju i cervikalnoj verteabri.

"Ti, prokleti, ti! Misliš da me možeš izgladnjivati, tako da gubim kile, ha? Da mi možeš samo tako ljuštiti meso, dok ne ostanu sama kost i koža? Misliš me fundati, pa da ti budeš glavni, ha? A ne, ne!"

Pobjegao je u kafeteriju.

Puran, umaci, pire-krumpir, četiri variva i tri slatkiša - pa ipak ništa od toga nije mogao jesti, bilo mu je slabo u želucu. Pokušao se prisiliti. Zaboljeli su ga zubi. Bolesni zubi, ha? pomislio je ljutito. Ma jest ću pa makar mi svi zubi zveketali i meketali i školjocali i kvocali i svi mi ispali u gulaš.

U glavi mu je gorjelo, dah mu je iz stegnutih prsiju letio nutra-van, zubi su mu bijesnili od bola, ali je izvojevao malu pobjedu. Već je htio popiti mlijeko, ali je zastao i izlio ga u vazuu vodenoga grbka. Ništa od kalcija, dečko dragi, za tebe nema kalcija. Nikad više neću jesti ni okusiti hranu u kojoj ima kalcija ili kojeg drugog minerala za jačanje kostiju. Od sad ću jesti, dečko moj, samo za jednoga od nas, ne za obojicu.

"Šezdeset i osam kila", rekao je sljedećeg tjedna ženi. "Da li se *vidi* da sam se promijenio?"

"Nabolje", odgovorila je Clarisse. "Oduvijek si, ljubavi, bio malo pretežak za svoju visinu." Pogladiła gaje po bradi. "Sviđa mi se tvoje lice. Sad je mnogo ljepše; crte su mu sada tako čvrste i jake."

"To nisu *moje* crte, nego njegove, proklet bio! Hoćeš reći da ti se on sviđa više od mene?"

"On? Koji sad *on*?"

U zrcalu dnevne sobe, iza Clarisse, njegova mu je lubanja uzvratila smiješak iza mesnate grimase mržnje i očaja.

Sav se pjeneći, počeo je u usta ubacivati sladne tablete. Kad nije mogao gutati drugu hranu, jedino je tako mogao dobiti na vagi. Clarisse je opazila komadiće slada.

"Ali, ljubavi, zaista, zbog mene se ne moraš opet udebljati", rekla je Clarisse.

O, ušuti! poželio joj je kazati.

Natjerala gaje da legne i položi joj glavu u krilo. "Ljubavi", rekla je. "Promatrala sam te zadnjih dana. Tako si - u strašnom raspoloženju. Ništa ne govoriš, ali kao da te nešto - progoni. Po čitavu se noć bacakaš po postelji. Možda bi trebao otići psihijatru. Ali ja mislim da ti i ja mogu reći sve što i on. Sve sam to složila iz onog što ti se omaklo. I ja ti mogu kazati da ste ti i tvoj kostur jedno te isto, 'jedna nacija, nedjeljiva, sa slobodom i pravdom za sve'. Ujedinjeni ćete se održati, podijeljeni pasti. Ako vas dvojica ne možete ubuduće ostati zajedno kao ostarjeli bračni par, otiđi opet doktoru Burleighu. Ali, prije svega, opusti se. Ušao si u začarani krug; što se više brineš, kosti ti sve više strče, pa se onda još više brineš. I na koncu, tko je izazvao na dvoboj - ti ili taj anonimni entitet koji ti, kako tvrdiš, viri iza ugla probavnog kanala?"

On je zatvorio oči.

"Ja sam to učinio. Mislim da sam to bio ja. Samo nastavi, Clarisse, produži gdje si stala."

"Sad se odmori", rekla mu je tiho. "Odmori se i zaboravi." Gospodinu Harrisu pola se dana činilo kao da je na krilima, no onda se ispuhao. Da za sve krivi samo njegovu maštu, činilo se sasvim u redu, pa ipak mu je taj kostur, tako mu Boga, uzvrćao istom mjerom.

Kasnije tog dana Harris se zaputio prema ordinaciji M. Muniganta. Hodao je pola sata dok nije našao adresu, no onda mu je u oči upalo ime 'M. Munigant' ispisano inicijalima u staroj, napol već sljuštenoj pozlati na staklenoj ploči pred zgradom. I tad mu se učinilo da su mu kosti eksplodirale i otkinule se sa sidra, da gruvaju i eruptiraju od

bola. Sav zasljepljen, samo je oteturao. Kad je ponovno otvorio oči, već je bio iza ugla. Ordinacije M. Muniganta nije bilo na vidiku.

Bolovi su jenjali.

M. Munigant je čovjek koji mu može pomoći. Ako je već i sam pogled na njegovo ime mogao izazvati takvu titansku reakciju, onda je on zacijelo pravi.

Ali ne danas. Svaki put kad bi se pokušao vratiti prema njegovoj ordinaciji, obuzeli bi ga užasni bolovi. Sav obliven znojem, na koncu je ipak morao odustati, pa oteturao u koktel-bar.

Dok je prolazio kroz mračni salon, nakratko se upitao ne bi li se dobar dio krivice mogao svaliti na Munigantova pleća. Na koncu, baš mu je on prvi skrenuo posebnu pozornost na njegov kostur i pustio da ga psihološki udar te spoznaje lupi svom silinom! No je li moguće da se M. Munigant njime služi za neku svoju hudu svrhu? Ali kakvu? Doista bi bilo glupo u nj sumnjati. On je samo jedan sitni liječnik. Koji se trudi biti ljudima od pomoći. Munigant i njegova teglica slanah štapića. Smiješno. M. Munigant je u redu, on je u redu...

U baru je ugledao prizor koji je u njemu pobudio izvjesne nade. Neki krupni, debeli muškarac, zaobljen kao kugla maslaca, stajao je za šankom pa ispijao pivo za pivom. Mislim, tom je, sudeći po izgledu, zaista dobro išlo. Harris je suzbio želju da ustane, pljesne debeljka po ramenu i upita ga kako je uspio svojim kostima jasno odrediti njihovo mjesto. Da, debeljkov je kostur doista bio raskošno uskladišten. Najednom su mjestu bili jastuci masti, na drugom elastične kvrge, a pod bradom pravi zaobljeni svijećnjak masti. Siroti je kostur bio izgubljen; nikad se neće uspjeti probiti iz tog kitovskog sala. Možda je jednom i pokušao - ali ne i sada, kad u debeljku nije ostao ni koštani odjek njegova nadvladanog podupirača.

Ne bez zavisti, Harris je prišao debeljku onako kako bi prosjekao ispred kljuna oceanskog linijaša, pa naručio piće, popio ga, i tek se tada odvažio obratiti neznancu:

"Žlijezde?"

"Meni govorite?"-upitao je debeljko.

"Ili je to neka posebna dijeta?" upitao je Harris. "Oprostite mi, ali sam ja, kao što vidite, spao na jako niske grane. Nikako da nabijem koju kilu. Volio bih imati vaš želudac. Jeste li ga uzgojili zato što ste se nečeg bojali?"

"Ti si", konstatirao je debeljko, "pijan. Ali - ja volim pijance." Naručio je još jedno piće. "Sad pazi dobro, sve ću ti reći. Sloj po sloj," rekao je debeljko, "dvadeset godina, kao muškarac i momak, to sam izgrađivao." Izbacio je golemu trbušinu, okruglu kao globus, pa stao publiku podučavati gastronomskome zemljopisu. "Nije to bio nikakav cirkus za jedan dan. Nisam ja to preko noći podigao šator nad svim čudima svijeta. Ja sam svoje unutrašnje organe uzgajao kao da su čistokrvni psi, mačke ili druge životinje. Moj je želudac debeli perzijski mačak koji duboko kunja, i tek se povremeno budi da bi malo zapreo, zamjaukao, nešto progundao ili zajaukao za čokoladnim bombonima. Hranio sam ga dobro, taj bi se za mene uspeo i na dvije noge. I, druškane moj dragi, moja su crijeva najrjeđe čistokrvne indijske anakonde kakve još nisi vidio, i u najsjanijem su, najsmotanijem, najfinijem i najrumenijem zdravlju. Sve ih držim pic-pic, sve te svoje male maze. Zato što se nečega bojim? Možda."

Viknuo je još jedno piće za sve.

"Kako da dobiješ kile?" Debeljko je kušao riječi na jeziku. "Evo kako: Nađi si za ženu nekakvu svadljivu kvočku, i onda još mali milijun rođaka koji znaju iz buhe napraviti vrzino kolo skakutavih slonova. Sve to pospi s malo poslovnih prijatelja kojima je glavni motiv u životu da ti dignu zadnju samotnu funtu, i već si na najboljem putu prema pretilosti. Pa kako to? Tako što ćeš u tren oka između sebe i njih početi zidati zid od sala. Tamponsku epidermalnu državu, stanični bedem. Uskoro ćeš otkriti da ti je žderanje sva sreća u životu. Ali je za to potrebno da te kinji neki vanjski uzrok. Isuviše ljudi na ovome svijetu nema nikakve vanjske brige, pa se onda dohvate sebe, i gube kile. Upoznaj se sa svim opakim, groznim ljudima s kojima možeš, i doskora ćeš početi gomilati dobru staru mast!"

I s tim savjetom, debeljko se lansirao u mračnu plimu noći, silno se zibajući i sopćući.

"To je, s malim izmjenama, upravo ono što mi je rekao i doktor Burleigh", rekao je Harris zamišljeno. "Možda taj put u Phoenix, sada, u ovo doba..."

Put iz Los Angelesa do Phoenixa bio je omaran jer je vodio preko pustinje Mojave, požutjele od vrućine i vruće kao gradele. Promet je bio rijedak i nestalan, i na dugim dionicama puta drugog automobila nije bilo na milje i milje ni sprijeda ni straga. Harrisu su se već kočili

prsti na volanu. Bez obzira hoće li mu Crelton, u Phoenixu, posuditi ili ne taj novac potreban da otvori posao, ipak je bilo dobro malo pobjeći od svega, ostaviti za petama što duži put.

Auto je vozio ispiran vrelinom rasolom pustinjskoga vjetra. Jedan je gospodin H. sjedio u drugom gospodinu H. Vjerojatno su se obojica znojila. Vjerojatno su se obojica osjećala bijedno.

U jednom zavoj, onaj unutrašnji gospodin H. stegnuo je vanjsko meso, i bacio onog vanjskog na vrući upravljač.

Automobil je frknuo s ceste, zaronio u pijesak i napol se preokrenuo.

Dolazi noć, vjetar se diže, cesta je samotna i tiha. Nekoliko automobila što je prošlo, brzo je nastavilo put, jer im je pogled bio zagrađen. Gospodin Harris je ležao u nesvijesti, sve dok napokon nije čuo kako se u pustinji diže vjetar, dok nije osjetio ujede pješćanih iglica na obrazu, i otvorio oči.

Jutro ga je zateklo kako se, s pijeskom u očima, vrti u besmislenim bezumnim krugovima jer se, u svom deliriju, udaljio od ceste. O podne se prostro u bijednoj sjeni grma. Sunce ga je lupilo oštrim bridom mača i zasjeklo do - kosti. Zakružio je lešinar.

Harrisove su se spržene usne otvorile kao da su se raspukle.

"Znači, to je to?" prošaptao je crvenih očiju i čekinjave brade. "Ovako ili onako, natjerat ćeš me da hodam, umoriti glađu, žeđu, ubiti me." Progutao je suhi brusni pijesak. "Sunce će mi iskuhati meso, da ti možeš promoliti nos. Lešinari će me marendavati, i tad ćeš u pijesku ležati ti, i ceriti se. Ceriti se trijumfalno. Kao izbljedjeli rasuti ksilofon, svirat će te lešinari skloni atonalnoj glazbi. To će ti se dopasti. Sloboda."

Nastavio je koračati kroz krajolik što je titrao i ključao pod izravnim izljevima sunca; spoticao se, padao nauznak, i ostajao ležati i gutati zalogaje vatre. Zrak je bio plavi alkoholni plamen, a lešinari, dok bi kružili ili planirali, pekli su se i dinstali. Phoenix. Cesta. Auto. Voda. Sigurnost. "Hej!"

Netko je zazvao iz velike daljine, iz plavog alkoholnog plamena.

Gospodin Harris se digao na laktove.

Zov se ponovio. Škripa koraka, brza.

S krikom nevjerojatnog olakšanja, Harris je ustao, ali samo zato da bi se ponovno srušio u zagrljaj nekoga u uniformi sa značkom.

Nakon što je auto bio najprije beskrajno šlepan, a onda popravljen, i Phoenix dostignut, Harris se našao u takvom poganom stanju duha da su se sve poslovne transakcije pretvorile u tupu pantomimu. Čak i kad je dobio zajam i novac imao u šaci, to mu nije značilo ništa. To što je ležalo u njemu kao tvrđi bijeli mač u koricama bacalo je sjenu na poslove, na jelo; bojilo je njegovu ljubav prema Clarisse, činilo nesigurnim njegovu povjerenje u automobil; sve u svemu, trebalo ga je staviti na njegovo mjesto. Onaj incident u pustinji zamalo ga je stajao glave. Zahvatio ga je skoro do kosti - recimo to uz ironično krivljenje usta. Harris je nejasno čuo vlastiti glas kako gospodinu Creldonu zahvaljuje na novcu. Potom je okrenuo auto i povezo se opet preko dugih milja, no ovaj put je presjekao prema San Diegu, kako bi mimoišao pustinjski pojas između El Centra i Beaumonta. Vozio se na sjever, duž obale. Nije vjerovao toj pustinji. Ali - oprez! Praskali su slani valovi, i psikali na žalost pred lagunom. Pijesak, ribe i raci očistili bi mu kosti brže od lešinara. Daj uspori na okukama uz obalu.

Dođavola, on nije zdrav!

Kome da se obrati? Clarissei? Burleighu? Munigantu? Osteologu. Munigantu. Dakle?

"Ljubavi!" Clarisse ga je poljubila. Ustuknuo je pred krutošću zubi i čeljusti skrivene iza strasnoga cjelova.

"Ljubavi", rekao je on tiho i otro usne zapešćem, sav drhćući.

"Kako si smršavio; o, ljubavi, a posao..?"

"Prošlo je. Mislim. Da, prošlo je."

Opet ga je poljubila. Potom su večerali, polako i usiljeno veselo, i Clarisse se stalno smijala i bodrila ga. Zurio je u telefon; nekoliko je puta neodlučno podigao slušalicu, pa je opet spustio.

U sobu je ušla njegova žena, pa obukla kaput i stavila šešir.

"Mislim, žao mi je, ali moram ići." Uštipnula ga je za obraz. "No daj, malo radosti! Za tri se sata vraćam iz Crvenoga križa. Ti samo lješvari i kunjaj. A sad *zaista* moram ići."

Kad je Clarisse otišla, Harris je nervozno zavrtio brojčanik.

"M. Munigant?"

Eksplozije i mučnina u tijelu, što su nastupili pošto je spustio slušalicu, bili su upravo nevjerovatni. Kosti su mu razdirali svi mogući bolovi, hladni i vrući, kakve nikad nije ni zamislio ni ti doživio ni u

najgroznijoj mori. Progutao je sve aspirine u kući, u pokušaju da nekako odbije napad, ali kad se napokon, za otprilike sat vremena, oglasilo zvonce, nije se mogao ni maknuti; ležao je tako slab i iscrpljen, dahćući, a niz obraze su mu se slijevale suze.

"Uđite! Za ime Boga, uđite!"

M. Munigant je ušao. Hvala svecu da su vrata bila otključana.

Ali je gospodin Harris izgledao grozno. M. Munigant je stajao posred dnevne sobe, malen i mračan. Harris mu je kimnuo glavom. Kroz tijelo mu je srnuo bol i dohvatio ga velikim željeznim kladivima i kukama. Kad je ugledao kako su Harrisu iskočile kosti, M. Munigantu su se zasvjetlucale oči. O, on vidi da je gospodin Harris sad psihički spreman da mu se pomogne. Nije li tako? Harris je još jednom kimnuo glavom, slabački, i jecajući. M. Munigant je i dalje pištao u govoru; to pištanje ima nekakve veze s njegovim jezikom. Nije važno. Harrisu se učinilo da mu kroz svjetlucave oči vidi kako se skuplja u sebe, postaje manji. Samo mašta, naravno. Harris je jecajući istresao svoju priču o putu u Phoenix. M. Munigant ga je saslušao s velikim zanimanjem. Taj kostur je - izdajica! Sredit će ga on jednom za svagda!

"Gospodine Munigant", slabašno je uzdahnuo Harris. "To... to još nikad nisam opazio. Vaš jezik. Okrugao, cjevast. Šupalj? Moje oči. Delirij. Što da činim?"

M. Munigant je tiho zviznuo, procjenjivački, pa se primakao. Ako bi se gospodin Harris izvolio opustiti u naslonjaču, i otvoriti usta? Svjetla su se pogasila. M. Munigant se zapiljio u Harrisovu ovješenu čeljust. Malo šire, molim? Bilo je tako teško, kod onog posljednjeg posjeta, pomoći mu, jer su se bunili i tijelo i kost. Sad je, ako ništa drugo, bar meso spremno na suradnju, makar se kostur i bunio. U tami je M. Munigantov glas postao sitan, sitan, majušan, majušan. A pištanje je postalo visoko i prodorno. Sad. Opustite se, gospodine Harris. SAD!

Harris je osjetio kako mu najednom nešto sa svih strana divlje tlači čeljust, kako mu nešto kao žlicom pritišće jezik, i kako mu je grlo začepljeno. Uzalud je pokušavao udahnuti. Zvižduk. Nije mogao disati! Nešto se promeškolo, usukalo mu obraze, raznijelo čeljusti. Poput vrućega tuša, nešto mu je briznulo u sinuse, a u ušima mu je zazvonilo! "Ahhhh!" kriknuo je Harris i zahliknuo se. Njegova glava,

raskoljena kornjačina oklopa, rastreskana, nemoćno je visjela. Kroz pluća mu je sipao vatru užasan bol.

Harris je na trenutak opet mogao udahnuti. Vodenaste su mu se oči u hipu razrogačile. Kriknuo je. Rebra su mu se rasula kao razvezano pruće. Bol! Srušio se na pod pa ispištao vreli dah.

U neosjetljivim jabučicama zaiskrila su svjetla, osjetio je kako mu se udovi otkidaju i oslobađaju. Kroz bujicu suza ugledao je dnevnu sobu.

U kojoj nije bilo nikoga.

"M. Munigant? Za ime Božje, gdje ste, M. Munigant? Pomozite mi!"

M. Muniganta nije bilo.

"U pomoć!"

A onda je začuo ono.

Duboko dolje, u podzemnim naprslinama svojega tijela, sitne, nevjerojatne šumove; tiha mljackanja i izvijanja i suha kalanja i brušenja i njuškanja - kao da nekakav sićušni gladni mišić, dolje u krvavo crvenoj tami, glođe tako žustro i stručno ono čega nema, potopljeno drvo..!

Clarisse je, koračajući pločnikom, visoko dizala glavu i stupala ravno prema svojoj kući na Saint James Placeu. Kad je zakrenula za ugao i skoro naletjela na mračnoga čovuljka iz kojeg se širio miris joda, još je razmišljala o Crvenom križu.

Clarisse se na nj ne bi ni obazrela da on nije, u trenutku kad su se mimoišli, iz kaputa izvadio nešto podugačko, nešto bijelo i na nekakav čudan način poznato, pa to stao žvakati kao slanac. Nakon što mu je proždri krajeve, njegov je neobični jezik sunuo u bijelu slasticu, pa srknuo filu, poprativši to zadovoljnim zvukovima. Neznamac je nastavio žvakati tu deliciju, a ona produžila pločnikom do kuće, okrenula kvaku i ušla.

"Ljubavi?" zazvala je i osvrnula se sa smiješkom na licu. "Ljubavi, gdje si?" Zatvorila je vrata, pa pošla niz hodnik i ušla u dnevnu sobu. "Ljubavi..."

Dvadeset je minuta buljila u pod, pokušavajući shvatiti.

I vrisnula.

Vani, u mraku platana, onaj je čovuljak u dugom bijelom štapu izbušio niz neuredno razmaknutih rupica; i onda je, tiho, uzdišući, naškubljenih usana, na tom sklepanom glazbalu zasvirao tužnu

melodiju, kao pratnju prodornom i groznom pjevu Clarisseina glasa što se izvijao iz njezina grla dok je tako stajala u dnevnoj sobi.

Kao djevojčica je Clarisse mnogo puta, dok bi trčala po pješčanoj plaži, znala nagaziti na meduzu i vrisnuti. I nije bilo ni tako grozno u svojoj dnevnoj sobi pronaći nedirnutu meduzu hladetinaste kože. Čovjek je od nje uvijek mogao ustuknuti.

Ali je grozno bilo kad ju je ta meduza *zazvala imenom...*

TEGLICA

The Jar

Bila je to samo jedna od onih stvari što se drže u teglici, u šatoru drugorazrednih atrakcija u predgrađu male, pospane kasabe. Jedan od onih bljeduljaka što plutaju u alkoholnoj plazmi, što vječno snivaju i kruže, dignutih vjeđa i s mrtvim očima što stalno zure u tebe, a nikada te ne vide. Pristajalo je to uz bešumnost kasnih noćnih sati, u kojoj se čulo samo cvrčanje cvrčaka i jecaj žaba u mokroj močvari. Jedna od onih stvari u velikoj staklenoj boci od kojih ti poskoči želudac, kao kad ugledaš konzerviranu ruku u laboratorijskoj kadici.

Charlie joj je dugo uzvraćao pogled.

Dugo su vremena njegove krupne, sirove šake, podlakavljenoga krova, stiskale konop što je zadržavao radoznalce. Platilo je svojih deset centi i sad je buljio.

Bilo je već kasno. Vrtuljak je zakunjao do lijenog mehaničkog zveckanja. Pomoćni radnici sjedili su iza šatorskoga platna, pušili i psovali nad partijom pokera. Svjetla su se pogasila i na luna-park spustila ljetnu tamu. Svijet je u drušinama i repovima potekao svojim kućama. Negdje je eksplodirao radio, pa umukao, ostavljajući za sobom široko louisiansko nebo, nečujno sa svojim zvijezdama.

Za Charlieja je, međutim, taj bljeduljak, hermetički zatvoren u svojem svemiru seruma, bio jedina stvar na svijetu. Charliejeva olabavljena usta visjela su otvorena kao ispupčena ružičasta brada, i pokazivala zube; oči su mu bile smetene, zadivljene, začuđene.

Netko je ušao u sjenu iza njega, sitan kraj Charliejeve nesklapne visine.

"O", rekla je sjena i ušla u sjaj žarulje. "Još si tu, stari moj?"

"Aha", odgovorio je Charlie kao iza sna.

Gazda luna-parka cijenio je Charliejevu radoznalost. Kimnuo je glavom prema starom znancu u teglici.

"Svi ga vole; mislim, na malo otkačen način."

Charlie je protrljao dugu čeljust.

"Vi - ovaj - jeste li već razmišljali o tome, da ga prodate?"

Gazdine su se oči razvukle, pa sklopile. Otfrknuo je.

"Ma kaki. Bome, taj dovlači mušterije. Vole oni to gledati. To sigurno."

Našto je Charlie ispustio jedan razočarani "Oh."

"Ali mislim," glasno je razmislio gazda, "kad bi se baš našao netko s lovom, onda možda..."

"S koliko love?"

"Kad bi netko imao..." počeo je procjenjivati gazda, sve brojeći na prste, i svo vrijeme promatrajući Charlieja, dok ih je tako izvijao, sve jedan po jedan. "Kad bi taj netko imao tri, četiri, recimo, možda sedam ili osam..."

Charlie bi kimnuo kod svakog pokreta, put očekivanja. Videći to, gazda je povisio završni zbroj.

"... možda deset dolara, ili možda petnaest..."

Charlie se zabrinuto namrštio. Gazda se malo povukao. "Kad bi, recimo, imao *dvanaest* dolara..." Charlie se široko nasmiješio. "E, onda bi mogao kupiti to u teglici", zaključio je gazda.

"Kakva slučajnost", odgovorio je Charlie. "Baš u trapericama imam toliko. I baš sam si mislio kako bi me pogledali da se vratim u Wilder's Hollow s tako nečim i da im stavim na policu iznad stola. Društvo bi imalo što gledati, u to se mogu kladiti."

"Pa *mislim*, ovaj, ma čuj..." rekao je gazda.

Kupoprodaja je bila dovršena postavljanjem teglice na stražnje sjedalo Charliejevih kola. Kad je konj ugledao teglicu, zakopao je nogama i zanjištao.

Gazda ga je kratko pogledao, a na licu mu je bio izraz skoro olakšanja.

"I tako sam već umoran od gledanja u to čudo. Nemoj mi zahvaljivati. U zadnje mi se vrijeme zbog toga već koješta počelo motati po glavi - ali, kvragu, i tako uvijek previše pričam. Bog te živio, farmeru!"

Charlie se odvezao. Gole plave žarulje izbljedile su kao jutarnje zvijezde, a otvorena, mračna ladanjska noć Louisiane izlila se oko kola i konja. Sad su tu bili samo Charlie, konj što je dovodio u takt siva kopita, i cvrčci.

I teglica iza visoke klupe.

Ona se bućkala amo-tamo, vamo-amo. I vlažno šljapkala. A ona studena siva stvar dremljivo se navalila na staklo, gledajući van, gledajući van, no ne videći ništa, ništa.

Charlie se izvio natrag i pomilovao poklopac. I ruka mu se vratila, mirišući na čudnu tekućinu, promijenjena i hladna i uzdrhtala, uzbuđena. Tako, *dragoviću*, pomislio je. *Da, stari moj!*

Pljus, pljus, pljus...

A u Hollowu, mnogobrojne su travnozelene i krvavocrvene lanterne bacale prašnjavo svjetlo na ljude što su se kutrili, mrmljali, pijuckali i sjedili na zemljištu dućana s mješovitom robom.

Poznavali su škripa-brum Charliejevih kola, pa kad su se ona zanjihala i stala, nisu ni pomaknuli svoje sirove lubanje obraštene okernom kosom. Cigarete su im bile krijesnice, a glasovi mrmljanje žaba u ljetnoj noći.

Charlie se prpošno nagnuo iz kola.

"Haj, Clem. Haj, Milt!"

"Gle, Charlie. Gle, Charlie", odmrmljali su ovi. Politički se sukob nastavio. Charlie ga je rasparao po šavu:

"Imam nešto, imam nešto. Imam nešto što sigurno hoćete vidjeti!"

Oči Toma Carmodyja na ovo su bljesnule, onako zelene pri svjetlosti fenjera što se širila iz vrata dućana. Charlieju se učinilo da se Tom Carmody uvijek postavlja tako, na verandi i u sjeni, ili pod drvećem u hladovini, ili, ako je u sobi, onda u najdaljoj niši iz koje sjaji očima iz tame. Čovjek nikad ne zna što mu radi lice, a njegove ti se oči stalno podsmjehuju. A svaki put kad bi te pogledale, nasmijale bi se nekako drukčije. "Nemaš ti ništa, lutka, što bi se nama gledalo."

Charlie je stisnuo šaku i spustio na nju pogled.

"Nešto u teglici", nastavio je. "To mu je kao nekakav mozak, ili prije usalamurena meduza, ili prije - uostalom, pogledajte sami!"

Netko je tucnuo cigaretu i bacio čitav slap ružičastog pepela, pa se odšetao pogledati. Charlie je veličanstvenom kretnjom digao poklopac teglice, i onda se, u neizvjesnom svjetlu fenjera, lice onog čovjeka naglo promijenilo.

"Hej, daj, ma koji je to vrag..?"

Bilo je to prvo odleđenje te večeri. Drugi su se lijeno digli uvis, nagnuli prema naprijed; teža ih je povukla da zakoračaju. Oni u hodanje nisu ulagali nikakav trud, samo bi stavljali jednu cipelu pred drugu da se ne stropoštaju na svoja neobična lica. Okružili su teglicu i njen sadržaj. A Charlie se, sad po prvi put u životu, poslužio

nekakvom skrivenom strategijom i s treskom zatvorio stakleni poklopac.

"Ako vam se još gleda, svratite do mene! To će biti tamo", izjavio je velikodušno.

Tom Carmody je pljucnuo s verande, iz svog orlovskoga gnijezda.

"Ha!"

"Daj da probam još jednom!" uzviknuo je Gramps Medknowe. "To je nekakva hobotnica?"

Charlie je pljesnuo uzdama; konj je posrnuo i krenuo u akciju.

"Svratite k meni! Navalite, braćo!"

"Što će reći tvoja baba?"

"Raspalit će nas nogom da će nam se odlijepiti pete!"

Ali su Charliejeva kola već otišla preko brda. Ljudi su ustali, svi odreda, žvačući jezike, i zažmirkali niz cestu u tami. Tom Carmody je tiho opsovao s verande...

Charlie se uspeo stubama svoje kolibe pa odnio teglicu do njezina trona u dnevnoj sobi, a onda pomislio kako će od sada ta njegova prislonjena kuća biti dvorac, i to s "imperatorom" - to je prava riječ! "imperatorom" - posve hladnim i tihim što pluta u svom privatnom bazenu, uzvišen i uznesen na polici iznad rasklimanog stola.

Dok ju je tako gledao, ta teglica kao da je spalila hladnu maglu što je visjela nad kućom na rubu močvare.

"Što to imaš?"

Thedyn tanki sopran odvratio mu je misli od njegove zatravljenosti teglicom. Stajala je u vratima spavaonice i strijeljala ga očima, a tanko joj je tijelo bilo odjeveno u izbljedjelu plavu kariranu tkaninu, dok joj je kosa bila potegnuta u otrcani čvor iza crvenih ušiju. Oči su joj bile izbljedjele kao i ta pamučna tkanina.

"Dakle", ponovila je. "Što je to?"

"A na što to tebi sličić?"

Tanjušno je zakoračala, te iz bokova napravila polako, indolentno njihalo, dok su joj oči napeto promatrale teglicu, a usne joj bile povučene i pokazivale mačje mliječne zube.

Mrtva je blijeda stvar levitirala u svom serumu.

Thedy je ošinula Charlieja tamnomodrim pogledom, pa vratila oči na teglicu, pa još jednom na Charlieja, pa još jednom na teglicu, a onda se strelovito okrenula.

"Da - Charlie, to je zaista tebi slično!" kriknula je.

Vrata su se spavaonice zalupila.

Podrhtavanje nije uznemirilo sadržaj teglice. Ali je Charlie ostao stajati, pun čežnje za svojom ženom, dok mu je srce grozničavo tuklo. Mnogo kasnije, kad mu se srce usporilo, progovorio je onoj stvari u teglici.

"Iz godine u godinu rijem tu povodnu zemlju, mislim otpast će mi guzica, a ona samo pokupi lov pa trk svojim i po devet tjedana zaredom. Ne mogu je uhvatiti za vrat. Ona i svi ti ljudi iz dućana, smiju se na moj račun. Što ja tu mogu, kad je ne znam uhvatiti ni za glavu ni za rep! Dođavola, ali se bar *trudim!*"

Sadržaj teglice, sasvim filozofski, topogledno se suzdržao od komentara.

"Charlie?"

Netko je stajao u prednjim kućnim vratima.

Charlie se prepadnuto okrenuo, a onda mu se licem prelio smiješak.

Bio je to jedan od ljudi iz dućana mještovitom robom.

"Ovaj... Charlie... mi... mi smo mislili... mislim... došli smo da pogledamo to... to u teglici..."

Srpanj je bio vruć, a onda je nastupio kolovoz.

Po prvi put nakon mnogo godina, Charlie je bio sretan kao visoki kukuruz kad diklja poslije duge suše. Bio je pravi užitek uveče slušati cipele kako šuščaju kroz visoku travu, slušati ljude kako pljuju u grabu prije nego što će nogom stupiti na verandu, slušati kako pod teškim tijelima pucketaju daske, a isto tako i stenjanje kuće, kad bi se na njihova vrata od špere naslonilo još jedno rame i još jedan glas rekao, dok bi dlakava nadlaktica otirala usta:

"Jel slobodno?"

S vrlo rafiniranom nonšalantnošću, Charlie poziva pridošlice da uđu. A tu su i stolice, kao i sanduci za sve, ili bar sag za sjesti po turski. I do trenutka kad bi se cvrčci počeli češati po nogama u ljetnome bruju, a žabe, nateklih grla poput gušavih dama, zakričale u veličanstvenu noć, soba bi već bila tako puna ljudi s povodne zemlje, da se činilo - razvalit će joj se zidovi.

U prvi mah nitko ne bi rekao ni riječi. Prvih pola sata takvih večeri, dok bi ljudi ulazili i sjedali, potrošilo bi se na pažljivo motanje

cigareta. Uredno bi stavljali duhan u koloderinu smeđega papira, slagali ga, nabijali, baš kao što bi i slagali i nabijali i zavijali i svoje misli i strahove i zaprepaštenje, sve što će im večeras zatrebati. Tako bi dobivali vremena za razmišljanje. Vidjelo se kako im iza očiju radi mozak, dok bi tako opipavali cigarete i slagali ih u red kojim će ih pušiti.

Bio je to svojevrsan robusni crkveni skup. Sjedili su, po turski, naslonjeni na ožbukane zidove a potom bi, sve jedan po jedan, s pobožnim strahopoštovanjem pogledavali u teglicu na njezinoj polici.

I ne bi zurili u nju, niti bje pogledali iznebuha. Ne, oni bi to učinili nekako polako, kao slučajno, kao da se ogledavaju po sobi - i puštali da im oči prtljaju oko baš svakog starog predmeta koji bi im se slučajno stvorio u svijesti.

I tad bi se - naravno, sasvim slučajno - centar njihova odlutala pogleda slučajno uvijek našao na istome mjestu. Nakon nekog vremena svi bi se pogledi u sobi prikovali za nj, poput pribadača zapiknutih u nekakav nevjerojatni jastučić. A pritom bi se čulo samo kako netko siše klip kururuza. Ili dijete što bi boso šmugnulo vani, preko dasaka verande. Možda bi unutra prodro i kakav ženski glas: "Klinci, bjež'te, dok vas nisam! Bjež!" I potom, uz hihotanje nalik na tihe, brze vode, bose bi noge odjurile plašiti krastače.

Charlie bi, naravno, bio pred svima njima, u svojoj stolici za ljuljanje, a pod mršavom bi mu starkom bio jastuk od pleđa, i tad bi se polako ljuljao, uživajući u slavi i gledanosti što su potjecali od posjedovanja teglice.

Što se pak tiče Thedy, nju bi vidjeli duboko u kutu sobe, s drugom ženskadijom, odreda sivom i tihom i vjernom svojim muškarcima.

Thedy se doimala zrelom za ljubomorno vrištanje. Pa ipak ne bi rekla ništa, nego bi samo gledala kako muškarci teškim korakom ulaze u njenu dnevnu sobu i sjedaju Charlieju do nogu, pa bulje u tu stvar, toli sličnu Svetom Gralu, i zbog toga bi stisnula usne studeno i tvrdo, i nikom ne bi rekla ni jednu uljudnu riječ.

Nakon primjerenog razdoblja šutnje, netko bi, možda baš i stari Gramps Medknowe iz Crick Rooda, očistio sluz iz neke duboke špilje u svojoj osobi, povio se, zažmirkao, ovlažio usne, možda, i zatim bi se opazilo zanimljivo drhtanje njegovih žuljevutih prstiju.

To bi svakog diskretno upozorilo da se pripremi za priču što slijedi. Postavili bi uši na gotovs. I namiještali se kao krmače u toplome mulju poslije kiše.

Gramps je dugo gledao, mjerio si usne gušterskim jezikom, a onda se zavalio i rekao, kao i uvijek, visokim, tankim staračkim tenorom:

"Pitam se što je to? Je li to on ili ona ili dobro staro ono? Pokatkad se budim noću, pa se sve mrijestim na slamarici, pa mislim na tu teglu što stoji tu u dugoj tami. I mislim kako lebdi u toj tekućini, miroljubivo i blijedo kao ona životinja kamenica. A pokatkad probudim Maw, pa oboje razmišljamo o tome..." Dok je govorio, Gramps je micao prste u drhtavoj pantomimi. Svi su gledali kako mu debeli palac plete, a ostali se prsti s masivnim noktima valjuškaju.

"...i ležimo tako, oboje, i razmišljamo. I drhćemo. Možda je noć prevruća, i drveće se znoji, ni komarcima se ne leti, tako je vruće, ali se mi ipak tresemo, i prevrćemo, hoćemo zaspati..."

Gramps je ponovno utonuo u tišinu, kao da je toliki govor za nj bio posve dostatan, i nek sad netko drugi priča o čuđenju, prepasti, neobičnosti.

Juke Marmer, iz Willow Sumpa, otro je na oblinama koljena znojne dlanove i tiho rekao:

"Sjećam se dok su mi još bale curile iz nosa. Imali smo mačku koja je stalno pravila mačiće. Zapetranbožjih, ta bi se omacila svaki put kad bi preskočila ogradu..." Juke je govorio nekako sveto, onim svojim mekim, dobroćudnim glasom. "I mislim, mi smo te mačiće dijelili, ali kad je iz nje ispalo još i to leglo, svi na dan hoda od nas već su bili dobili na dar bar po dva-tri naša mačića.

I tako je mama počela na stražnjoj verandi prtljati nešto sa staklenom teglom od dva galona, i do vrha je napunila vodom. I rekla: 'Juke, daj utopi te mačiće.' Sjećam se kako sam stajao tako; mačići su mjaukali, slijepi, mali, bespomoćni, smiješni - pa počeli otvarati oči. I pogledao sam mamu i rekao: 'Ne *ja*, mama! *Ti*, ti to učini!' Ali je mama sva problijedila i rekla to se mora, a ja sam joj jedini pri ruci. I ode miješati umak i peći piliće. I tako sam dohvatio - dohvatio jedno - jedno mače. Držao sam ga. Bilo je toplo. I onda je zamjaukalo, i ja sam htio pobjeći, i ne vratiti se više nikada."

Juke je sad kimnuo glavom, a oči su mu bile blistave i mlade, jer su gledale u prošlost, gradile je iznova, oblikovale je riječima, cizelirale

je jezikom.

"Bacio sam mače u vodu. Mače je zatvorilo oči, otvorilo usta, pokušalo uhvatiti zrak. Sjećam se kako su mu se pokazale pandice, kako mu je izišao ružičasti jezik, i mjehurići s njim, sve jedan po jedan, do površine vode!

Do danas pamtim kako je mače plutalo kad je sve bilo gotovo, nošeno tako, polako i bezbrižno, i kako me gledalo, ne kriveći me za to što sam učinio. Ali niti ne s ljubavlju. Ahhhhh..."

Srca su brzo poskočila. Oči su se zakrenule od Jukea do teglice na polici, pa se ponovno spustile, pa se ponovno digle, nekako bojažljivo.

Stanka.

Jahdoo, crnac iz Heron Swampa, zažonglirao je očima u glavi poput kakvog zagasitog pelivana. Crni su mu se zglavci skupili i opružili - kao živi skakavci.

"Znate štoj' to? Znate vi, znate? Ja vam reći. To srce Života, to ko amen! Boga mi moga, to vam tako!"

Jahdoo se zibao u ritmu krošnji, na vjetru iz močvare kojeg nitko osim njega nije vidio, ni čuo, ni osjećao. Oči su mu ponovno zakružile, kao da im je netko presjekao spone i pustio ih da lutaju. Glas mu je pleo tamnu mustru, hvatajući svakoga za uši i uživajući ga u šaru bez daha:

"Iz toga, u Middibamboo Sumpu što leži, gmiže sve živo. To vadi ruku, to vadi nogu, to vadi jezik i rog i raste. Sitno mala ameba, možda. A onda žaba, s ovoolkom gušom, da pukne! Baš tako!" Zapucketao je zglavcima. "I sve bali, i diže se na zglobove od gume i to - TO SAM ČOVJEK! To sam srce stvaranja! To sam Middibamboo Mama, od koje svi mi nastalo deset tisuća godina prije. Meni na riječ!"

"Prije deset tisuća godina!" prošaptala je Bakica Karanfil.

"To sam stara! Vi'te me to! I glava to više ne boli. To znam posao. To visim kao meso u mast. To ima oko gledam s njim, al ne trepćem s njim, to ne gledam ljuto, istina? Ne, ljudi! Znam ta to. To znam mi svi došli iz to, mi svi natrag ići to."

"A kakve su joj boje oči?"

"Sive."

"Ma jok, zelene!"

"Koje boje kosa? Smeđa?"

"Crna!"

"Crvena!"

"Ne, *siva*."

I tada bi Charlie izrekao svoje unjkavo mišljenje. Jedne bi večeri rekao jedno, druge večeri drugo. Ali to i nije bilo važno. Kad se u kasno ljetno veče iz dana u dan govori isto, to uvijek zvuči drukčije. Jer cvrčci mijenjaju priču. Jer je mijenjaju žabe. Jer je mijenja ono u teglici. Charlie je rekao:

"Recimo da neki stari ode u močvaru, ili možda neki klinjo, i onda luta godinama i godinama, izgubljen u svoj toj vodurini, na svim tim stazama i bogazama i vododerinama, u tim starim mokrim gudurama u noći, a koža mu probljedi, i sav je smrznut i trese se. I kako ga sunce ne grije, on se počinje sažimati u se, sažimati u se, i na koncu propadne u blato, u rupu i leži kao u... hračku... kao ličinka komarca kad spava u gnojnici. Pa mislim, mislim, po onome što mi znamo, to bi mogao biti i netko *poznati*! Netko s kim smo nekad izmijenili pokoju riječ. Po onome što mi znamo..."

Šuškanje među ženskadijom tamo iz mraka. Jedna žena ustaje, i oko joj sjaji crninom, i muči se da nađe prave riječi. Zove se gospođa Tridden, i mrmlija:

"Mnoga dječica svake godine otrče u močvaru gola kao od majke rođena. Pa trčkaraju, trčkaraju, i nikad se više ne vrate kući. I ja sam se skoro izgubila. I... izgubila tako svog malog, Foleyja. Ti... ti VALJDA NE MISLIŠ!!!"

Kroz nosnice je čalabrcnula zrak, a onda ih skupila, stegla. Usta su joj se spustila na krajevima, izvijena tvrdim, grčevitim mišićem. Glave su se okrenule kao na stabljikama celera, a oči pročitale njen užas i nadu. Tijelo gospođe Tridden, napeto kao čelična žica, držalo se ispruženim, ukočenim prstima za zid iza njezinih leđa.

"Moja beba", prošaptala je. I zatim sve u jednom dahu izbacila iz sebe. "Moj mali. Moj Foley. Foley! Foley, jesi to ti? Foley! Foley, reci mi, malo moje, jesi to TI!"

Svi su zadržali dah i okrenuli se teglici.

A ta stvar u teglici nije rekla ni riječi. Ona je samo slijepo i bijelo zurila u mnoštvo. A duboko u koštunjavim tijelima sokovi su tajnih strahova zažuborili kao potočići za proljetnoga kopnjenja, a onda su

ti sokovi izgrizli i pojeli i otopili sav njihov odlučan mir, vjeru i opuštenu skromnost i skupa s njima prerasli u bujicu! Netko je vrisnuo.

"Mrdnuo se!"

"Ne, ne, nije se mrdnuo. Varaju te oči!"

"Tako mi Boga!" uskliknuo je Juke. "Vidio sam kako se polako mrdnulo, kao mrtvo mače!"

"Daj dosta. To je već mrtvo čitavu vječnost. Možda prije nego što si se ti rodio!"

"Dalo mi je znak!" vrisnula je gospođa Tridden. "To je moj Foley! To si našao mog malog! Imao je tri godine! Moj se mali izgubio i odlutao u močvaru!"

Iz nje se izvilo glasno jecanje.

"No dajte, gospođo Tridden. No, no, dajte. Smirite se malo, nemojte se samo toliko tresti. Vašeg malog više nema. No dajte, dajte."

Jedna ju je od ženskadije zagrlila pa je jecanje jenjalo u istrzano disanje i treperenje usana brzinom leptirskoga krila, usana maženih dahom što je, prepadnut, izlazio preko njih.

Kad se opet sve smirilo, Bakica Karanfil, s uvehlim ružičastim cvijetom u sijedoj kosi što joj se spuštala do ramena, zasisala je lulu svojom pravom stupicom od usta, pa progovorila oko kamiša, tresući pritom glavom tako žestoko da joj je na svjetlu zaplesala kosa:

"Sve s' to prazne priče prosipanje riječi. Sva zgoda mi nikad nećemo otkriti, nikad doznati što to je. Pa ako i doznamo, sva je zgoda nećemo *htjeti* shvatiti. To kao onaj čiribu-čiriba u cirkusu. Jednom shvatiš podvalu, nema više radosti u srcu sinka Janka. Skupljamo se tute, dat će Bog, već deset večeri, Bog zna, pa naklapamo, društveni život, te priče, stalno nešto drobimo, da se nešto priča. Pamet u glavu: ako iznjušimo što je ta prokietinja, o čemu ćemo žvačati, da!"

"Pa mislim, prokletog mu crnog vraga!" zabrujao je bikovski glas. "To nije ništa!"

Tom Carmody.

Tom Carmody što je, kao i uvijek, stajao u sjeni. Vani na verandi, iz mraka mu vire samo oči, a usne ti se smiju u brk, iz tame, posprdno. Njegov se smijeh zabio u Charlieja poput stršljenova žalca. Ma

Thedy ga je na to potkubala. Thedy pokušava zatući Charliejev novi život, eto što joj je na pameti!

"Ništa", ponovio je Carmody hrapavim glasom, "u toj tegli nema baš nište, nego je to samo hrpa starih, crknutih meduza iz Sea Covea, smrdljiva i trula, prava stvar za budale!"

"Da slučajno nisi ljubomoran, rodijače Carmody?" upitao gaje Charlie sasvim polako.

"Ha!" otfrknuo je Carmody. "Samo sam vas svratio gledati, glupe budale, kako razvaljujete laloke pred ničim. Vidiš da nisam unutra ni stupio nogom niti se u što petljam. A sad idem kući. Hoće mi netko praviti društvo?"

Topogledno nije dočekao nijednu ponudu. Nasmijao se još jednom, kao da je to još veći štos, da toliko ljudi može toliko skrenuti, a Thedy je, duboko u kutu sobe, noktima zagrabljala dlan. Charlie je vidio kako su joj se trznula usta i najednom je postalo hladno a on ostao bez riječi.

Carmody je pak, i dalje se smijući, zakuckao po verandi čizmama s visokim potpeticama, a onda ga je odnijelo cvrčanje cvrčaka.

Bakica Karanfil čvrsto je desnima stegnula lulu.

"Baš kao što rekoh prije oluje: to na polici, zašto to ne bi bilo - sve? Mnogo toga. Sve vrste života - smrti - što ja znam. Pomiješaj kišu i sunce i šmrklje i hladetinu, sve to skupa. Trava i zmije i djeca, i magla i sve noći i dani u mrtvom trstiku. Zašto bi to moralo biti *jedno*? Možda je toga više."

I tako je tihi razgovor potrajao još jedan sat, a Thedy je otklizila u noć tragom Toma Carmodyja, i Charlie se počeo preznojavati. Nešto je njima na pameti, njima dvoma. Oni nešto snuju. Charlie se čitav ostatak večeri preznojavao vrućim znojem...

Društvo se razišlo kasno, i Charlie je legao u postelju obuzet najrazličitijim osjećajima. Sastanak je dobro prošao, ali što je s Thedy i Tomom?

Vrlo kasno, kad su izvjesna zvjezdana jata već toliko kliznula niz nebo, da je bilo očito da je ponoć prošla, Charlie je začuo šuškanje visoke trave razmicane njenim uzbibanim bokovima. Petice su joj tiho zakuckale preko verande, pa kroz kuću, pa do spavaonice.

Sad je nečujno ležala u krevetu i mačjim očima zurila u nj. On ih nije vidio, ali je osjećao kako zure.

"Charlie?"

On je počekao.

Pa rekao:

"Budan sam."

Sad je počekala ona.

"Charlie?"

"Što?"

"Kladim se da ne znaš gdje sam bila; kladim se da ne znaš gdje sam bila." Bila je to slabašna, podrugljiva pjesmica u noći.

On je čekao.

Ponovno je počekala i ona. Ona ipak nije mogla podnijeti toliko čekanje, pa je nastavila:

"Bila sam u luna-parku u Cape Cityju. Tom Carmody, on me je odvezao. I mi smo - pričali smo s gazdom, Charlie, zbilja, zbilja, *sigurno* jesmo!" I sad se nekako zahihotala u sebi, potajno.

Charlie je bio hladan kao led. Promeškoltio se i digao na lakat.

A ona je rekla:

"I otkrili smo, Charlie, što je to u tvojoj teglici..." Insinuirajući.

Charlie se samo skljkokao, i dlanovima pritisnuo uši.

"Ne želim čuti!"

"Ali, jao, Charlie, moraš to čuti. Kako dobar štos! O, Charlie, prava poslastica", prosiktala je.

"Odlazi", rekao je on.

"Uh-uh! Ne, ne, mili moj, Charlie. Mislim, ne, Charlie - Ljubavi. Ne dok ti ne velim!"

"Goni se!" rekao je on.

"Ali neka ti velim! Pričali smo s tim gazdom, i on - umro je od smijeha. Rekao je kako je tu teglicu i što je bilo u njoj prodao nekom, nekom - balvanu - za dvanaest baksi. A ne vrijedi, da se ubiješ, ni dvije!"

Izravno iz njezinih usta u mrak se rascvjetao smijeh, jedna užasna vrsta smijeha.

I onda je završila, i onda brzo:

"Charlie, to je golo smeće! Guma, razmočeni papir, svila, vata, borna kiselina! I to je sve! I unutra ima metalni kostur! I to je čitava priča, moj Charlie. To je sve!" prodorno je zakričala.

"Ne, ne!"

Hitro se uspravio, i svojim krupnim prstima silovito razdvojio posteljину.

"Ne želim slušati! Ne želim slušati!" zaurao je bezbroj puta.

Našto je ona rekla:

"Čekaj samo dok svi čuju za podvalu! Puknut će od smijeha! Izletjet će im pluća!"

On ju je uhvatio za zglavke.

"Ti ćeš im to reći?"

"Ta ne bi valjda, Charlie, htio da budem lažljivica?"

On ju je silovito odbacio od sebe.

"Baš mi se nećeš skinuti s vrata? Prokleta musavico! Prljava, ljubomorna podmuklico, na sve što radim. Kad sam tu teglicu donio kući, tebi je pala zlatna kruna s glave. I nisi mogla oka sklopiti dok sve nisi upropastila!"

Ona se nasmijala.

"Onda neću reći nikome", odgovorila je.

On se čvrsto zapiljio u nju.

"*Meni* si upropastila svo veselje. I jedino me za to briga. A baš me boli hoćeš li reći i ostalima. *Ja* znam. I za mene tu više nikad neće biti veselja. Ti i taj Tom Carmody. Da mu bar prisjedne taj njegov smijeh. A ismijava me već godinama! I dobro, sad reci ostalima, svima drugima - da i ti imaš svoje veselje - !"

Ljutito se ushodao, dohvatio teglicu tako žestoko da je u njoj zapljuskalo, i bio bi je zacijelo i tresnuo o pod, ali se onda prestao tresti i nježno je spustio na vižljasti stol. I onda se nadvio nada nj, i zajecao. Ako ostane bez toga, izgubio je čitav svijet. A gubi i Thedy. Iz mjeseca u mjesec plesala je sve dalje, i posprdno mu se cerila, sprdala se s njim. Kolike su već godine njeni bokovi bili njihalo kojim je mjerio vrijeme svojega života. Ali i drugi muškarci, navedimo samo Toma Carmodyja, svoje su vrijeme mjerili istim instrumentom.

Thedy je stajala i čekala da rastreska teglicu. Ali nije učinio to, nego ju je milovao i mazio i tako se polako smirio. Mislio je na duge, lijepe večeri prošloga mjeseca, te bogate večeri uz prijatelje i razgovor, i šetanje po sobi. Ako ništa drugo, bar je to bilo dobro.

Polako se okrenuo prema Thedy. Ona je za nj zauvijek prestala postojati.

"Thedy, nisi ti išla u luna-park."

"Ne, išla sam."

"Lažeš", odgovorio je on tiho.

"Ne, ne lažem!"

"U toj - u toj teglici *mora* biti nešto. Uz ono smeće, o kojem govoriš. Previše je ljudi, Thedy, koji vjeruju da je u njoj nešto. Ti protiv toga ne možeš ništa. A gazda parka, ako si s njim uopće i razgovarala, on ti je lagao." Charlie je duboko udahnuo, pa rekao: "Dođi amo, Thedy."

"Što hoćeš?" upitala je ona nadureno.

"Daj dođi amo."

Koraknuo je prema njoj.

"Dođi amo."

"Miči se od mene, Charlie."

"Thedy, samo bih ti volio nešto pokazati." Glas mu je bio tih, dubok i tvrdoglav. "Dođi, maco. Dođi maco, maco mala - MACO MIC!"

* * *

Bilo je to jedne druge večeri, otprilike tjedan dana kasnije. Stigli su i Gramps Medknowe i Bakica Karanfil, a za njima su došli mladi Juke i gospođa Tridden i Jahdoo, onaj crnac. A za njima su opet došli i svi ostali, mladi i stari, slatki i kiseli, pa škripavo sjeli u stolce, svaki zadubljen u svoje misli, strahove, nade i pitanja. I nitko nije pogledao u svetište, i svi su samo tiho pozdravili Charlieja.

Pričekali su da se skupe i ostali. Po sjaju njihovih očiju vidjelo se da svatko od njih u teglici vidi nešto drugo, nešto od života i onog blijedog života iza života, i života u smrti i smrti u životu, i da svatko ima svoju priču, svoju odgonetku, svoje obrise, poznate, stare ali nove.

Charlie je sjedio sam.

"Bok, Charlie." Netko je zirnulo u praznu spavaonicu. "Žena ti je opet otišla svojim?"

"Je, zbrisala za Tennessee. Vraća se za dva tjedna. Ta kao da ima mrave u guzici. Znate je već."

"Ta ženska, kad god treba skakati okolo, uvijek je prva."

Tihi su glasovi pričali, pa posjedali, i tada, sasvim iznenada, na tamnu je verandu stupio i očima na skupljeni svijet bljesnuo - tko drugi nego Tom Carmody.

Tom Carmody je stajao pred vratima, koljena su mu klecala i podrhtavala, ruke su mu visjele niz bokove - zurio je u sobu. Tom

Carmody ne usuđuje se ući. Tom Carmody otvorenih usta, ali bez smiješka. Usne mu vlažne i mlitave, nema smiješka. A lice mu bijelo kao kreda, kao da već dugo boluje.

Gramps je podigao pogled na teglicu, pročistio grlo i rekao:

"Mislim, nikad to prije nisam opazio. Da ima plave oči."

"Oduvijek ih je imalo", rekla je bakica Karanfil.

"Ne", zakmezio je Gramps. "Ne, nije ih imalo. Zadnji su put bile smeđe." Žmirnuo je i pogledao malo više. "I još nešto - ima smeđu kosu. Ali *prije* je nije imalo!"

"Ne, ne, imalo je, imalo je", uzdahnula je gospođa Tridden.

"Ne, nije!"

"Je, imalo je!"

Tom Carmody, drhtureći u ljetnoj noći, zureći u teglicu. Charlie, podižući pogled na nj, motajući cigaretu, vrlo ležerno, čista mirnoća, vrlo siguran i u svoj život i u svoje misli. Tom Carmody, koji sad u teglici vidi i koješta što još nikad nije vidio. Svi vide ono što žele vidjeti; sve misli dolaze u brzom pljusku:

"Moj mali. Moja beba mala mala", misli gospođa Tridden.

"Mozak!" misli Gramps.

Onaj obojeni trza prstima.

"Middibamboo Mama!"

Ribar pući usne.

"Meduza!"

"Maco! Ovamo maco, mic, mic, mic!" U Jukeovim su očima utopljene pandžice. "Mačkica!"

"Sve i ništa!" zavrištale su bakičine smežurane misli. "Noć, močvara, smrt, bljeduljci, mokre stvari iz mora!"

Tišina. A onda je Gramps prošaptao:

"Sve se pitam. Pitam se je li to on - ili ona - ili samo obično staro ono?"

Charlie je podigao pogled, zadovoljan prijemom, sve nabijajući duhan u cigaretu, i oblikujući je za svoja usta. A onda je pogledao Toma Carmodyja, koji se više nikad neće nasmiješiti, u vratima.

"To vjerojatno nikad nećemo doznati. Da, mislim da nećemo." Charlie je polako odmahnuo glavom, pa se smjestio među goste, sve gledajući, gledajući.

Bila je to samo jedna od onih stvari što se drže u teglici, u šatoru drugorazrednih atrakcija u predgrađu male, pospane kasabe. Jedan od onih bljeduljaka što plutaju u alkoholnoj plazmi, što vječno snivaju i kruže, dignutih vjeđa i s mrtvim očima što stalno zure u tebe, a nikada te ne vide...

PUTNIK

The Traveler

Otac je pred samu zoru pogledao u Cecynu sobu. Ležala je na krevetu. Zavrtio je glavom od neshvaćanja i odmahnuo rukom.

"I sad, kad bi mi netko znao reći kakva korist od nje i njezina izležavanja", rekao je, "pojeo bih krep iz svog mahagonijskog sanduka. Najprije po čitavu noć spava, onda doručkuje, a onda se opet izvrne i tako čitav dan."

"O, ali je tako uslužna", objasnila je majka i odvela ga kroz hodnik od Cecyna usnulog i blijedog tijela. "Mislim, ona je jedan od najprilježnijih članova Obitelji. Kakva korist od tvoje braće? I oni uglavnom povazdan spavaju i ne rade apsolutno ništa. A Cecy je bar *aktivna*."

Sišli su niza stube kroz miomiris crnih svijeća; dok su prolazili, čuli su šapat crnoga krepa na ogradi, krep koji je tu nedirnut stajao sve od svečanog obiteljskog sijela, prije nekoliko mjeseci. Otac je iscrpljeno razvezao kravatu.

"No dobro, mi smo noćna smjena", rekao je. "I što mi tu možemo ako smo - kako si kazala - pomalo staromodni?"

"Naravno, ništa. Ne mogu svi u Obitelji biti moderni." Otvorila je vrata podruma; krenuli su u tamu držeći se pod ruku. Pogledala mu je u okruglo bijelo lice, i nasmiješila se.

"Prava je sreća što ja uopće ne moram spavati. Da si se oženio noćnom spavačicom, zamisli kako bi taj brak izgledao! Svaki na svoju stranu. Ni po čemu isti. Sve podivljalo. Tako je to u Obitelji. Pokatkad dobijemo nekog poput Cecy, koja je čisti um; ili opet drugog, kao strica Einara, koji je sav kao vjetar; a onda opet dobijemo nekoga kao Timothy, koji je sav miran, hladan i normalan. A onda si tu i ti, koji danju spavaš. I onda ja, budna i budna i tako čitav život. I zato ti ne bi smjelo biti teško shvatiti Cecy. Ona mi svakodnevno pomaže na milijun načina. Ona svoj um pošalje dolje, piljaru, da vidi što mi to prodaje. I stavlja svoj um u mesara. Koliko mi to prištedi hodanja kad ostane bez boljih komada! Upozorava me kakve mi se tračbabe spremaju u pohode, da mi svojim brbljarijama odnesu popodne. A tu je, naravno, i još šest stotina drugih stvari..!"

Zastali su u podrumu, kraj velikog praznog mahagonijskog sanduka. On se smjestio u nj, no ona ga ipak nije uspjela uvjeriti.

"Ali kad bi bar malo više pridonosila zajednici", rekao je. "Bojim se da ću je morati zamoliti da potraži nekakav posao."

"Prespavaj to", odgovorila mu je ona. "Promisli još jednom. Do smiraja se možda i predomisliš."

Već je nad njima zatvarala poklopac.

"Dobro", rekao je on zamišljeno. Poklopac se zatvorio.

"Dobro jutro, dragi", rekla je ona.

"Dobro jutro", odgovorio je prigušeno, iz zatvorenoga prostora, iz sanduka. Sunce se diglo. Ona je požurila gore, prirediti doručak.

Cecy Elliott je bila ta koja je Putovala. Na izgled je to bila obična osamnaestgodišnjakinja. Ali molim, baš nitko u Obitelji nije izgledao baš sasvim kao ono što je uistinu bio. Nije među njima bilo ni čaporaka, ni gadosti, ni crvi ni gnusnih coprnica. Živjeli su oni po gradićima i farmama diljem svijeta, život jednostavan, i pritom vrlo brzo mijenjali svoje talente i prilagođavali ih zahtjevima i zakonima promjenjivoga svijeta. Cecy Elliott se probudila. Prolebdjela je kroz kuću, sve zujeći. "Dobro jutro, majko!" Sišla je u podrum da tu još jednom provjeri sve velike mahagonijske sanduke redom, da s njih obriše prašinu, uvjeri se da su hermetički i čvrsto zatvoreni. "Otac", rekla je lašteći jedan sanduk. "Sestrična Esther", rekla je dok je pregledavala drugi, "tu u gostima. I..." - pokucala je po trećem: "Djed Elliott." Iznutra je nešto zašuškalo, kao da se gužva list papirusa. "Kakva čudna obitelj križanaca", razmišljala je dok se vraćala u kuhinju. "Noćni sifonjeri i kanaloplovci, neki budni, kao, recimo, majka, dvadeset pet sati na dan; neki opet, kao ja, od šezdeset minuta prespavaju pedeset devet. Različite vrste sna."

Doručkovala je. Usred kompota od kajsija, opazila je majčin pogled. Spustila je žlicu. Onda je Cecy rekla:

"Otac će se predomisliti. Ja ću mu pokazati kako je lijepo imati me u kući. Ja sam obiteljska polica osiguranja; on to ne razumije. Samo čekaj, pa ćeš vidjeti."

Našto je majka rekla:

"Bila si u meni maločas, kad sam se prepirala s ocem?"

"Da."

"Učinilo mi se da gledaš kroz moje oči", rekla je majka i kimnula glavom.

Cecy je dovršila doručak i pošla u krevet. Razgrnula je pokrivače i čiste hladne plahte, pa legla na posteljinu, zatvorila oči, položila tanke bijele prste na male grudi, pa kimnula lomnom, rafinirano modeliranom glavom i položila je na gusto skupljenu kestenastu kosu.

I krenula na Put.

Um joj je kliznuo iz sobe, prešao cvjetnu okućnicu, preletio preko polja, zelenih bregova, preko drevnih snenih ulica Mellin Towna, ušao u vjetar i bio prenešen preko vlažnog uleknuća dubokoga klanca. Po čitav će dan tako letjeti i vrludati. Njen će um uskakivati u pse, u njima odsijedati, i osjećati njihova čekinjama tijela, kušati zrele kosti, njušiti prodorno pomokreno drveće. Slušat će onako kako pas čuje. I sasvim će zaboraviti na ljudsku konstrukciju. Dobit će pseći stas. To je više od telepatije, kroz jednu cijev gore, kroz drugu dolje. Bilo je to potpuno odjeljivanje od jednog tjelesnog okoliša i ulazak u drugi. Bilo je to ulaženje u pse koji njuškaju stabla, u muškarce, stare djevice, ptice, djecu što se igraju školice, ljubavnike u njihovim jutarnjim posteljama, u radnike oznojene od kopanja, u nerođene bebe, u njihov ružičasti, snovito sitan mozak.

Kamo će danas? Odlučila je, i pošla!

Kad se njena mati trenutak potom došuljala na prstima i povirila u sobu, vidjela je na krevetu Cecyno tijelo, ali se prsa nisu micala, a lice je bilo mirno. Cecy je već otišla. Mati je kimnula glavom i nasmiješila se.

Prošlo je jutro. Leonard, Bion i Sam pošli su na posao, baš kao i Laura i njena sestra manikirka; Timothyja su pak poslali u školu. Kuća je utihnula. U podne su jedini zvuk stvarale tri mlade Cecyne sestrične koje su se iza kuće igrale ringe-ringe-banja, pun podrum lubanja. Po kući su se uvijek motali i kojekakvi dodatni bratići, ujaci, pranećaci i noćne nećakinje; stalno su dolazili i odlazili: voda što iz pipe teče u ispust.

Sestričnice su, međutim, svoju igru prekinule u trenutku kad je na ulazna vrata glasno zalupao visok i bučan muškarac, da bi mu ih potom majka otvorila, i on smjesta zagazio kroz njih.

"To je stric Jonn!" rekla je najmanja djevojčica, sva bez daha.

"Onaj koga mrzimo?" upitala je druga.

"Što hoće?" uskliknula je treća. "Kao da se nešto ljuti!"

"*Mi se ljutimo na njega, ako već hoćeš znati*", objasnila je druga gordo. "Zbog svega što je učinio Obitelji prije šezdeset i sedamdeset i dvadeset godina."

"Slušajte!" Poslušale su. "Otrčao je gore!"

"Kao da plače."

"Zar i odrasli plaču?"

"Naravno, glupačo!"

"Eno ga u Cecynoju sobi! Viče. Smije se. Moli. Plače. On je ljut, i tužan, i drhti od straha kao miš, sve skupa!"

Sad su onoj najmanjoj pošle suze. Potrčala je do podrumskih vrata.

"Probudite se! O, vi dolje, probudite se! Vi u sanducima! Došao je stric Jonn, i možda sa sobom ima glogov kolac! Neću da mi ga zabije u prsa! Probudite se!"

"Psss!" zapsikala je najkрупnija curica. "On nema kolac! A usandučene i tako ne možeš probuditi. Slušaj!"

Glave su im se nakrivile, a oči zablistale okrenuvši se gore, pune očekivanja.

"Silazi s kreveta!" zapovjedila je majka, stojeći u vratima. Stric Jonn se nadvio nad Cecyno usnulo tijelo. Usne su mu se izobličile. A zelene su mu se oči izoštrile nekako divlje, samrtnički i poludjelo.

"Jesam li zakasnio?" upitao je promuklim glasom i jecajući. "Je li već otišla?"

"Prije nekoliko sati!" oštro je odrezala majka. "Jesi slijep? Možda se ne vrati danima. Pokatkad leži tako i po čitav tjedan. I ne moram joj hraniti tijelo, jer sve što joj treba crpi iz toga u čemu ili u kojem jest. Miči se od nje!"

Stric Jonn je šmrcnuo, jednim koljenom pritišćući opruge. "Zar nije mogla malo pričekati?" želio je on znati, grozničavo, dok ju je gledao, a ruke mu stalno isponova opipavale njen zanimjeli puls.

"Čuo si što sam ti rekla!" Mati je odsječno krenula prema njemu. "Nju se sad ne smije dirati. Treba je ostaviti takvu kakva jest. Tako da, kad se vrati kući, može u tijelo ući baš točno kako treba."

Stric Jonn je okrenuo glavu. Dugačko mu je i tvrdo lice bilo boginjavo i lišeno osjeta, a duboke su se crne brazde jatile oko umornih očiju.

"Kamo je otišla? *Moram* je naći."

Majka je govorila kao da ga pljuska.

"Pojma nemam. Ali ima ona neka svoja omiljena mjesta. Možda je nađeš u djetetu što trči stazom u klancu. Ili se njiše na lozi. A možda je nađeš i u raku što čuči pod kamenom u potoku i samo te gleda. A možda i igra šah iz nekog starca na trgu pred sudnicom. Znaš baš kao i ja da može biti baš svugdje." Na majčine se usne spustio iskrivljen izraz. "Možda je sad uspravljena u meni, pa te gleda iz mene, smije ti se, a neće ti reći. Možda to ona govori i krasno se zabavlja. A da ti to ni ne znaš."

"Pa mislim..." Teško se zavrtio, kao golema gromada na stožeru. Krupne su mu se šake podigle, kao da žele nešto zgabiti. "Kad bih samo *pomislio*..."

Majka je nastavila, tako ležerno mirna.

"Ona, naravno, nije sada u meni. Ali da jest, tko bi to mogao znati?" Oči su joj zasjale rafiniranom zlobom. Stajala je tako, visoka i graciozna, i gledala ga bez trunke straha. "A sad, pretpostavimo da mi ispričaš što će ti ona?"

On kao da je osluškivao udaranje nekog dalekog zvona. Zatresao je glavu, ljutito, ne bi li je pročistio. Pa zarežao.

"Nešto... u meni..." Prekinuo se. Nagnuo se nad hladno, usnulo tijelo. "Cecy! Vрати se, čuješ! Ako hoćeš, možeš se vratiti!"

Kroz visoke vrbe pod prozorima koje je zapljuskivalo sunce tiho je pimuo vjetar. Njegova se težina pomaknula, i krevet je zaškripao. U daljini se ponovno oglasilo zvono, i on ga je oslušno, ali ga majka nije čula. Samo on je čuo njegovo dremljivo ljetno glasanje, iz velike, velike daljine. Usta su mu se nerazgovjetno otvorila:

"Trebala bi mi nešto obaviti. Od prošlog mjeseca kao da nekako - ludim. Svašta mi pada na um. Mislio sam sjesti na vlak i odvesti se u veliki grad i porazgovarati s psihijatrom, ali mi on ne bi mogao pomoći. A znam da bi mi Cecy mogla ući u glavu i istjerati te demone straha što mi se u njoj roje. Ona ih može sve posisati kao usisavač za prašinu, samo ako mi hoće pomoći. Ona je jedina koja može ostrugati svu tu prljavštinu i skinuti svu tu paučinu i iz mene stvoriti novoga čovjeka. Eto zašto mi treba, je li ti sad jasno?" rekao je napetim glasom punim nade. Liznuo je usne. "Ona mi *mora* pomoći!"

"Nakon svega što si učinio Obitelji?" upitala je majka.

"Ma što sam joj ja to učinio?!"

"Kruži priča", rekla je majka, "da si u zla vremena, kad ti je trebao novac, za sto dolara prokazao policiji sve one iz Obitelji kojima treba kroz srce protjerati kolac."

"To nije pošteno!" rekao je i zaljuljao se kao čovjek pogođen u želudac. "Ti to ne možeš ničim dokazati. Ti lažeš!"

"No, bez obzira na sve to, ipak ne mislim da bi ti Cecy htjela pomoći. Obitelji to ne bi bilo po volji."

"Obitelji, Obitelji!" zalupao je nogama o pod poput golemog, brutalnog djeteta. "Dođavola i Obitelj! Pa ne mislim zbog njih poludjeti! Potrebna mi je pomoć, vrag neka je nosi, i nju ću i dobiti!"

Majka mu je pogledala u oči; lice joj je bilo rezervirano, a ruke prekrižene na prsima.

On je spustio glas, i pogledao je s nekakvom zlom plahošću, izbjegavajući njen pogled.

"A sad me poslušaj, gospođo Elliott", rekao je. "A i ti, Cecy", rekao je spavačici. "Ako si tu", dodao je. "Poslušaj ovo." Pogledao je na zidni sat što je kuckao na suprotnom, suncem promočenom zidu. "Ako se Cecy ne vrati ovamo do šest u noći, spremna da mi pomogne pročistiti um i spasiti me od ludila, ja... ja ću otići na policiju." Visoko se uspravio. "Imam popis svih Elliottovih koji žive na farmama oko Mellin Towna, kao i onih koji žive u njemu. A policija za jedan sat može nasjeći dovoljno glogovih kolaca da ih protjera kroz čitavo tuce Elliottovih srdaca." Zastao je, pa otro znoj s lica. Stajao je tako, i osluškivao.

Daleko se zvono oglasilo ponovno.

Slušao ga je već danima. Nije bilo nikakvoga zvona, no on ga je ipak čuo kako zvoni. Zvonilo je sad, blizu, daleko, pokraj njega, u daljini. Nitko ga drugi osim njega nije mogao čuti.

Zatresao je glavom. I onda se zaderao da nadglasa zvuk tih zvona, zaderao na gospođu Elliott.

"Jesi me čula?"

Trznuo je uvis hlače, trzajem stegnuo kopču na remenu, i kraj majke pošao do vrata.

"Da", rekla je. "Čula sam. Ali čak ni ja ne mogu dozvati Cecy ako sama ne želi doći. Ali na koncu će se ipak vratiti. Nemoj odmah trčati na policiju..."

On ju je presjekao.

"Ne mogu više čekati. Taj moj jad, ta buka u glavi traje već osam tjedana! Ne mogu to više izdržati!" Namrštio se na sat. "Ja sad idem. Pokušat ću je naći u gradu. Ako je ne nađem do šest... onda molim, i sama znaš kako izgleda glogov kolac..."

Teške su se bakandže uz tešku lupu udaljile hodnikom, pa zamrle na putu niza stube, pa iz kuće. Kad se buka posve izgubila, majka se okrenula i pogledala zabrinuto, bolno, usnulu djevojku.

"Cecy", zazvala je tiho, ali odlučno. "Cecy, vrati se kući!"

Od tijela ni riječi. Cecy je ležala tako, nepokretna, svo vrijeme dok je majka nad njom bdjela.

Stric Jonn je prošao kroz svjež, otvoren krajolik i našao se na ulicama Mellin Towna, pa počeo tražiti Cecy u svakom djetetu što je lizalo sladoled i u svakom bijelom psiću što bi tapkao na svom putu prema žarko žuđenu ničemu.

Grad se pred njim širio poput kakvog fantastičnog groblja. Iako je spomenika zapravo bilo jako malo - bile su to zgrade u slavu bivše umjetnosti i plod razbibrige. Bila je to velika livada s brijestovima i himalajskim cedrovima i kalifornijskim borovima, a na nju su bili položeni drveni nogostupi koje si noću, ako bi te nervirali koraci prolaznika, mogao odvući u hambar. Bile su tu visoke usidjeličke kuće, mršave i uske i mudro beskrvne, i na njima očale od obojenoga stakla, a na njima se dizala prorijeđena zlatna kosa izniklih pradrevnih ptičjih gnijezda. Bila je tu i drogerija puna žičanih barskih stolaca sa sjedalicom od šperploče, kakve se nalaze uz automate sa sodom, i ispunjena nezaboravnim bistrim oštrim mirisom kakav bi trebao postojati u drogerijama, ali ga više nema. A bila je tu i brijačka veletržnica, i pred njom stup s usukanom crvenom trakom, stup koji se vrtio u staklenoj čahuri. A bila je tu i piljarnica puna sjena negdašnjega voća i prašnjavih gajbi i mirisa stare Amerikanke, ponešto slična smradu zahrđala penija. Grad je ležao pod krošnjama himalajskoga cedra i drveća sočnoga lišća, a negdje u tom gradu bila je Cecy, ona što Putuje.

Stric Jonn je zastao, kupio si bocu Orange Crusha, ispio je, otro lice maramicom, a oči su mu zaskakutale gore-dolje poput djetesca što preskače konop. Ja se bojim, pomislio je. Ja se bojim.

Opazio je šifru ptica razvučenu u crtice i točkice na visokim telegrafskim žicama. Je li Cecy sada gore pa mu se smije kroz oštre ptičje oči, i čisti perje i cvrkuće mu u brk? Posumnjao je u onog Indijanca u trafici. Pa ipak, u tom hladnom, izrezbarenom, duhanski smeđem liku nije bilo nikakva pokreta.

Negdje iz daljine, kao u sanjivo nedjeljno jutro, začuo je zvonjavu zvona u dolini svoje glave. Bio je slijep kao šišmiš. Stajao je u potpunoj crnini. Bijela, izmučena lica plovila su kroz njegovo vidno polje, izvmuto prema unutra.

"Cecy!" kriknuo je svima i svuda. "Znam da mi ti možeš pomoći! Protresi me kao stablo! Cecy!"

Onda je sljepilo prošlo. Kupao se u hladnom znoju koji nikako da prođe, i koji se cijedio kao sirup.

"Znam da mi možeš pomoći", rekao je. "Vidio sam kako si prije mnogo godina pomogla rodici Marianne. Prije deset godina, je li tako?" Stajao je tako, i pokušavao se sabrati.

Marianne je bila djevojka bojažljiva kao krtica, a na okrugloj joj je glavi kosa bila frčlava kao korijenje. Marriane je u svojoj haljini visjela poput jezička u zvonu, pa ipak u hodu nikad ne bi zvonila; samo bi tako, kao nećkajući se, išla dalje, sve nogu pred nogu. Stalno bi gledala u travu i pločnik pod nožnim prstima, a ako bi te uopće gledala, gledala bi te u bradu - nikad se ne odvažujući dosegnuti do očiju. Mati joj je očajavala, uvjereni da se Marianne nikad neće ni udati ni uspjeti u životu.

Sve je, dakle, ovisilo o Cecy. A Cecy je ušla u Marianne kao ruka u rukavicu.

Marianne je skakala, trčala, vriskala, bljeskala žutim okom. Marianne je bljeskala suknjicom, rasplitala kose i puštala ih da vise, poput kakva svjetlucava vela, preko polugolih ramena. Marianne je hihotala i zvonila poput veselog jezička u premarljivu zvonu svoje odjeće. Marianne je stiskala lice u mnoge izraze čednosti, veselja, inteligencije, materinskoga blaženstva i ljubavi.

Dečki su za njom počeli trčati. Marianne se udala.

Cecy se povukla.

Marianne je dobila histeriju; ostala je bez *kičme!*

Čitav je dan ostala ležati poput mlitava korzeta. Pa ipak je u nju već bila ušla navika. Nešto je od Cecy ipak ostalo, poput fosilnoga otiska

u mekome škrljcu; i sad je Marianne počela istraživati svoje navike i razmišljati o njima i prisjećati se kako je to bilo kad je u sebi imala Cecy, i nije prošlo dugo, i već je sasvim sama i trčala, i vikala i hihotala; bio je to korzet pokrenut sjećanjima!

I poslije toga je Marianne bila sretna.

Zastao je tako pred Indijancem u trafici čisto radi razgovora, no onda žestoko zatresao glavom. U očima su mu plutali deseci sjajnih mjehurića, i svaki je imao sićušne, kose, mikroskopske oči i zurio u nj, zurio njemu u mozak.

Što ako je nikad ne pronađe? Što ako su je vjetrovi, što pušu ravnicom, odnijeli sve do Elgina? Nije li baš ondje tako rado provodila vrijeme, u duševnoj bolnici, i tu im doticala mozgove, hvatala i vrtjela njihove konfete od misli?

Široko rasuta u popodnevnj daljini, velika je metalna pištaljka uzdisala i odjekivala, i para je šušljatala dok je vlak presijecao dolinu po rešetkastim drvenim mostovima, pućkao preko hladnih rijeka i zrelih kukuružišta, ulazio u tunele kao prst u naprstak, prolazio kroz arkade svjetlucavih kestenova. Jonn je stajao tako, ispunjen strahom. Što ako je Cecy ovoga časa u kabini strojovođine glave? Voljela je voziti te čudovišne strojeve kroz krajolike do zadnjeg dometa svojega kontakta. Trzati konopac pištaljke sve dok ne bi zavrištala preko čitavog usnulog noćnoga krajolika ili dremaljive dnevne ravnice.

Hodao je sjenovitom ulicom. Učinilo mu se da je kutkom oka ugledao neku staricu, naboranu kao suha smokva, голу kao čičkova sjemenka, kako lebdi kroz glogovu krošnju, s glogovim kolcem utjeranim u grudi.

Netko je vrisnuo!

Nešto ga je lupilo u glavu. Neki kos, što se sad dizao prema nebesima, ponio je sa sobom i u vojak njegove kose!

Priprijetio je ptici šakom, podigao kamen.

"Plašiš me, je li!" povikao je. Dok je tako grubo disao, opazio je da ptica pravi krug i dolazi mu za leđa, pa sjeda na granu, vrebajući još jednu priliku da se obruši na dlake.

Lukavo se okrenuo od ptice.

Začuo je lepet.

U skoku se okrenuo i zahvatio iznad glave.

"Cecy!"

Uhvatio je pticu! Ona je lepršala i kričala u njegovim rukama.

"Cecy!" zazvao ju je, i kroz rešetke prstiju pogledao podivljalo crno stvorenje. Ptica mu je kljunom istjerala krv.

"Cecy, zdrobit ću te ako mi ne pomogneš!"

Ptica je zakričala i zasjekla mu u meso.

A on je stisnuo prste, čvršće, čvršće, čvršće.

Otišao je s mjesta gdje je na koncu bacio mrtvu pticu, a nije se ni osvrnuo, baš ni jedanput.

Krenuo je nizbrdo prema klancu što je tekao kroz samo središte Mellin Towna. Što se u ovom trenutku zbiva, poželio je znati. Je li Cecyna mati nazvala ostale? Jesu li se Elliottovi uplašili? Pijano se zanjihao, a ispod pazuha su mu izbila velika jezera znoja. Neka. Neka se sad za promjenu malo boje oni. Već mu je dosta i straha i svega. Još će je malo tražiti, a onda ide ravno na policiju!

Na obali potoka nasmijao se pomislivši kako sada Elliottovi trče kao muhe bez glave, i pokušavaju mu nekako izmigoljiti. Ali ništa iz toga. Moraju natjerati Cecy da im pomogne. Ne mogu oni sebi priuštiti da dobri stari stric Jonn umre u ludilu, ne, dragi moj.

Oči nalik na metke zračne puške počivale su duboko u vodi, i gledale ga onako okrugle.

U usijano vruća ljetna podneva, Cecy bi počesto ulazila u meko ljuskavo sivilo račjih, kliještima naoružanih glava. Počesto bi iz njihovih crnih, kavijarskih očiju na osjetljivim nitastim peteljkaama provirivala u svijet i osjećala kako je oblijeva potok, jednolično jureći kraj nje, sve u fluidnim koprenama hladnoće i zarobljenoga svjetla. Dok udiše i izdiše čestice koječega što voda nosi, dok pred sobom drži rožnate, lišajem prekrive štikaljke, kao kakav otmjeni pribor za miješanje salate, nabrekle i oštre kao škare. I dok promatra gorostasne korake dječaćkih stopala što napreduju prema njoj po dnu potoka, i sluša oslabljene, vodom zgusnute povike dječaka što love rakove, pa zabijaju blijede prste, prevrću kamenje, pa hvataju i ubacuju uspaničene perajaste životinje u otvorene metalne kante u kojima trčkaraju deseci drugih rakova, kao u kakvoj naglo oživjeloj košari za stari papir.

Promatrala bi kako se blijede stapke dječaćkih nogu uzdižu iznad kamena, vidjela sjene golih dječaćkivih bedara kako padaju na

pjeskoviti glib dna potoka, vidjela bi kako ruka - napeto, napeto! - lebdi nad njom, i začula sugestivni šapat dječaka koji je naslutio plijen pod kamenom. A onda, kad bi ruka poletjela i kamen se preokrenuo, Cecy bi brzo mahnula lepezom svog tjelesnog staništa, ritnula se i odgurnula u maloj eksploziji pijeska, i nestala vodom odnesena.

Otišla bi do drugoga kamena i sjela bi i, ispruživši kliješta, stala njima, kao lepezom, vitlati pijesak, tim kliještima kojima se toliko gordila, a sićušne bi joj žaruljice od očiju zasjale crninom, dok bi joj voda potoka, hladna, hladna, hladna, punila usta iz kojih su izlazili mjehurići...

Pomisao da bi Cecy mogla biti tako nadohvat ruke, u bilo čemu živom, dovodila je strica Jonna do sumanutoga bijesa. U svakoj običnoj ili prugastoj vjeverici, čak i u klici bolesti u njegovu bolnom tijelu, mogla je postojati Cecy. Mogla je ući čak i u amebe...

U ponekom omamom ljetnom podnevu, Cecy bi poživjela u amebi, pa bi jurcala i kolebala se, duboko u starim i umornim, filozofski mračnim vodama kuhinjskog bunara. U danima kad bi svijet visoko iznad nje, iznad nepomične vode, bio dremljiva mora-vrućine utisnuta u svaki kopneni predmet, ona bi ležala sneno, drhtava i hladna i daleka, smjestivši se u grlu bunara. Iznad nje su bile krošnje, kao slike upečene u zelenu vatru. Ptice su bile kao brončani žigovi koje bi premazao bojom pa ih udario na vlastiti mozak. Iz kuća se dizala para kao iz šupa s gnojem. Kad bi tresnula vrata, zazvučalo bi to kao pucanj iz puške. Jedini valjani zvuk u tom uskuhanom danu bilo bi astmatično sisanje vode iz bunara u porculansku šalicu, odakle bi je potom udahnula starica kroz porculanske zube kostura. Odozgo bi doCecy dopiralo lomno klapanje staričinih cipela, staričin glas pun uzdaha i prepečen na kolovoškom suncu. I, dok bi tako ležala, od svih najniža i hladna, i nišanih kroz mračni, jekom ispunjeni tunel bunara, Cecy bi začula gvozdeni srk ručice crpke koju bi energično pritiskala oznojena stara dama; i onda bi se i voda, i ameba, i Cecy, svi digli kroz grlo bunara, i bili najjednom hladno izbljuvani u šalicu, nad kojom su čekale od sunca sparušene usne. I tada, i samo tada, Cecy bi se povukla, baš u času kad bi se usnice spustile da srknu, kad bi se šalica nagnula, i porculan se susreo s porculanom...

Jonn je posrnuo, pa ljosnuo u potok koliko je dug i širok!

Nije ustao, nego je samo ostao sjediti tako, dok se s njega glupo cijedila voda.

A onda je počeo silovito prevrtati kamenje, lupati ga, vikati, grabiti i gubiti rakove, psovati. Zvona su mu u ušima zazvonila još glasnije. I sad je pred njim, sve jedno po jedno, zaplutala procesija tijela kakva ne mogu postojati, no ipak su se učinila stvarnima. Tijela bijela kao crvi, iskrenuta na leđa, što su plutala poput marioneta kojima su prerezali konce. Kad bi prolazila, bujica bi im zaljuljala glave pa bi im se lica prevrnula prema njemu, i na svakom bi se razotkrile crte tipičnog člana obitelji Elliott.

I onda je zaplakao, sjedeći tako u vodi. Želio je da mu Cecy pomogne, no kako da se sada nada da će je zaslužiti, sad kad se ponio tako blesavo, kad ju je psovao, mrzio je i prijetio i njoj i Obitelji.

Ustao je i otresao se. Izišao je iz potoka i uspeo se na brijeg. Sad je mogao učiniti još samo jedno. Moljakati svakog člana Obitelji ponaosob. Moliti ili da se za nj založe. Nagovarati ih da zamole Cecy da se vrati kući, i to brzo.

U pogrebnom salonu u Court Streetu, najednom su se otvorila vrata. Pogrebnik, inače onizak muškarac s pozamašnom tonzurom, brkovima i senzitivno tankim prstima, na ovo je podigao pogled. Lice mu se ovjesilo.

"O, to si ti, striče Jonn", rekao je.

"Nećaće Bion", odgovorio je Jonn, još moker od potoka. "Moraš mi pomoći. Jesi vidio Cecy?"

"Vidio je?" rekao je Bion Elliott. Naslonio se na mramorni stol za kojim je upravo radio na lešu. Nasmijao se. "Bože, što me taj pita!" Posprdno je otpuhnuo. "Daj me pogledaj malo bolje. Ti me poznaješ?"

Jonn se sav nakostriješio.

"Ti si, naravno, Bion Elliott, Cecyn brat!"

"Krivo." Pogrebnik je zatresao glavom. "Ja sam rođak Ralph, mesar! Da, mesar." Kucnuo se u čelo. "Tu unutra, gdje je to jedino važno, ja sam Ralph. Baš sam maločas u mesnici radio u ledenici, kad se najednom u meni našla Cecy. Posudila je moj um, kao šalicu šećera. Pa me ovaj čas prenijela ovamo i nalila me u Bionovo tijelo. Ubogi Bion! Kakav štos!"

"Ti - ti nisi Bion!"

"Ne, o, ne, dragi striče Jonn. Cecy je Biona vjerojatno stavila u moje tijelo! Vidiš u čemu je štos? Mesosječa promijenjen u mesosječu! Trgovac hladnim narescima promijenjen u isto to!" Zatresao se od smijeha. "Ah, Cecy, kakvo je ona još dijete!" Obrisao je s lica sretne suze. "Stajao sam tu pet minuta i pitao se što da radim. I znaš što? Pogrebništvo uopće nije teško. Ništa teže od pripremanja pilića za pečenje. O, Bion će pobjesniti. Njegov profesionalni integritet. Cecy će nas kasnije vjerojatno opet zamijeniti. Ali Bion nikad nije podnosio viceve na vlastiti račun!"

Jonn se doimao krajnje zbunjeno.

"Ona ne sluša čak ni tebe?"

"O, Bože, ne. Ona radi što joj se sviđa. A mi smo bespomoćni."

Jonn je zabazao prema vratima.

"Moram je nekako naći", promrmljao je. "Ako je to mogla učiniti tebi, zamisli koliko bi mi, ako hoće, mogla pomoći..." Zvona su mu u ušima zazvonila još glasnije. Kutom je oka opazio pokret. Strelovito se okrenuo i zinuo.

Kroz leš što je ležao na stolu bio je protjeran glogov kolac.

"Zbogom", rekao je pogrebnik zalupljenim vratima. Oslušnuo je udarce Jonnovih nogu u trku, udarce koji su polako zamirali.

Čovjek koji je tog popodneva oko pet doteturao u policijsku postaju jedva se držao na nogama. Glas mu je bio šapat, a podrigivao je kao da je progutao otrov. Stricu Jonnu nije više ni sličio. Sad su zvona zvonila bez prestanka, bez prestanka, i stalno su mu za petama išli ljudi s kolcem u prsima, koji bi nestajali čim bi se okrenuo.

Šerif je podigao pogled s magazina, otro smeđi brk nadlanicom šape, skinuo noge s izubijanoga pisaćeg stola i pričekao da stric Jonn kaže što ima reći.

"Želio bih prijaviti obitelj što živi u blizini", rekao je stric Jonn s poluotvorenim očima. "Opaku obitelj, koja živi pod lažnim imenom."

Šerif je pročistio grlo.

"A kako se ta obitelj zove?"

Stric Jonn je zastao.

"Kako?"

Šerif je ponovio:

"Kako se zove ta obitelj?"

"Vaš glas", rekao je Jonn.

"Što s njim?" upitao je šerif.

"Zvuči mi poznato", odgovorio je Jonn. "Kao..."

"Čiji?" upitao je šerif.

"Kao glas Cecyne majke! Eto na što me podsjeća!"

"Doista?" upitao je šerif.

"To je ono što ste vi iznutra! Cecy je promijenila i vas, baš kao i Ralpa i Biona! Onda vam, znači, i ne mogu prijaviti Obitelj! Od toga nikakve koristi!"

"I ja bih rekao", odgovorio je šerif neumoljivo.

"Obitelj me je prešla!" zakukao je stric Jonn.

"I meni se čini", odgovorio je šerif, pa jezikom navlažio olovku i načeo novu križaljku. "No dobro, do viđenja, Jonne Elliotte."

"Aa?"

"Rekoh: 'Do viđenja.'"

"Do viđenja." Jonn je zastao kraj pisaćeg stola i oslušnuo. "Da li vi... *čujete* nešto?"

Šerif je osluhnuo.

"Cvrčke?"

"Ne."

"Žabe?"

"Ne", odgovorio je stric Jonn. "Zvona. Baš zvona. Sveta crkvena zvona. Ona zvona koja čovjek poput mene ne podnosi. Sveta crkvena zvona."

Šerif je osluhnuo.

"Ne. Ne mogu reći, kad ne čujem. Mislim, budite oprezni s tim vratima; sama se zalupe."

Vrata Cecyne sobe uz tresak su se otvorila. Trenutak potom u njoj se našao stric Jonn, i krenuo preko poda. Na krevetu je nijemo ležalo Cecyno tijelo, nepomično. Kad ju je Jonn uhvatio za ruku, iza leđa mu se pojavila njezina mati.

Poletjela je na nj, pa ga stala lupati po glavi i ramenima, sve dok se nije odmaknuo od Cecy. Čitav je svijet nabrekao od zvonjave. Vid mu se smračio. Pokušao je uhvatiti njezinu majku, ugrizao se za usne, pa ih ispustio, grčevito udišući zrak, dok mu je iz očiju teklo potocima.

"Molim te, molim te reci joj da se vrati", rekao je. "Oprosti mi. Neću više nikad nikome učiniti nikakvo zlo."

Mati je povikala, nadglasavajući urnebes zvona:

"Siđi u prizemlje i čekaj je dolje!"

"Ništa te ne čujem", kriknuo je on još glasnije. "Moja glava." Pritisnuo je uši rukama. "Tako je glasno. Tako je glasno, ne mogu to podnijeti." Zaljuljao se na petama. "Da sam samo znao gdje je Cecy..."

I onda, posve jednostavno, iz džepa je izvukao sklopljeni džepni nožić, pa ga rasklopio.

"Ne mogu dalje..." rekao je. I prije nego što se mati mogla i pomaknuti, srušio se na pod, s nožem u srcu, a niz usne mu se slijevala krv, dok su mu se cipele doimale nekako besmisleno, tako jedna na drugoj, i jedno mu oko bilo zatvoreno, a drugo razrogačeno i bijelo.

Mati se nadvila nada nj.

"Mrtav", napokon je prošaptala. "I tako", promrmljalaje u nevjerici, ustajući, pa ustuknula od krvi. "I tako, napokon mrtav." Hitro se osvrnula, ustrašeno, pa glasno kriknula.

"Cecy, Cecy, vrati se kući, dijete, tako te trebam!"

Tišina, dok je u sobi zamiralo svjetlo.

"Cecy, vrati se kući, dijete!"

Mrtvačeve su se usne pomakle. Iz njih je poskočio visoki čisti glas.

"Tu sam! Tu sam već danima! Ja sam taj strah u njemu; a on to nikad nije ni naslutio. Recu ocu što sam učinila. Možda će me sad više cijeniti..."

Mrtvačeve su usne stale. Trenutak kasnije, Cecyno se tijelo na postelji ukrutilo poput čarape u koju je netko naglo gurnuo nogu; ponovno je dobilo svog stanovnika.

"Daj večeru, majko", rekla je Cecy i ustala s kreveta.

EMISAR

The Emissary

Martin je shvatio da je ponovno nastupila jesen, jer je u kuću utrčao Pas i donio vjetar i mraz i miris jabuka što su se pod stablom pretvarale u jabukovaču. Crnim satnim spiralama svoje dlake, Pasje uhvatio goldenrod, prah zvjezdana, šeširiće žira, dlaku vjeverice, perce preminulog crvendaća, piljevinu netom izrezanih klada, i lišće od drvenog ugljena, otpalo s javorove vatre. Pas je skočio. Pljusak lomne paprati, vinjaga kupine i barskoga trozupca zaskakutao je po čitavom krevetu, i Martin je kriknuo. Nema dvojbe, nema uopće nikakve dvojbe, daje taj listopad nevjerojatna zvjerka!

"Amo, momče, ovamo!"

I Pas se namjestio da Martinu ugrije tijelo svim krijesovima i finim izgaranjima godišnjega doba, da ispuni prostoriju mekim ili teškim, mokrim ili suhim vonjevima dalekih putovanja. U proljeće bi mirisao na jorgovan, peruniku, svježę pokošenu travu; ljeti bi imao brkove od sladoleda, i dolazio bi prožet prodornim vonjem žabica, vatrometa, vatrenoga kola, ispečen na suncu. Ali jesen! Jesen!

"Pas, kako je vani?"

I tako, ležeći tu, Pas mu je pričao kao i uvijek. Dok je ležao tako, Martin je ponovno nalazio jesen onakvu kakva je bila u staro doba, prije nego ga je bolest posve izbljedjela u krevetu.

Pas je bila njegova spona, njegova djevojka za sve, hitri dio njegovoga bića koji bi povikom tjerao u trk i zvao da se vrati, da kruži i njuši, da skupi i isporuči vrijeme i teksturu svjetova grada, ladanja, potoka, rijeke, jezera, dolje podruma, gore tavana, ormara i drvarnice. Deset tuceta puta dnevno dobio bi na dar sjeme suncokreta, pošljakanoga trkališta, svilenice, divljega kestena, ili puni, vatreni miris buče. Kroz osnovu svemira, Pasčunak je provlačio svoje povjesmo; uzorak se tkanja krio na njegovoj koži. Ispruži ruku, i ona je tu.

"I gdje si jutros bio?"

Ali je dječak, i ne čuvši odgovora, znao gdje je to Pas kloparao nizbrdo, gdje to leži jesen u svojoj žitnoj prhkosti, gdje djeca slažu pogrebne lomače, u šuštave hrpe, za mrtvace u lišću zakopane, no bistroga oka, dok kraj njih u vihoru prolaze i svijet i Pas. Martin je

zadrhtao prstima, pretražio gusto krzno, pročitao čitavo dugo putovanje. Kroz polja pod strnjikom, preko svjetlucanja potoka u klancu, niz marmorirano prostranstvo groblja, pa u šumu. U velikoj sezoni mirodija i miomirisnih kadova, trčao je Martin posredstvom svog emisara, okolo, uokolo, pa kući!

Uto su se otvorila vrata spavaonice.

"Taj tvoj pas opet je napravio zlo."

Mati je donijela poslužavnik s voćnom salatam, kakaom i prepečencem, a plave su joj oči zaškljocale.

"Mama..."

"Stalno negdje nešto kopa. Jutros je iskopao rupu u vrtu gospođice Tarkin. Poludjela je od bijesa. To mu je ovaj tjedan već četvrta rupa u njezinu vrtu."

"Možda nešto traži."

"Možda brus, nego je radoznao ko sam vrag. Ako se ne bude znao ponašati, morat ću ga zaključati."

Martin ju je pogledao kao da mu je ta žena potpuni neznanac.

"O, pa valjda nećeš! Kako ću onda išta doznati? Kako ću išta vidjeti, ako mi Pas ne ispriča?"

Mamin je glas postao tiši.

"To ti on radi - priča ti o svemu?"

"Kad ode i napravi đir i vrati se, ja onda doznam baš sve, i ne postoji baš ništa što ne mogu od njega doznati!"

Sjedili su oboje tako i gledali u Psa i suhe mrvice humusa i sjemenki posute po jorganu.

"Pa mislim, kad bi samo prestao kopati gdje ne smije, mogao bi trčati kamo god želi", rekla je mati.

"Amo, momče, amo!"

I sad je Martin na pseći ovratnik prikačio limeno pisamce: **MOJ VLASNIK JE MARTIN SMITH - STAR DESET GODINA - ON LEŽI BOLESTAN - VESELILO BI GA DA GA POSJETITE.**

Pas je zalajao. Mati je otvorila vrata u prizemlju i pustila ga van.

Martin je ležao i osluškivao.

U velikoj daljini i daleko od kuće čuo se Pas u tihoj jesenjoj kiši. Čulo se lajanje-zveckanje, kako pada, pa se diže, pa ponovno pada kad bi prosjekao kroz prolaz, pa preko tratine, da dovede gospodina Hollowaya i nauljeni metalni miris satova s nutrinom nježnijom od

snježne pahuljice, satova što ih je popravljao u svojoj kućnoj radionici. Ili da možda dovede gospodina Jacobsa, piljara, kojega je odjeća bogata salatom, celerom, rajčicama, kao i tajnim konzerviranim i skrivenim mirisom pravih demona utisnutih na limenke s prženom i jako začinjenom šunkom. *(Neprovediva igra riječi, jer *devil* znači vrag, ali i pržiti meso s jakim začинима.) Dolje, iz dvorišta, počesto bi mu mahali i gospodin Jacobs i njegovi nevidljivi demoni iz ružičasta mesa. Ili bi Pas doveo gospodina Jacksona, gospodina Gillespija, gospodina Smitha, gospodina Holmesa - a svi su oni bili prijatelji ili skoro prijatelji - ukratko, sve ljude koje bi sreo, pa stjerao u kut, pa ih stao moljakati, gnjaviti, da bi ih napokon dotjerao kući na marendu, ili pak na čaj i biskvite.

A sad, oslušujući, Martin je dolje čuo Psa, a za njim stope što su se kretale kroz rosulju. Oglasilo se zvono u prizemlju, mama je otvorila vrata, svijetli su glasovi nešto promrmljali. Martin se uspravio, a lice mu se ozarilo. Zaškripala su gazišta stuba. Tiho se nasmijao glas mlade žene. Gospođica Haight, naravno, njegova učiteljica iz škole!

Vrata spavaonice otvorila su se kao na opruzi.

Martin je dobio društvo.

Jutro, popodne, večer, zora i smiraj, Sunce i Mjesec, kružili su s Psom, koji je vjerno izvještavao o temperaturi travnjaka i zraka, boji zemlje i stabala, konzistenciji magle ili kiše, no povrhu svega - što i jest bilo od svega najvažnije - stalno isponova dovodio - gospođicu Haight.

U subotu, nedjelju i ponedjeljak ona bi Martinu pekla kolačiće s posipom od šećera i naranača, donosila mu iz knjižnice knjige o dinosaurima i pećinskim ljudima. Utorkom, srijedom i četvrtkom, nekako bje uvijek uspijevaio pobijediti u dominu, nekako bi ona uvijek gubila u igri dame, a ona je bila tako mlada i nasmijana i lijepa i kosa joj je bila meka, i presijavala se smeđe kao godišnje doba pod prozorom, i hodala je jasno, čisto i brzo, bio je to, kad bi ga začuo, topli puls u popodne ispunjeno gorčinom. A, više od svega, ona je vladala tajnom znakova, pa je mogla i čitati i tumačiti i Psa i simbole što bi ih tražila svojim čudotvornim prstima i čerupala ih iz njegova kaputa. Zatvorivši oči, i tiho se smijući, glasom bi Ciganke, po blagu pod prstima, iznalazila čitav svijet.

A u ponedjeljak popodne, gospođica Haight je bila mrtva.

Martin se uspravio u postelji, vrlo polako.

"Mrtva?" prošaptao je.

Mrtva, odgovorila je majka, da, mrtva, poginula u prometnoj nesreći milju izvan grada. Mrtva, da, mrtva, što je za Martina značilo hladnoću, što je značilo tišinu i bjelinu i zimu što dolazi mnogo prije svog vremena. Mrtva, tiha, hladna, bijela. Misli su se zavrtjele u krugu, pa se ugasile na vjetru, pa se slegnule u šapat.

Martin je grlio Psa, i razmišljao; okrenut zidu. Dama s kosom u boji jeseni. Dama sa smijehom tako nježnim i koja se nikad nije šalila i s očima koje su te gledale u usta da vidi sve što veliš. Dama-druga-polovica-jeseni, koja je pričala sve što je Pas ostavio neispričano, koja je pričala o svijetu. Kucanje srca i mirno središte sivoga popodneva. Kucanje srca što polako zamire...

"Mama? Što ljudi rade na groblju, mama, ispod zemlje? Samo leže?"

"Leže."

"Leže? I *samo* leže? Ne čini mi se baš jako zabavno."

"Za milost Božju, ta groblje i nije za zabavu."

"Zašto pokatkad malo ne skoče i ne istrče se okolo, kad im dodija samo ležati? Bog je bio prilično glup..."

"Martine!"

"Pa mislim, čovjek bi pomislio da će prema ljudima biti bolji, a ne da će im samo reći da tako leže do kad je svijeta i vijeka. Ali to je nemoguće. Nitko to ne može! Jednom sam probao. I Pas pokušava. Ja mu velim: 'Mrtav Pas!' On se neko vrijeme igra mrtvaca, no onda mu je svega dosta pa mahne repom i otvori oko, pa me gleda, i strašno mu je dosadno. Momče moje, kladim se da pokatkad i taj svijet na groblju čini upravo to. Što ti veliš, Pas?"

Pas je zalajao.

"Daj pazi što govoriš!" rekla je mati.

Martin se zapiljio u prazno.

"Ali oni čine baš to", odgovorio je on.

Jesen je spalila krošnje i ogoljela stabla, i potjerala Psa u još dalja trčkanja, u gaženje preko potoka, u tumaranja grobljem, koja su mu već bila ušla u naviku, i zatim natrag, u suton, da ispali plotune laveža koji su tresli prozorima gdje god bi se okrenuo.

U kasne posljednje dane listopada, Pas se počeo ponašati kao da se vjetar okrenuo i zapuhao iz čudne neke zemlje. Stajao bi dolje na verandi i drhtao. Zacvilio bi, a pogled bi mu se zalijepio za prazno zemljište izvan grada. Martinu više nije dovodio goste. Stajao bi tako svakodnevno satima, kao da ga netko drži na napetoj, uzdrhtaloj uzici, a onda bi poletio, odapet, kao da ga je netko zovnuo. I svake bi se večeri ponovno vraćao, ali za njim ne bi išao nitko. I svake bi večeri Martin sve dublje tonuo u jastuk.

"Pa mislim, ljudi imaju svog posla", govorila bi mati. "I nemaju kad opaziti privjesak na Psu. Ili su možda i mislili doći, pa zaboravili."

Ali tu je zacijelo bilo i još nešto. U Psetovim je očima bio grozničav sjaj, a kasno u noći javljao bi se cvilni tik, u njegovu tajnom nekom snu. I drhturenje u mraku, pod krevetom. I bilo je nešto u načinu na koji bi pokatkad prostajao pola noći, gledajući u Martina kao da je u njemu nekakva velika i nemoguća tajna, a on ne zna kako da je izreče: mogao je samo divlje lupati repom, ili se vrtjeti u beskonačnim krugovima, nikada ne liježući, i vrtjeti se tako i vrtjeti.

A trinaestoga listopada, Pas je istrčao i nije se više vratio, čak ni poslije večere kad su ga, čuo je Martin, njegovi roditelji zvali i dozivali. Sati su se usitnili, ulice i pločnici stajali su pusti, i zrak se hladno micao oko kuće, a nije bilo ničega, ničega.

Dugo po ponoći, Martin je ostao ležati i promatrati svijet s druge strane hladnih, bistrih staklenih prozora. Sad to više nije bila ni jesen, jer nije bilo Psa da je dovede. A neće biti ni zime, jer tko će donijeti snijeg da ti se otopi na rukama? Mama, tata? Ne, to nije isto. Oni nisu znali igrati igre s njihovih posebnim tajnama i pravilima, zvukovima i pantomimama. Nema više godišnjih doba. Nema više vremena. Njegov posrednik, njegov emisar, izgubio se u divljim buljucima civilizacije; otrovali su ga, pregazio ga je auto, bacili su ga negdje u jarak...

Jecajući, Martin se okrenuo licem u jastuk. Svijet je bio slika pod staklom, nedodirljiv. Svijet je umro.

Martin se prevrtao u krevetu i za tri dana posljednje su bundeve iz Noći vještica trunule u kantama za smeće, lubanje od papir-mašea gorjele su na lomačama skupa s vješticama, a duhovi su bili poslagani po policama s ostalim rubljem, za dogodine.

Za Martina, Noć vještica nije bila ništa više od večeri za koje bi se pod hladne jesenje zvijezde iznosili limeni rogovi, kad bi kremenitim stazama djeca letjela kao vilenjačko lišće nošeno vjetrom, pa na verande bacala glave svoje ili kupusove, a na mraznim prozorima sapunom ispisivala imena ili slične magične simbole. I sve je to bilo tako tako daleko, tako bezdano duboko iz najcrnijih snova, kao lutkarska predstava gledana s udaljenosti od toliko milja, tako velike da se od nje ne čuje niti glasa, tako velike da ona nema baš nikakva značenja.

Tri je studenačka dana Martin gledao kako se stropom naizmjenice prevlače svjetlo i sjena. Plamena je procesija bila gotova jednom zauvijek; jesen je ležala u hladnom pepelu. Martin je utonuo dublje, pa još dublje, u bijele mramorne slojeve kreveta, nepomičan, osluškajući, stalno osluškajući...

U petak uveče, roditelji su ga poljubili za laku noć i izišli iz kuće po katedralski zanijemjelu vremenu, i krenuli prema kinu. Gospođica Tarkin, prva susjeda, ostala je dolje u salonu sve dok Martin nije doviknuo da mu se spava, nakon čega je svoj štrikeraj odnijela kući.

Martin je ležao u tišini i slijedio veliko gibanje zvijezda niz bistro i mjesečinom obasjano nebo, i prisjećao se takvih noći kad bi prekoračivao čitav grad s Psom koji mu je bio sprijeda, okolo naokolo, slijedeći klanac od zelenoga pliša, i laptao grobno usnulu bujicu omliječenu puninom Mjeseca, preskakivao grobne spomenike šapćući mramorna imena; dalje, brzo dalje, preko izbrijanih tratina na kojima je jedino gibanje bilo uzdrhtalo paljenje i gašenje zvijezda, do ulica na kojima se sjene od tebe ne odmiču nego se gomilaju po nogostupima milju za miljom. Trči, daj trči! progonitelj i progonjen gorkim dimom, magluštinom i sumaglicom, vjetrom, utvarom svog uma, strahom uspomena; kući, siguran, zdrav, ugodno utopljen, usnuo...

Devet sati.

Zvon. Dremljivi san u dubokom stubištu dolje. Zvon.

Pas, vrati se kući, da s tobom optrčim svijet. Pas, donesi čičak i na njemu mraz, ili ne donesi ništa osim vjetra. Pas, gdje si sada? O, poslušaj me, ja te zovem.

Martin je zadržao dah.

Daleko negdje u daljini - zvuk.

Martin je ustao, sav uzdrhtao.

Evo opet - zvuk.

Sitan zvuk, poput oštrog vrška igle što grebe nebo duge i mnoge milje daleko.

Snoviti odjek pseta - lajanje.

Zvuk psa što prelazi polja i farme, zemljane ceste i zečje puteljke, i trči, trči, iz grla izvijajući veliki zapareni lavež, od kojega puca noć. Zvuk psa što kruži, što dolazi i odlazi, diže se i zamire, otvara se svijetu i zatvara u sebe, giba se naprijed, povlači se natrag, baš kao da ga netko drži na fantastično dugome lancu. Baš kao da je pas trčao, i netko mu zviznuo ispod kestenove krošnje, iz pljesnive sjene, katranski crne sjene, mjesečinaste sjene, hodajući, i pas je zakružio natrag i skočio i poletio domu.

Pas! pomislio je Martin, o, Pas, vrati se kudi, momče! Čuj me, o počuj me, *gdje* si to bio? Idemo, momče, vrati se svojim tragom!

Pet, deset, petnaest minuta; blizu, posve blizu, lavež, zvuk. Martin je kriknuo, izbacio noge iz kreveta, nagnuo se prema prozoru. Pas! Slušaj me, momče! Pas! Pas! Ponavljao je to i ponavljao. Pas! Pas! Zločesti pas, pobjeći tako i da te nema tolike dane! Loš Pas, dobar Pas, kući, momče, požuri, i donesi sve što možeš!

Sad već blizu, blizu, dolazi ulicom, laje, i lupa zvukom u kućne fasade preklopne građe, i vitla željeznim pijevcima na krovu sve do Mjeseca, ispaljuje plotune - Pas! sad na vrata dolje...

Martin se stresao.

Da potrči - pusti Psa u kuću, ili pričeka na mamu i tatu? Da čeka? O, Bože, da čeka? No što ako Pas ponovno pobjegne? Ne, otići će dolje, zgrabiti vrata i raskriliti ih, povikati, zgrabiti Psa i uvući ga, i potrčati gore tako brzo, smijući se, plačući, stišćući ga tako čvrsto da...

Pas je prestao lajati.

Hej! Martin je skoro razbio prozor, takvim se trzajem bacio na nj.

Tišina. Kao da je netko Psu rekao tiho, tiho, tiho sada, tiho.

Prošla je čitava minuta. Martin je stiskao šake.

Iz prizemlja se čulo tiho cviljenje.

I tada, polako, otvorila su se kućna vrata u prizemlju. Netko je bio tako dobar pa je Psu otvorio vrata. Pa naravno! Pas je doveo gospodina Jacobsa ili gospodina Gillespija ili gospođicu Tarkin, ili...

Vrata u prizemlju su se zatvorila.

Pas je poletio uza stepenice, cvileći, i bacio se na krevet.

"Pas, Pas, gdje si to *bio*, što si to *radio*? Pas, Pas!"

I kruto je i dugo drobio Psa stišćući ga uz sebe, i plakao. Pas. Pas. Plakao je i vikao. Pas! Ali trenutak potom prestao je i plakati i smijati se, sasvim iznenada.

Ustuknuo je. Držao je životinju i gledao je, a oči su mu se sve više širile.

Miris što je dolazio s Psa bio je drukčiji.

Bio je to miris čudne zemlje. Bio je to miris noći u noći, miris kopanja duboko dolje u sjeni kroz zemlju što je ležala obraz uz obraz sa stvarima odavno skrivenim i raspadnutim. Psu je s njuške i šapa u grumenju rasapa padala smrdljiva i užegla zemlja. Kopao je duboko. Kopao je zaista duboko. To je to, zar ne? zar ne? zar ne!

Kakvu je to poruku donio Pas? Što takva poruka može značiti? Taj smrad - zrela i grozna grobljanska zemlja.

Pas je loš pas, jer je kopao gdje se ne smije. Pas je dobar pas, jer je uvijek nalazio prijatelje. Pasje volio ljude. Pas ih je dovodio kući.

I sad, uspinjući se tamnim stubama predvorja, u intervalima je dolazio zvuk nogu, jedne noge što se vuče za drugom, bolno, polako, polako, polako.

Pas se stresao. Kiša je čudne noćne zemlje zapljuštala i provrela na krevetu.

Pas se okrenuo.

Vrata su se spavaonice šaptom otvorila.

Martin je dobio društvo.

OPRLJENI OGNJEM

Touched With Fire

Dugo su stajali u plamenom suncu i gledali u vedra lica svojih staromodnih željezničarskih satova, dok su se iza njih kosile sjene, i njihale se, a ispod poroznih im se ljetnih šešira slijevao znoj. A kad su ogoljeli glave, da obrišu naborana i narančasta čela, kosa im je bila sijeda i promočena, poput nečega što već godinama nije vidjelo svjetla. Jedan je od njih prokomentirao da mu cipele na nogama izgledaju kao dva ispečena hljeba i tad je, vruće uzdahnuvši, dodao:

"Jesi siguran da je to ta zgrada?"

Drugi starac, koji se zvao Foxe, potvrdno je kimnuo glavom, ali tako kao da bi ga svaki brzi pokret mogao zapaliti već i samim trenjem.

"Ja tu ženu viđam svakodnevno već tri dana. Pojavit će se. To jest, ako je još živa. Čekaj samo daj vidiš, Shaw. Bože! Kakav slučaj."

"Kakva čudna zadaća", rekao je Shaw. "Kad bi ljudi znali, mislili bi da smo voajeri, slinave stare lude. Bože, kako se, dok ovdje stojim, osjećam samouvjerenim."

Foxe se naslonio na štap.

"Svu priču prepusti meni, ukoliko se uopće... čekaj! Evo je!" Snizio je glas. "Kad iziđe, pogledaj je, ali polako."

Ulazna su se vrata stambene zgrade opako zalupila. Na vrhu trinaest stuba verande stajala je zdepasta žena i gledala sad amo sad tamo, ljutito trzajući očima. Zabila je punačku ruku u torbicu pa dohvatila nekoliko zgužvanih dolara, brutalno srnula niza stube i krenula u juriš niz ulicu. Iza nje je kroz prozore stanova na katovima provirilo nekoliko glava, dozvanih treskanjem vrata.

"Idemo", prošaptao je Foxe. "Sad idemo mesaru."

Žena je silovitim zamahom otvorila vrata mesnice, pa uletjela unutra. Dva su starca spustila pogled na usta ljepljiva od svježe šminke. Nad priškiljenim, vječno sumnjičavim očima, dizale su se obrve nalik na brkove. Našavši se kraj mesnice, začuli su njen glas koji je već vrištao unutra.

"Hoću lijep komad mesa. Da vidim što ste to sakrili, da odnesete kući!"

Mesar je stajao nijemo, u pregači s krvavim tragovima prstiju, i praznih ruku. Dva su starca ušla za ženom i sad su se pretvarali da

razgledavaju ružičasti hljebac svježe samljevena goveđeg bubrežnjaka.

"Ti janjeći odresci izgledaju mi bolesno!" kriknula je žena. "A' pošto vam je mozak?"

Mesar joj je to rekao tihim, suhim glasom.

"Dobro, odvažite mi funtu jetrica!" rekla je žena. "I prste k sebi!"

Mesar ju je i odvagao, vrlo polako.

"Brže!" dreknula je žena.

Mesar je sad stajao držeći ruke izvan pogleda, ispod pulta.

"Vidi", prošaptao je Foxe. Shaw se malo nagnuo prema natrag i zirnuo pod tezgu.

Jedna mesarova krvava ruka, što je do maločas bila prazna, sad je čvrsto stiskala srebrenu sataru, pa se opustila, pa je čvrsto stisnula, pa se opustila. Mesarove su oči bile plave i opasno spokojne nad bijelom porculanskom tezgom, dok je žena vikala u te oči i to rumeno suzdržano lice.

"Sad mi vjeruješ?" prošaptao je Foxe. "Zaista joj je potrebna naša pomoć."

Dugo su se zagledali u krvavocrvene istučene odreske, i opažali sva ona sitna ulubljenja i tragove na mjestima gdje ih je čelični bat lupio deset tuceta puta.

Tulež se nastavio kod piljara i kod sitničara, a ona su je dva starca slijedila na respektabilnoj udaljenosti.

"Gospođa predsmrtna želja", rekao je gospodin Foxe tiho. 'To je kao da dvogodišnjak istrči na bojište. Rekao bi čovjek, svakog će časa naletjeti na minu; bum! Pobrini se da temperatura bude baš kako treba, da bude previše vlage u zraku, da ih nešto svrbi, da se znoje i da su razdražljivi. Kad najednom upada ta bajna dama, pa jamra i vrišti. I onda zbogom. Dobro, Shaw, krećemo na posao?"

"Misliš da joj samo tako priđemo?!" Shawa je zaprepastilo to što je svojim pitanjem sam predložio. "O, ta ne misliš valjda? Mislio sam da je to više kao nekakav hobi. Ljudi, navike, običaji, i tako dalje. Bilo je jako zabavno. Ali se i stvarno umiješati..? Imamo mi i pametnijeg posla."

"Ma je li baš?" Foxe se, klimajući glavom, zaputio ulicom do mjesta gdje je žena istrčala pred automobile, i natjerala ih da zakoče uz strašan cvil guma, trubljenje i psovke. "Jesmo li mi kršćani? Hoćemo

li dopustiti da je njeno podsvjesno ponudi za hranu lavovima? Ili ćemo je preobratiti?"

"Preobratiti?"

"Za ljubav, za spokojstvo, za duži život. Daj je pogledaj. Ona ne želi više živjeti. Zato namjerno piga ljude. Već za koji dan netko će joj učiniti uslugu čekićem ili strihninom. Ovo joj je već treći put kako u zadnje vrijeme ide u grad. Kad se čovjek utapa, postaje gadan, hvata se za ljude, vrišti. Daj da nešto prigrizemo i malo joj pripomognemo, može? U suprotnom, naša će žrtva trčkarati sve dok ne nađe svog ubojicu." Shaw je stajao, a sunce ga je bacalo na uskuhani bijeli pločnik, pa se na trenutak učinilo da se ulica nagnula do okomice, pretvorila se u liticu niz koju žena pada prema usijanome nebu. Napokon je zatresao glavom.

"Imaš pravo", rekao je. "Ne bih je volio imati na duši." Sunce je palilo boju na najamnim kućama, nemilo izblijeđivalo zrak a vodu u jarcima pretvaralo u paru, sredinom popodneva, baš kad su starci, zatupljeni i upareni, stajali u unutrašnjem prolazu kuće koji je, poput kakvoga lijevka, u prljećoj bujici nosio zrak iz pekare, na prednjoj strani, prema stražnjem dijelu kuće. Kad bi progovorili, činili su to potisnutim, prigušenim govorom ljudi u parnoj kupki, apsurdno umornih i dalekih.

Otvorila su se kućna vrata. Foxe je zaustavio dječaka što je nosio već pošteno izmrcvaren kruh.

"Sinko, tražimo jednu žensku koja, kad izlazi iz kuće, grozno tresne vratima."

"O, *nju*?" Dječak je potrčao uza stube, pa se okrenuo i kliknuo: "Gospođa Shrike!"

Foxe je zgrabio Shawa za mišicu.

"Bože, Bože! To ne može biti istina!"

"Hoću kući", rekao je Shaw.

"Ali to je tu!" rekao je Foxe u nevjerici i kucnuo štapom u spisak imena u predvorju. "Gospodin i gospođa Alfred Shrike, 331 na katu! Muž je lučki radnik, krupan masivni siledžija, i kući se vraća sav prljav. Vidio sam ih u nedjelju, ona je ceketala, a on ni be, ni da bi je pogledao. No daj, Shaw."

"Nikakva korist", rekao je Shaw. "Ljudima poput nje ne možeš pomoći ako to sami ne žele. To je prvi zakon duševnoga zdravlja. Ti

ga znaš, ja ga znam. Ako joj se nađeš na putu, zgazit će te. Ne budi blesav."

"Ali tko da to objasni njoj - i njoj sličnima? Njen muž? Prijatelji? Piljar, mesar? Ti će joj pjevati na sprovodu! Hoće li joj oni reći da joj treba psihijatar? Zna li to ona? Ne. A tko zna? Mi znamo. I onda, molim, nećeš valjda žrtvi uskratiti tako vitalnu informaciju?"

Shaw je protresao svoj promočeni šešir i sumorno se u nj zapiljio.

"Jednom davno, na satu biologije, profesor nas je upitao što mislimo, da li bismo mogli ukloniti nervni sustav žabe, i to neditnut, skalpelom. Izvaditi čitavu tu delikatnu građevinu, sličnu ticalima, sa sićušnim ružičastim čičcima i polu-nevidljivim ganglijama. Nemoguće, naravno. Živčani je sustav toliko srašten sa žabom, da se on nipošto ne može izvući iz nje poput ruke iz zelene rukavice. Jer to bi žabu uništilo. Pa mislim, takva je gospođa Shrike. Ne postoji nikakav način da se operira ganglija koja je otišla na kvasinu. Žuč je i u samoj staklenim njezinih pobješnjelih slonovskih očica. Mogao bi joj isto tako pokušati zauvijek ukloniti svu slinu iz usta. Sve je to jako tužno. Ali ja mislim da smo već i dosad otišli predaleko."

"Istina", odgovorio je Foxe i strpljivo i iskreno, pa kimnuo glavom. "Ali ja bih joj samo želio poslati jedno malo upozorenje. Ubaciti joj u podsvijest sitno zrno. Reći joj: 'Ti si kandidat za umorstvo, žrtva koja traži zgodu da joj se to dogodi.' Želio bih joj u glavu usaditi samo to jedno sitno zrno, sve u nadi da će izniknuti i procvasti. To je vrlo slabašna, sasvim jadna nada da bi, prije nego što bude prekasno, ona mogla skupiti hrabrosti pa otići psihijatru!"

"Prevrúće je za priču."

"Razlog više da se nešto učiniti. Na trideset tri stupnja počini se više ubojstva nego i na jednoj drugoj temperaturi. Kad prijede trideset sedam, prevrúće je za kretanje. Ispod trideset, već je nekako moguće preživjeti. Ali baš na trideset tri stupnja leži maksimum razdražljivosti, i sve se pretvara u svrab, i dlake, i znoj i kuhanu svinjetinu. Mozak se pretvara u štakora što srlja kroz labirint usijan do crvenog. I najmanja sitnica, jedna riječ, pogled, zvuk, ako čovjeku padne dlaka s glave i - eto ubojstva u afektu. *Ubojstvo u afektu*, eto ti jedne krasne i užasne fraze. Pogledaj termometar u predvorju, trideset stupnjeva. I sad polako puže prema trideset jedan, pa će ga svrab tjerati do trideset dva, pa će se za sat, možda dva od sada,

znojno popeti na trideset tri. Evo nam i prvog niza stepenica. Možemo predahnuti na svakom odmorištu. Idemo!"

Dva su se čovjeka gibala kroz tamu drugoga kata.

"Ne gledaj brojeve", rekao je Foxe. "Daj da pogodimo koji je stan njen."

Iza posljednjih je vrata grunuo radio, a pradrevna se boja stresla, sljuštila i meko se poput pahulje spustila na izlizani sag pod njihovim nogama. Vidjeli su kako su se čitava vrata u svojim utorima zabacakala od vibracija.

Pogledali su se i turobno zakimali glavom.

Kroz šperu se, kao sjekira, prosjekao još jedan glas; neka je žena preko telefona vriskala na nekoga na drugom kraju grada.

"Što će joj telefon. Mogla bi samo otvoriti prozor."

Foxe je zakucao na vrata.

Radio je treštao kraj pjesme, glas je urlao. Foxe je još jednom zalupao i okrenuo kvaku. Na njegov užas, vrata su se oslobodila njegova zahvata i hitro zaplovila unutra, tako da su ostali kao glumci uhvaćeni na sceni kad se zastor digne prerano.

"O, ne!" uskliknuo je Shaw.

Pokopao ih je povodanj zvukova. Bilo je kao da su stali pod preljeve brane i povukli polugu ustave. Starci su instinktivno digli ruke i trznuli se, kao daje zvuk čisto jarko sunce što im pali oči.

Žena je pak - bila je to doista gospođa Shrike! - stajala pri zidnom telefonu, a iz usta joj je nevjerojatnom brzinom frcala slina. Pokazivala je sve svoje krupne bijele zube, i mitraljirala svojim monologom; nosnice su joj bile širom raširene, na mokrom se čelu bočila žila, pumpajući krv, a slobodna joj se šaka stezala i širila. Oči su joj bile čvrsto stegnute, i onda je povikala:

"Reci tom prokletom zetu da mi ne dolazi na oči, jer je propalitet i niškoristi!"

Najednom je žena strelimice razrogačila oči, jer je upad više osjetila životinjskim instinktom, a manje čula i vidjela. Nastavila se drati u telefon, istodobno probadajući posjetitelje pogledom iskovanim od najhladnijeg čelika. Vrištala je još čitavu minutu, pa zalupila slušalicom i rekla bez predaha:

"Što je?"

Ona su se dvojica primakla jedan drugome, kao da traže zaštitu. Usne su im se pomakle.

"Govorite!" vrisnula je žena.

"Biste li bili ljubezni", odgovorio je Foxe, "pa malo stišali taj radio?"

Tu riječ "radio" pročitala im je s usana. I dalje ih strijeljajući očima na preplanulu licu, pljusnula je radio ni ne pogledavši ga, onako kako se pljuska dijete što svakodnevno povazdan plače, pretvorivši se tako u već nezamjetljivi detalj života. Radio je malo malaksao.

"Ništa ne kupujem!" Razderala je raskupusanu kutiju jeftinih cigareta kao daje to kost s mesom, ubacila cigaretu u različena usta, pa je zapalila, i stala pohlepno sisati dim i bacati ga kroz tanke nosnice, sve dok se nije pretvorila u grozničavoga zmaja što im je sad stajao, oči u oči, u ognjem zamagljenoj prostoriji. "Imam posla. Recite to što imate reći!"

Pogledali su magazine rasute po podu od linoleuma poput velika ulova jarko šarenih riba, pa neopranu šalicu za kavu kraj slomljene stolice za ljuljanje, pa nagnute, masnim palcima zamrljane svjetiljke, musave prozore, suđe shrpano u sudoperu pod pipom što je stalno kapala i kapala, paučinu što je, poput mrtve kože, lebdjela u kutovima stropa, a nad svim je tim lebdio zgusnuti miris života življenog i previše i predugo i sa spuštenim prozorom.

Pogledali su zidni termometar.

Temperatura: trideset dva stupnja Celzija.

Uputili su jedan drugom napol zapanjen pogled.

"Ja sam gospodin Foxe, a ovo je gospodin Shaw. Mi smo akviziteri osiguravajućeg društva u mirovini. Pa ipak još pokatkad prodajemo, tek toliko da malo popunimo penziju. Većinom, međutim, hladujemo i..."

"Hoćete mi prodati osiguranje!" Nagnula je glavu i pogledala ih kroz cigaretni dim.

"Ali tu se ništa ne plaća, ne."

"Samo nastavite", rekla je ona.

"Ne znam ni kako da počnem. Možemo sjesti?" Osvrnuo se i zaključio da u sobi nema baš ničega čemu bi mogao povjeriti svoju težinu. "Ništa zato." Vidio je da se ona opet sprema zakričati, i zato je žurno nastavio. "Povukli smo se nakon što smo četrdest godina pratili ljude takoreći od rodilišta do grobljanskih vrata. U

međuvremenu smo došli do izvjesnih uvjerenja. Lani, dok smo sjedili u parku, zbrojili smo dva i dva. I zaključili da mnogi ljudi ne bi trebali umrijeti tako mladi. Ako bi se provelo korektno istraživanje, osiguravajućim bi se kompanijama, kao pomoćno sredstvo, mogao pribaviti nov tip informacija o klijentima..."

"Ja nisam bolesna", rekla je žena.

"Ma bogami jeste!" uskliknuo je gospodin Foxe, pa u zabuni stavio dva prsta na usta.

"Nemojte me samo učiti što ja jesam, što ja nisam!" zakričala je žena.

Foxe se bacio naglavce.

"Bit ću posve jasan. Ljudi, psihološki gledano, umiru svakodnevno. Neki se dio njih umori. I onda taj mali dio pokušava ubiti čitavog čovjeka. Tako na primjer..." Osvrnuo se i, s nečim što bi se moglo nazvati skoro golemim olakšanjem, uhvatio se za svoj prvi dokaz. "Evo! Ta žarulja u vašoj kupaonici, visi točno iznad kade na ogoljeloj žici. Jednog ćete se dana okliznuti, uhvatiti je... i pff!"

Gospođa Albert J. Shrike priškiljila je na žarulju u kupaoni.

"I onda?"

"Ljudima," rekao je gospodin Foxe i počeo se zagrijavati za svoju temu, dok je gospodin Shaw nešto prtlija, a onda, lica sad rumenog, sad užasno blijedog, polako pošao prema vratima, "ljudima, baš kao i automobilima, treba povremeno provjeriti kočnice; njihove emotivne kočnice, shvaćate? Njihove farove, njihove akumulatore, njihov pristup životnim odgovornostima."

Gospođa Shrike je na ovo samo prezrivo otpuhnula.

"Vaše su dvije minute prošle. Otkrili ste mi Ameriku."

Gospodin Foxe je žmimuo, najprije na nju pa na sunce što je nemilosrdno pržilo kroz prašnjave prozore. Niz lice mu se, u mekim nitima, slijevao znoj. Odvažio se pogledati na zidni termometar.

"Trideset dva i pol", rekao je.

"Što te ždere, djedice?" upitala je gospođa Shrike.

"Samo čas." Zadivljeno se zapiljio u crveno usijanu živinu nit ispaljenu kroz mali stakleni dimnjak na drugoj strani sobe. "Pokatkad - pokatkad svi mi krenemo krivim putem. Pri izboru bračnoga druga. Ili nađemo krivi posao. Pa nemamo para. Pa je tu bolest. Migrenske glavobolje. Hormonalni poremećaji. Deseci sitnih uboda koji nas

draže. I prije riego što i shvatite što činite, sve to istresate na prvoga koji naiđe."

Zurila mu je u usta kao da govori nekakvim stranim jezikom, pa se mrštila, pa škiljila, pa naginjala glavu, dok joj je u punačkoj ruci tinjala cigareta.

"Idemo svijetom, vrištimo i stvaramo si neprijatelje." Foxe je progutao slinu i skrenuo pogled. "Tjeramo ljude da požele da - odemo - razbolimo se - čak i da umremo. Ljudi nas požele udariti, raspaliti, pucati u nas. Sve je to, naravno, podsvjesno. *Shvaćate?*"

Bože, što je ovdje vruće, pomislio je. Kad bi otvorila bar jedan prozor. Samo jedan. Otvorila bar jedan prozor.

Oči gospođe Shrike počele su se širiti, kao da žele primiti sve što je rečeno.

"Neki su ljudi skloni nesrećama, što znači da sami sebe žele tjelesno kazniti za neki zločin, obično neki sitni grijeh za koji misle da su ga već odavno zaboravili. Ali ih njihova podsvijest dovodi u opasne situacije, tjera ih da prelaze po crvenom, tjera ih..." Zastao je, a s brade mu je zakapao znoj. "Tjera ih da se ne obaziru na oguljene instalacije nad kadom... Svi su oni potencijalne žrtve. To im piše na čelu, skriveno poput... poput tetovaže, mogli bismo reći, na unutrašnjoj umjesto vanjskoj strani kože. Ubojica koji prolazi kraj takva nesreći sklonoga čovjeka, čovjeka koji čezne za smrću, vidjet će te nevidljive znakove, okrenuti se, i poći za njima, instinktivno, do najbližeg prolaza. Ima li sreće, potencijalna se žrtva potencijalnom ubojici neće pedeset godina naći na putu. A onda - jednoga popodneva - kob! Svi ti ljudi, smrti naklonjeni, strancima u prolazu dimu sve krive živce; oni timare ubojicu što ga svi nosimo u grudima."

Gospođa Shrike je zgnječila cigaretu u prljavom tanjuriću, sasvim polako.

Foxe je prebacio štap iz jedne drhtave ruke u drugu.

"I tako smo prije godinu dana odlučili da pođemo potražiti ljude kojima je potrebna pomoć. Ti ljudi nikad ni ne znaju da im je ona potrebna, te nikad ni ne pomišljaju da bi mogli poći psihijatru. Isprva ćemo, rekoh, voziti malo na prazno. Shaw je uvijek bio protiv toga, osim kao hobija, nečeg što će, u tišini, ostati samo među nama. Vjerujem da ćete reći da sam lud. Pa dobro, ta godina vožnje na

prazno upravo je istekla. Promatrali smo dva muškarca, i s diskretne udaljenosti izučavali faktore njihove okoline, o tome što rade, kakvi su im brakovi. Nisu naša posla, reći ćete? Ali su u oba slučaja ti ljudi završili loše. Jedan ubijen u baru. Drugoga gurnuli kroz prozor. Što se pak tiče žene koju smo izučavali, nju je pregazio tramvaj. Slučajnost? A što je s onim starcem koji se slučajno otrovao? Jedne večeri nije upalio svjetlo u kupaonici. Što mu je to bilo na pameti, a što mu nije dalo upaliti svjetlo? Što ga je natjeralo da uđe u mrak i u mraku popije svoj lijek i sutradan umre u bolnici, izjavljujući kako samo želi živjeti? Dokazi, dokazi, mi ih imamo, mi ih imamo. Dva tuceta slučajeva. I za tako kratko vrijeme polovica već zakovana u ljesove. Nema više prazne vožnje; vrijeme je za djelovanje, za preventivnu uporabu podataka. Vrijeme da počnemo raditi s ljudima, i s njima se sprijateljimo prije nego što im se u kuću kroz bočna vrata uvuče pogrebnik."

Gospođa Shrike je ustala kao da ju je u glavu, i to sasvim iznebuha, tresnuo nečim silno teškim. A onda su joj se pokrenule samo zamrljane usne.

"I zato ste došli *ovamo*?"

"Mislim..."

"Motrili ste i mene?"

"Mi smo samo..."

"Slijedili ste mene?"

"Zato da bismo..."

"Van!" rekla je žena.

"Mogli bismo..."

"Van!" rekla je žena.

"Kad biste nas samo poslušati..."

"O, lijepo sam ti govorio što će se dogoditi", rekao je Shaw i zatvorio oči.

"Smrdljivi starkelje, van!" povikala je žena.

"Ne tražimo od vas nikakav novac."

"Bacit ću vas van, bacit ću vas van!" zakričala je ona stišćući šake i škripeći zubima. Lice joj je dobilo luđačku boju. "Ma tko ste vi, prljave stare babetine, da dolazite ovamo, i uhodite me, stari budalaši!" povikala je. Dohvatila je slamnati šešir gospodina Foxea i digla mu ga s glave; on je kriknuo; ona mu je istrгла podstavu i počela psovati.

"Van, van, van! Van!" Bacila ga je na pod. Probila ga je petom. I šutnula nogom. "Van, van!"

"Ali, vi nas *trebate!*" Foxe je očajho zurio u šešir, dok ga je psovala jezikom da se zemlja provali, i mitraljirala riječima što su letjele u zrak poput golemih prljećih zubli. Ta je žena znala sve jezike, i u svima njima svaku riječ. Govorila je s vatrom, alkoholom i dimom.

"Što vi mislite, tko ste vi? Bog? Bog Otac i Duh Sveti, da tako upadate ljudima, njuškate, u sve zabadate svoj gnusni nos, vi stari blesavci, babuskare pokvarene mašte! Vi, vi..." Potom im je nadjenula još nekoliko imena, imena koja su ih potjerala prema vratima, šokirane i zgrožene. Izverglala im je dug opaki popis imena, ne zastavši ni da udahne zrak. A onda je stala, zadihana, uzdrhtala, usrknula u se golemu masu zraka, pa otpočela nov popis od deset tuceta još gnusnijih imena.

"Vidi sad ovo!" rekao je Foxe i ukrutio se.

Shaw je već bio izišao, i stao preklinjati svog partnera da pođe za njim, jer je sve i svršeno i gotovo, sve se dogodilo kako je i očekivao, i oni su budale, oni su baš sve što im je rekla da jesu, kakva blamaža!

"Stara djevice!" povikala je žena.

"Bio bih vam zahvalan kad biste se izražavali malo pristojnije!"

"Stara djevice, stara djevice!"

To je zbog nečeg bilo gore od svih onih opakih imena.

Foxe se zanjihao, usta su mu zakloparala: otvorila se, zatvorila, otvorila, zatvorila.

"Stara babetino!" kriknula je ona. "Babetino, babetino, babetino!"

Bio je u zapaljenoj žutoj džungli. Soba je bila poplavljena vatrom, i stiskala ga kao u šaci, činilo se da se namještaj miče i kovitla, sunce je strijeljalo kroz zabijene prozore, i palilo prašinu, koja je, kad je kroz nju u ludoj spirali zazujala muha, stvorivši se iz niotkuda, odskočila s njene putanje u ljutitim iskrama; njezina usta avetno crvena, lizala su zrak svim skarednostima što su se čitavoga života skupljale netom iza njihova ruba, a iza nje, na spečenim smeđim papirnim tapetama termometar je pokazivao trideset tri, i on ga je pogledao još jednom i on je još jednom pokazao trideset tri, i žena je i dalje vrištala poput kotača vlaka što struže po golemoj željeznoj krivulji tračnica; nokti niz školsku ploču, čelik po mramoru.

"Stara djevice! Stara djevice! Stara djevice!"

Foxe je zabacio ruku, čvrsto šakom stišćući štap, i podigao je jako visoko, i lupio.

"Ne!" kriknuo je Shaw u do vratku.

Ali se žena okliznula i pala na bok, krkljajući, i zagrebala po podu. Foxe je stajao nad njom s posve nedvojbenim izrazom nevjerice na licu. Pogledao je svoju ruku i zapešće i šaku i prste, svako posebno, kroz veliki nevidljivi zid od usijanoga kristala koji ga je zatvarao. Pogledao je u štap, kao da je to lako vidljiv i nevjerojatan uskličnik što se, došao iz ničega, stvorio usred sobe. Usta su mu ostala otvorena, a prašina je padala u nečujnim ugarcima, mrtva. Osjetio je kako mu se krv ruši iz lica, kao da mu je netko silovito otvorio vratašca na želucu.

"Ja..."

Njoj je na usta izbila pjena.

Dok se tako koprcala, svaki dio njezina tijela kao da se pretvorio u drugu životinju. Njezine ruke i noge, njezine šake, glava, sve su to bili odsječeni dijelovi neke kreature što se divlje željela vratiti u sebe, samo što je bila slijepa na sve što bi je moglo uputiti na mogući put povratka. Iz njezinih je usta i dalje šikljala morbidnost s riječima i zvukovima koji nisu ni izdaleka bili riječi. Dugo se to skupljalo u njoj, dugo, predugo.

Foxe ju je pogledao, i sam u stanju šoka. Do današnjega dana, ona je pljuskala svoj otrov i tu i tamo, i ovamo i onamo. A sad je pustila povodanj što se skupljao čitavog života, i on je osjetio opasnost od utapanja. Osjetio je kako ga netko poteže za kaputić. Vidio je kako mu s obadvije strane promiče okvir vrata. Čuo je kako je štap pao i zazveketao kao tanka košćica, negdje daleko od njegove ruke, u koju kao da ga je ubola nekakva grozna nevidljiva osa. A onda je već bio vani, i hodao posve mehanički, silazio kroz zapaljenu stambenu zgradu, između nagorjelih zidova. Njen ga je glas pratio niza stube, kršeći kao giljotina.

"Van! Van! Van!"

Zamirući poput jauka čovjeka što kroz otvoreno grotlo propada u mrak.

Na dnu zadnjeg niza stepenica, kraj vrata što su vodila na ulicu, Foxe se otrgao od tog drugog čovjeka što je tu stajao, i na dugi se

trenutak naslonio na zid, mokrih očiju, sposoban samo za ječanje. Njegove ruke, dok je to radio, gibale su se kroza zrak, tražeći izgubljeni štap, gibale su mu se po glavi, doticale vlažne vjeđe, zapanjene, pa odlepršale. Deset je minuta u tišini sjedio na najdonjoj stubi predvorja, svakim drhtavim dahom iz pluća istjerujući ludilo. Napokon je gospodin Foxe pogledao gospodina Shawa, koji je punih deset minuta zurio u nj u čudu i u prepasti.

"Jesi *vidio* što sam učinio? O, o, ovo je bilo za dlaku. Za dlaku. Za dlaku." Zatresao je glavom. "Ja sam budala. Ta sirota, sirota žena. Imala je pravo."

"Tu se ništa ne može učiniti."

"To mi je sad jasno. I to je moralo baš mene dopasti."

"Na, obriši si lice. Tako je bolje."

"Što misliš, hoće li o nama ispričati gospodinu Shrikeu?"

"Ne, ne."

"Što misliš, bismo li mogli..."

"Razgovarati s *njim*?"

Razmislili su o tome pa zatresli glavom. Otvorili su ulazna vrata bujici talioničke jare i tu ih je skoro srušio s nogu golemi muškarac što je zakoračio između njih.

"Daj gledaj kud srljaš!" zaderao se on.

Okrenuli su se i zagledali se u muškarca, dok je ovaj teško gazio, u sablasnoj tami, stepenicu po stepenicu, uspinjući se sve više u stambenu zgradu, u stvorenje s rebrima mastodonta i glavom neostriženoga lava, sa silnim nabildanim ručetinama, razdražljivo dlakava, bolno preplanula. Lice što su ga na trenutak ugledali, dok si je ramenom probijao put između njih, bilo je oznojeno, sirovo, suncem ispečeno svinjsko lice, s kapljicama soli ispod crvenih očiju, sa znojem što je kapao s brade; goleme mrlje znoja kaljale su čovjekova pazuha, i bojala mu majicu do pojasa.

Nježno su zatvorili vrata stambene zgrade.

"To je on", rekao je gospodin Foxe. "To je muž."

Stajali su u dućančiću preko puta stambene zgrade. Bilo je pet i pol sati, sunce je s neba bacalo kose zrake, a pod rijetkim malobrojnim stablima i u prolazima, sjene su imale boju vrućeg ljetnoga grožđa.

"A što mu je to virilo iz stražnjega džepa?"

"Kuka za sanduke. Čelik. Oštar i težak. Poput onih pandži što su ih jednoruki, davno, znali nositi na batrljcima." Gospodin Foxe nije progovorio ni riječi.

"Kolika je temperatura?" upitao je gospodin Foxe, minutu potom, kao da je preumoran da okrene glavu i sam pogleda.

"Termometar u dućanu pokazuje trideset tri. Trideset tri u dlaku točno."

Foxe je sjedio na sanduku, i micao se samo koliko je potrebno da u prstima zadrži bocu gazirane narančade.

"Da mi se malo ohladiti", rekao je. "Da, tako bi mi sad dobro došla gazirana oranžada."

I sjedili su tako u pećnici, i dugo gledali baš jedan određen prozor na stambenoj zgradi, i čekali, čekali...

KOSA

The Scythe

I onda, najednom, ceste više nije bilo. Tekla je dolinom kao i sve druge ceste, između padina pokrivenih stjenovitom goleti i živim hrastovima, a onda kraj širokoga žitnoga polja što je stajalo samo u divljini. Stizala je do bijele kućice što je pripadala žitnome polju i tu je naprosto zamrla, kao da se njezinu postojanju izgubila svrha.

Što baš i nije bilo jako važno, jer je baš tu nestalo i zadnje kapi benzina. Drew Erickson je zakočio prastari automobil i ostao sjediti tako, bez riječi, i zuriti u svoje krupne, grube farmerske šake.

I tad se javila Molly, ni ne maknuvši se u kutu, gdje je ležala do njega.

"Ošli mi ukrivo, tamo na križanju."

Drew je potvrdno zakimao glavom.

Mollyne su usne bile bijele skoro koliko i njezino lice. Samo što su one bile suhe, dok joj je koža bila mokra od znoja. Glas joj je bio sasvim jednoličan, bez ikakva izraza.

"Drew", rekla je. "Drew, i što ćemo sad?"

Drew se zagledao u ruke. Bile su to farmerske šake, iz kojih je farmu otpirio suh, gladan vjetar, koji nikako da se zasiti pjeskovite ilovače.

Djeca su se na stražnjem sjedalu probudila, pa se iskopala iz prašnjave stelje zamotuljaka i posteljine. Provirila su glavom preko naslona i rekla:

"Tata, a zašto smo stali? Tata, hoćemo sad jesti? Tata, umiremo od gladi. Tata, smijemo sad jesti?"

Drew je zatvorio oči. Mrzak mu je bio pogled na vlastite ruke.

Mollyni su mu prsti dotakli zglavak. Vrlo lagano, vrlo meko.

"Drew, možda bi nam tu u kući mogli dati nešto za jesti?" Njemu se oko usta pokazala bijela crta.

"Prosjačenje", rekao je oporo. "Nitko od mojih nikad nije prosio. I nitko nikad ni neće."

Mollyna mu se ruka stisla oko zapešća. Okrenuo se i ugledao joj oči. Ugledao je i oči Susie i maloga Drewa, koje su ga gledale. Polako mu se iz vrata i leđa izgubila sva krutost. Lice mu se opustilo i ispraznilo, obezličilo se poput stvari koju su tukli i prejako i predugo.

Izišao je iz auta i krenuo stazom što je vodila prema kući. Koračao je nesigurno, poput čovjeka bolesnog, ili skoro slijepog.

Vrata su kuće bila otvorena. Drew je triput pokucao. Unutra nije bilo ničeg osim tišine, i bijelih prozorskih zavjesa što su se micale u polaganom, vrućem zraku.

Znao je još prije nego što je ušao. Znao je da je u kući smrt. Bila je to takva tišina.

Prošao je kroz malu, čistu dnevnu sobu i kroz kratki hodnik. Ništa nije mislio. Tu je fazu već bio nadišao. Išao je prema kuhinji, ne postavljajući pitanja, kao životinja.

A onda je pogledao kroz otvorena vrata i ugledao mrtvaca. Bio je to starac, i ležao je na čistom bijelom krevetu. Nije bio dugo mrtav; u svakom slučaju ne toliko da bi izgubio onaj posljednji tihi izraz smirenosti. Zacijelo je znao da će umrijeti, jer je na sebi imao ukopno ruho - staro crno odijelo, očetkano i uredno, čistu bijelu košulju i crnu kravatu.

Na zid, kraj kreveta, bila je prislonjena kosa. U starčevim je rukama bio klas žita, još svjež. Klas bogat, zlatan i težak u svojim rojtama.

Drew je ušao u sobu, hodajući vrlo tiho. Na nj se spustila nekakav studen. Skinuo je izlomljeni, prašnjavi šešir, pa stao kraj kreveta i oborio pogled.

Na jastuku, kraj starčeve glave, ležao je rastvoren list papira. Što je značilo da ga treba pročitati. Možda je to želja kako da ga se pokopa, ili pozdrav rođacima. Drew se namrštio na slova, mičući blijede, suhe usne.

Onome koji stoji kraj mene na mojoj smrtnoj postelji: Pri punoj svijesti, i sam na svijetu, kako mi je suđeno, ja, John Buhr, dajem i ostavljam ovu farmu, sa svime joj pripadajućim, čovjeku koji naiđe. Kakav god da bio imenom i porijeklom, sve je nevažno. Njegova je farma, a i žito; kosa a i posao joj dosuđen. Neka je uzme slobodno, i bez pitanja - i ne zaboravi da je ja, John Buhr, samo predajem, ali ne i darujem. Što potpisujem svojom rukom i pečatim na treći dan travnja, godine 1938. (Potpis:) John Buhr.

Kyrie eleison!

Drew se vratio kroz kuću i otvorio vanjska vrata. I rekao: "Molly, daj uđi. A vi, djeco, ostanite u autu."

Molly je ušla. Odveo ju je u spavaonicu. Pogledala je oporuku, kosu, žitno polje što se, u vrućem vjetru, valjalo pod prozorom. Njeno se bijelo lice zateglo, i ugrizla se za usnu, i privila uza nj.

"To je odveć lijepo da bi bilo istina. Tu se krije nekakva podvala."

Našto je Drew odgovorio:

"Naša se sreća okrenula, i to je sve. Imamo svoj posao, i ručak na stolu, a nad sobom krov da nam ne pada kiša po glavi." Dotakao je kosu. Ona je bljesnula kao polumjesec. U oštricu je bilo ugrebano: **TKO VLADA MNOME - VLADA SVIJETOM!** To mu nije puno govorilo, bar ne u tom času.

"Drew," upitala je Molly i zagledala se u starčeve sklopljene ruke, "zašto - zašto taj klas drži tako čvrsto među prstima?"

I baš se tada teška tišina razbila zvukovima što su ih proizvodila djeca verući se na prednju verandu. Molly je dahnula.

Uselili su se u kuću. Starca su pokopali na brijegu i nad njim izrekli nekoliko riječi, pa se vratili i pomeli podove i istovarili auto i nešto založili, zato što je u kuhinji bilo hrane, i to puno; i tri dana nisu radili ništa drugo doli popravljali kuću i gledali zemlju i ležali u dobrim posteljama, a onda bi se pogledali, iznenađeni što se sve to zbiva baš tako, i želuci su im bili puni, a našla bi se čak i cigara da je uvečer zapali.

Iza kuće je bila mala štala, i u njoj bik i tri krave; a bila je tu i kućica nad vrelom, pod nekoliko velikih stabala, kusnica u kojoj je vladala stalna hladovina. A u toj su kućici bile velike peče govedine i slanine i svinjetine i ovčetine, dovoljno da se obitelj i pet puta veća od njihove hrani godinu, dvije, možda i tri godine dana. Bila je tu i bućkalica, i škrinja puna sira, i velike metalne kante za mlijeko.

Četvrtog je jutro Drew Erickson ležao u krevetu i gledao kosu, i shvaćao daje vrijeme da se prihvati posla, jer je žito u dugom polju bilo sazrelo; vidio je to očima, a nije želio da ga ležanje razmekša. Tri dana sjedenja dovoljno je svakome. Ustao je s prvim svježim mirisom zore i uzeo kosu i pružio je pred sebe i krenuo u polje. Podigao ju je visoko, i onda je zamahom spustio.

Bilo je to veliko žitno polje. Preveliko za jednoga čovjeka, pa ipak ga je obrađivao samo jedan čovjek.

Na kraju prvoga dana rada, ušao je s kosom tiho zajašenom na ramenu, a na licu mu je bio izraz koji je odavao začuđenost. Bilo je

to žitno polje kakvome još nikad nije vidio ni slična. Sazrijevalo je samo u odvojenim busovima, i svaki je bio odijeljen od drugih. Što žito ne bi smjelo raditi. Ali Molly nije ništa rekao. Kao što joj nije rekao i još ponešto o tom polju. Kao, primjerice, to da bi žito istrulilo već nekoliko sati nakon što bi ga pokosio. Žito ne bi smjelo raditi ni to. Ali sve ga to nije jako zabrinulo. Na koncu konca, pri ruci su imali dovoljno hrane.

Sutradan ujutro, ono žito što ga je, pokošena, ostavio da trune, ponovno je uhvatilo korijen i ponovno niknulo u sitnim zelenim izdancima, učvršćeno sitnim koijenčićima, sve iznova rođeno.

Drew Erickson je protrljao bradu, upitao se što se to i zašto se to i kako ponaša tako, i kakva mu korist od njega - jer ga nije mogao prodati. Tog je dana nekoliko puta otišao daleko u brdo, na starčev grob, čisto da se uvjeri da je on još tu, i da mu on, možda, nečim dade naslutiti što je to s tim poljem. Spustio je pogled i shvatio koliko zemlje posjeduje. Žito se stiralo pune tri milje prema planinama, a bilo je široko oko dva jutra, s krpama mladica, krpama zlata, krpama zelenila, krpama svježih pokošenim njegovom rukom. Ali mu starac glede toga nije rekao baš ništa; sad mu je na licu bilo mnogo i kamenja i blata. Grob je bio na suncu, u tišini i vjetrovima. I tako se Drew Erickson vratio da se ponovno prihvati kose, radoznao i uživajući u njoj, jer mu se činila važnom. Nije baš znao razlog, ali je bila. Jako, jako važna.

Nije mogao pustiti da žito samo tako stoji. Stalno su se pojavljivale sve nove krpice sazreloga, i onda je, u glasnom razmišljanju, neupućenu nikom određenom, Drew rekao:

"Kad bi to žito žnjeo sljedećih deset godina, kako koje dozori, ne vjerujem da bih dvaput prešao isto mjesto. Polje veliko ko sam vrag." Zatresao je glavom. "To žito dozrijeva samo tako. Nikad ga odjednom nema previše, tako da ga ne mogu čitavog pokositi istoga dana. Tako ne ostane ništa osim zelenoga zrnja. A sutradan ujutro, vidi vraga, opet krpica dozreloga..."

Bilo je zaista do neba glupo žnjeti žito koje istrune čim padne. Na koncu je tjedna odlučio nekoliko dana sve pustiti s mirom.

Ostao je u krevetu do kasno, i samo je osluškivao tišinu u kući, tišinu nipošto grobnu, već tišina kuće što živi sretno i veselo.

Ustao je, odjenuo se, i polako doručkovao. Danas ne ide na posao. Izišao je pomusti krave, i zastao na verandi da popuši cigaretu, potom se malo prošetao po stražnjem dvorištu, no onda se vratio i upitao Molly što da sada radi.

"Pomuzi krave", rekla je ona.

"O, da", odgovorio je on pa ponovno izišao. Otkrio je da su krave pune i da ga jedva čekaju, pa ih je pomuzao i odnio kante s mlijekom u kućicu nad vrutkom, ali su mu misli pritom bile daleko. Žito. Kosa.

Čitavo je jutro prosjedio na stražnjoj verandi i motao cigarete. Malom je Drewu napravio brodić, pa zatim još jedan za Susie, a onda je izbućkao malo mlijeka u maslac i izlio mlaćenicu, ali ga je sunce tuklo u glavu, i to bolno. Bome je upeklo. Za ručkom nije bio gladan. Nastavio je gledati u žito, kako ga vjetar svija i uvija i razbašuruje. Ruke su mu se napinjale, a prsti, što su mu počivali na koljenu dok je ponovno sjedio na verandi, pokušali su uhvatiti prazan zrak, i svrbjeli su. Jastučići su na rukama bridjeli i gorjeli. Ustao je i otro ruke o hlače, pa ponovno sjeo i pokušao smotati još jednu cigaretu, no onda se sav zapleo i uz mrmljanje sve to bacio od sebe. Osjećao se kao da mu je netko odsjekao treću ruku, ili kao da je izgubio nešto od sebe, nešto na neki način povezano sa šakama i rukama.

Začuo je šapat vjetra u polju.

U jedan je sat počeo ulaziti i izlaziti iz kuće, plesti se i razmišljati o kopanju kanala za natapanje, no svoje to vrijeme zapravo mislio samo o žitu i tome koliko je zrelo i lijepo, i kako bolno čezne da ga požanje.

"Ma do sto crnih đavola!"

Otkoračao je u spavaonicu, pa skinuo kosu s klina na zidu. Stajao je tako i držao je. Osjetio je ugodnu hladnoću. Dlanovi su mu prestali bridjeti. Glava ga je prestala boljeti. Treća mu se ruka vratila. Opet je bila netaknuta.

Bio je to instinkt, nelogičan kao udarac groma, i nimalo bolan. Žito valja žnjeti dnevice. On ga mora žnjeti. Zašto? Pa mislim, naprosto se mora, i to je sve. Nasmijao se kosi u svojim krupnim šakama. A onda ju je, zviždučući, odnio na zrelo polje što ga je čekalo, i obavio posao. Pomislio je kako je pomalo lud. Dovraga, pa to je zaista sasvim normalno žitno polje, zar ne? Skoro da jest.

Dani su trčali u elegantnim skokovima plemenitih konja.

Drew Erickson je u svom poslu počeo nalaziti nekakvu suhu čežnju, glad i potrebu. U glavi su mu se počele stvarati kojekakve slike.

Jednog su se podneva, dok je otac ručao u kuhinji, Susie i Drew hihotali i igrali kosom. On ih je čuo. Izišao je i oduzeo im je. Nije na njih vikao. Samo se jako zabrinuo, i poslije ju je stao zaključavati kad god mu ne bi trebala.

I nikad nije propustio ni jedan jedini dan, u tom svom košenju.

Gore. Dolje. Gore, dolje i poprijeko. Zatim ponovno gore i dolje i poprijeko. Koseći. Gore. Dolje.

Gore.

Razmisli o starcu i klasu u njegovoj šaci u smrtnome času.

Dolje.

Razmisli o toj mrtvoj zemlji, na kojoj živi žito.

Gore.

Razmisli o šašavim šarama zrelog i zelenog žita, o tome kako raste!

Dolje.

Razmisli o...

Žito mu se pri gležnjevima zakovitalo u punoj Žutoj plimi. Nebo se smračilo. Drew Erickson je ispustio kosu i savio se i uhvatio za želudac, a oči su mu slijepo zakolutale. Svijet se zavrteo.

"Ja sam nekoga ubio!" dahnuo je, gušeći se, hvatajući se za prsa, i pao na koljena, do oštrice. "Pobio sam mnogo..."

Nebo se zavrtejelo poput plavoga vrtuljka na okružnom vašaru u Kansasu. Ali bez glazbe. Čuo je samo zvonjavu u ušima.

Kad je ubazao u kuhinju, vukući za sobom kosu, Molly je sjedila za modrim kuhinjskim stolom i gulila krumpire. "Molly!"

Molly je zaplivala u mokrim koja mu je preplavila oči.

A samo je sjedila tako, a ruke su joj pale ustranu, i čekala da to napokon istisne iz sebe.

"Spremaj stvari", rekao je zureći u pod.

"Zašto?"

"Odlazimo", rekao je tupo.

"Odlazimo?" rekla je ona.

"Onaj starac. Znaš li što je on ovdje radio? Ono je žito, Molly, a ovo je kosa. Svaki put kad kosom zamahnem kroz žito, tisuću ljudi umre.

Ja napravim otkos, i..."

Molly je ustala, pa spustila nož i gurnula krumpire u stranu, i rekla, posve razumno:

"Puno smo putovali, a nismo se pošteno najeli sve dok pred mjesec dana nismo došli ovamo, a ti radiš iz dana u dan, i umoran si..."

"Ja čujem glasove, tužne glasove, vani. U žitu", rekao je. "Vele mi da prestanem. Vele mi da ih ne ubijam!"

"Drew!"

Ali on je nije čuo.

"To polje raste nekako opako, divlje, poludjelo. To ti nisam rekao. Ali je nevaljalo."

Ona se samo zagledala u nj. Njegove su oči bile plavo staklo, ništa drugo.

"Ti misliš da sam poludio", rekao je Drew, "ali čekaj dok ti sve ispričam. O, Bože, Molly, pomози mi; maločas sam ubio vlastitu majku!"

"Prestani s tim!" rekla je ona čvrstim glasom.

"Presjekao sam jednu žitnu stapku i ubio je. Osjetio sam kako umire, i tako sam zapravo i otkrio..."

"Drew!" Njen je glas bio udarac bičem preko lica, ljutit i sad već ustrašen. "Daj šuti!"

On je samo zamumljao.

"O... Molly..."

Kosa mu je ispala iz ruke i zazveketala po podu. Ona ju je podigla ljutitim impulsom i postavila je u kut.

"Već sam deset godina s tobom", rekla je Molly. "Pokatkad u ustima nismo imali ništa osim prašine i molitve. A sad, najednom sva ta sreća, i ti je ne možeš podnijeti!"

Potom je iz dnevne sobe donijela Bibliju.

Zašuškala je njenim stranicama. Zvučalo je to kao šuškanje žita na sporom povjetarcu.

"Sad sjedni i poslušaj", rekla je ona.

Iz sunca je do njih dopro zvuk. Bila su to djeca što su se smijala u hladovini velikoga živoga hrasta kraj kuće.

Ona je čitala iz Biblije, pogledavajući tu i tamo da vidi što se zbiva s Drewovim licem.

Nakon toga je iz nje čitala svakoga dana. Sljedeće srijede, tjedan dana kasnije, kad je Drew otpješačio u daleki gradić da vidi ima li pošte, dočekalo ga je pismo.

Vratio se kući držeći se kao da su mu dvije stotine godina. Pružio je pismo Molly i ispričao joj što u njemu piše. Učinio je to hladnim, jednoličnim glasom.

"Mama je umrla - u utorak, u jedan sat popodne - od srca..."

I sve što je Drew Erickson imao reći, bilo je:

"Trpaj djecu u kola, i nakrcaj hrane. Nastavljamo za Californiju."

"Drew..." rekla je njegova žena, držeći pismo.

"Znaš i sama", rekao je on. "Ovo je loša zemlja za pšenicu. A vidi je kako dozrijeva i raste. I još ti nisam rekao sve. Ona dozrijeva u krpama, svakoga dana pomalo. I tu se nešto ne slaže. A kad je pokosim, trune! A ujutro ponovno izbija, bez ičije pomoći, raste ponovno! Prošloga utorka, prije tjedan dana, kad sam pokosio žito, bilo mi je kao da razdirem vlastito meso. Čuo sam nečiji krik. Zvučalo je kao... A sada, danas, to pismo."

Ona je odgovorila:

"Ostajemo ovdje."

"Molly."

"Ostajemo ovdje, gdje smo sigurni da ćemo jesti i spavati i živjeti pristojno i dugo. Moja djeca neće više nikada gladovati!"

Nebo je u prozorima bilo plavo. Sunce je koso bacalo svoje zrake, i doticalo polovicu Mollyna hladnog lica, i prosijavalo jedno oko jarkom modrinom. Prije nego što je Drew uzdahnuo, četiri-pet kapi vode objesilo se i polako otkinulo s kuhinjske pipe, i zasjalo. Taj uzdah je bio promukao i rezigniran i umoran. Kimnuo je glavom i skrenuo pogled.

"U redu", rekao je. "Ostajemo."

Slabašnim je pokretom podigao kosu. Riječi u kovini poskočile su u oštrom svjetlucanju.

TKO VLADA MNOME - VLADA SVIJETOM!

"Ostajemo..."

Sutradan je ujutro otišao do starčeva groba. Iz njegova je središta izbijala jedincata svježna mladica. Ista ona biljka, iznova rođena, što ju je prije mnogo tjedana starac držao u ruci.

Govorio je starcu, ali nije dočekao odgovora.

"Ti si u tom polju radio čitavog života zato što si to morao, i jednog si dana naišao na vlastiti život što je tu rastao. Znao si da je tvoj. Pokosio si ga. I vratio se kući, odjenuo pogrebno ruho, i srce te je izdalo i umro si. Tako je to bilo, zar ne? I tu si zemlju ostavio meni, a kad ja umrem, trebao bih je predati sljedećem."

U Drewovu je glasu bila jeza.

"Koliko to već tako traje? A da nitko ne zna za polje i čemu ono služi, nitko osim čovjeka s kosom..?"

I onda se najednom osjetio jako starim. Dolina mu se učinila pradrevnom, mumificiranom, tajnovitom, osušenom i uvrnutom i silnom. Kad su Indijanci plesali prerijom, ona je još bila tu, i to polje. Isto nebo, isti vjetar, isto žito. A prije Indijanaca? Nekakvi kromanjonci, kvrgavi i raščupani, koji su, možda, mahali drvenom kosom i lutali kroz živo žito...

Drew se vratio na posao. Gore, dolje. Gore, dolje. Opsjednut pomišlju da je vladalac kose. On, glavom! Sunulo je to u njemu u ludom naletu snage i užasa.

Gore! TKO VLADA MNOME! Dolje! VLADA SVIJETOM!

Morao je prihvatiti taj posao s nekakvom filozofijom. Bio je to naprosto posao kojim je zarađivao stan i hranu za svoju obitelj. Zavrijedili su da, nakon toliko godina, pristojno i jedu i žive, pomislio je Drew.

Gore i dolje. Svakoje zrno život što ga je uredno presjekao na dva dijela. Bude li pažljivo isplanirao - pogledao je pšenicu - onda će, mislim, i on i Molly i djeca živjeti dovijeka!

Kad jednom pronađe mjesto na kojemu raste žito koje je Molly i Susie i mali Drew, nikad ga neće pokositi.

I onda, kao na dani znak, ono je i došlo, nečujno.

Odmah tu, preda nj.

Još jedan zamah kose i on bi ih pokosio.

Molly, Drew, Susie. Bilo je to sigurno. Drhćući, kleknuo je i pogledao tih nekoliko klasova. Kad ih je dotakao, klasovi su se zažarili.

Prostenjao je od olakšanja. A što da ih je pokosio, ništa i ne sluteći? Ispustio je zrak iz pluća i ustao i uzeo kosu i odstupio od žita i ostao tako dugo stajati oborena pogleda.

Molly je pomislila kako je strašno neobično što ju je, vrativši se kući, bez ikakva povoda poljubio u obraz.

A za večerom je Molly rekla:

"Danas si rano bio gotov? Da li... da li se žito i dalje kvari kad padne?"

On je kimnuo glavom i poslužio se s još mesa.

Ona je rekla:

"Trebao bi pisati agronomima da dođu i vide što je to."

"Ne", odgovorio je on.

"Samo sam predložila", odgovorila je ona.

Njemu su se raširile oči.

"Ovdje ću morati ostati do smrti. U to se žito ne smije nitko plesti; oni ne bi znali gdje kositi, a gdje ne kositi. Možda bi pokosili na krivomu mjestu."

"Kakvom to krivomu mjestu?"

"Nikakvom", odgovorio je on, polako žvačući. "Baš nikakvom."

Žestoko je pljesnuo vilicom.

"Tko zna što bi sve njima palo na pamet! Ti državni činovnici! Oni bi možda... možda čak htjeli čitavo to polje preorati!"

Molly je kimnula glavom.

"E baš bi to trebalo učiniti", rekla je ona. "I početi sve iz početka, s novim sjemenom."

Ustao je od stola i ne ručavši.

"Neću pisati nikakvoj vladi, i neću predati polje nikakvom neznancu da ga on žanje, i to je sve!" rekao je i za njim su tresnula vanjska vrata.

Zaobilazio je mjesto gdje su životi njegove žene i djece rasli na suncu, i svojom je kosom mahao na drugom kraju polja gdje je znao da neće pogriješiti.

Ali mu se posao više nije milio. A već nakon jednoga sata shvatio je da je donio smrt trojici svojih starih, voljenih prijatelja u Missouriju. Pročitao im je imena u pokošenim klasovima i nije mogao dalje.

Zaključao je kosu u podrum i sklonio ključ. Gotovo je sa žetvom, jednom i za svagda.

Uveče je zapalio lulu, na prednjoj verandi, i pričao djeci priče da im čuje smijeh. Ali se ona baš nisu smijala. Doimala su se nekako povučeno, umorno i čudno, kao da više i nisu djeca.

Molly se tužila na glavobolju, neko se vrijeme vukla po kući, a onda rano pošla u postelju i pala u dubok san. I to je bilo čudno. Molly je

uvijek ostajala budna do kasna i bila je uvijek žestoka kao ocat.

Žitno se polje mreškalo i na mjesečini, koja ga je pretvarala u more.

Trebalo ga je požnjeti. Neke je dijelove trebalo požnjeti *smjesta*. Drew Erickson se uspravio u postelji, tiho progutao slinu, i trudio se da ga ne gleda.

Što bi se dogodilo sa svijetom kad on više nikad ne bi otišao u polje? Što bi se dogodilo s ljudima sazrelima za smrt, koji čekaju dolazak kose?

Pričekat će i vidjeti.

Kad je Drew puhnuo u petrolejku i pošao u krevet, Molly je disala tiho. Nije mogao zaspati. Slušao je vjetar u žitu, u rukama i prstima čutio glad za poslom.

Usred noći otkrio je da korača kroz polje, s kosom u ruci. Da hoda poput poludjela čovjeka, da hoda pun straha i tek napola budan. Ne sjeća se kako je otključao vrata podruma, kako je uzeo kosu, ali sad je bio na mjesečini i koračao kroz klasje.

Među klasjem ga je bilo mnogo koje je već bilo staro, umorno, toliko puno želje za snom. Za dugim, tihim snom bez mjesečine.

Kosa ga je držala, rasla mu u dlanovima, silila ga da hoda.

Nekako je se, teškom mukom, uspio osloboditi. Bacio ju je na zemlju, otrčao u žito, i tu je zastao i pao na koljena.

"Ne želim više ubijati", rekao je. "Budem li radio kosom, morat ću ubiti i Molly i djecu. Ne traži to od mene!"

Zvijezde su samo stajale na nebu, i sjale.

Iza sebe je začuo tupe udarce.

Nešto je iza brijega poletjelo u nebo. Bilo je to kao živo biće, s rukama od crvene boje, što je lizalo zvijezde. Na lice su mu pale iskre. S njima je došao i gust, vreo vonj vatre.

Kuća!

Kriknuo je, tromo se, beznadno uspravio na noge, i zapiljio u veliku vatru.

Bijela kućica sa živim hrastovima sad je urlala u divljem cvijetu vatre. Preko brda se zavaljala vrućina i on je na njoj zaplivaao, i spustio se u nju, posrćući, i utapajući se jer mu se sklapala nad glavom.

Dok se spustio s brijega, nije više bilo nijednoga komada šindre, zavrtnja ni praga koji nije oživio vatrom. I stvarala se ona huka

pucketanja, huka koja je sve komešala, huka groznih opekline.

Iznutra nitko nije kriknuo. Nitko nije ni trčao oko nje niti vikao.

Kriknuo je u dvorište:

"Molly! Susie! Drew!"

I nije dobio odgovor. Trkom se približio toliko da su mu se obrve opalile, a koža mu vrelo zapuzala poput zapaljenoga papira, postajući prhka, i uvijajući se u sitne male uvojčiće.

"Molly! Susie!"

Vatra je zadovoljno prionula na jelo. Drew je desetak puta oprčao oko kuće, sasvim sam, pokušavajući naći nekakav ulaz. Onda je sjeo, i vatra mu je pekla tijelo, i čekao da se uvije i posljednji strop, i pokrije pod rastaljenom žbukom i nagorijelim letvama. I sjedio je tako sve dok plamenovi nisu zamrli i plamen se zakašljao, i dok polako nije došao novi dan; i više nije bilo ničega doli žeravnoga pepela i kiselog tinjanja.

Ne obazirući se na jaru što je zračila iz okvira, na zemlju oborenih, Drew je zagazio u ruševinu. Još je bilo premračno da bi se moglo puno razabrati. Na oznojenu mu se grlu žarilo crveno svjetlo. Stajao je poput stranca u novoj i drukčijoj zemlji. Tu je - kuhinja. Nagorjeli stolovi, stolci, željezna peć, kredenci. Tu opet - hodnik. Onda dnevna soba i tamo prijeko spavaonica u kojoj...

U kojoj je Molly još bila živa.

Spavala je usred srušene građe i ljutnjom obojenih komadića žičanih opruga i metala.

Spavala je kao da se baš ništa nije dogodilo. Sitne su joj bijele šake ležale uz bokove, posute pahuljama iskri. Mirno joj je lice spavalo, dok joj je na obrazu ležala zapaljena letva.

Drew je zastao i nije mogao povjerovati. U ruševinama zadimljene spavaonice ona je ležala na svjetlucavu krevet od iskara, i koža joj je bila nedirnuta, a prsa su joj se dizala, spuštala, hvatala zrak.

"Molly!"

Živa i usnula nakon požara, nakon što su se zidovi uz tresak srušili, nakon što se na nju srušio strop i posvuda oko nje oživjela vatra.

Dok se probijao kroz hrpe zadimljenoga krša, zadimile su mu se i cipele. Da mu je spalilo stopala sve do gležanja, ne bi to ni opazio.

"Molly..."

Nadvio se nad nju. Ona se nije ni pomaknula niti ga čula, a nije ni progovorila. Nije bila mrtva. Nije bila ni živa. Samo je ležala tako, okružena vatrom koja je nije ni dotakla, niti joj na ikoji način nudila. Pamučna joj je spavaćica bila isprugana pepelom, ali ne i opaljena. Smeđa joj je kosa bila skupljena kao jastuk na darmaru crveno usijanoga ugljevlja.

Dotakao joj je obraz, i bio je hladan, hladan usred pakla. Od sićušnog su joj daha zadrhtale napol nasmiješene usne.

Tu su bila i djeca. Kroz koprenu je dima razabrao dva manja lika skutrena u pepelu i usnula. Odnio ih je svo troje do ruba žitnoga polja.

"Molly, Molly, probudi se! Djeco! Djeco, probudite se!"

Ona su samo disala, i nisu se micala, i nastavila su spavati.

"Djeco, probudite se! Mati vam je..."

Umrla? Ne, nije umrla. Ali...

Protresao je djecu kao da su ona tu za nešto kriva. Ona na to nisu obratila nikakvu pažnju; bila su zaokupljena svojim snima. On ih je ponovno spustio i stao nad njih, lica isječena borama.

On je znao kako je moguće da su preživjela požar pa i nastavila spavati. Znao je i zašto Molly samo tako leži, bez želje da se ikad više nasmije.

Moć žita i kose.

Njihovi životi, koji su trebali prestati na jučeršnji dan, 30. svibnja 1938., produžili su se samo zato što on nije htio požnjati klasove. A trebali su izginuti u požaru. Tako je to trebalo biti. Ali sad, kad se nije poslužio kosom, ništa im nije moglo nauditi. Kuća se zapalila i srušila, no oni su živjeli i dalje, zaglavljani negdje na pol puta, ni živi ni mrtvi. Već naprosto - u čekanju. A diljem svijeta još tisuće takvih, žrtava nesreća, požara, bolesti, samoubojstava, sad čekaju baš kao što spavaju Molly i njezina djeca. Nesposobni za život, nesposobni za smrt. Samo zato što se neki čovjek boji požnjati dozrelo klasje. Samo zato što je jedan čovjek pomislio da može prestati mahati kosom i nikad više njom ne raditi.

Spustio je pogled na djecu. Taj se posao morao obavljati svaki dan i svaki dan i nikad se nije smjelo stati, nego ga je trebalo nastavljati, nikad ne praviti stanku, već stalno žnjati, uvijek i znavijek i dovijeka.

U redu, pomislio je. U redu. Prihvatit ću se kose.

Od svoje se obitelji nije ni oprostio. Okrenuo se, dok je u njemu polako rastao bijes, pa pronašao kosu i hitro zakoračao, pa udario u kas, pa onda dugim, skakutavim koracima potrčao u polje, obuzet bijesom, osjećajući glad u rukama, dok ga je žito šibalo i mlatilo po nogama. Mlatio je kroza nj, i vikao. I stao.

"Molly!" kriknuo je, pa podigao oštricu i zamahom je spustio.

"Susie!" kriknuo je. "Drew!" I ponovno zamahom spustio oštricu.

Netko je vrisnuo. Nije se okrenuo da pogleda požarom uništenu kuću.

I tada, divlje jecajući, ponovno se uzdigao nad klasje, i onda opet i opet i opet, obarajući s lijeva na desno i s lijeva na desno. Opet i opet i opet i opet! Odsijecajući goleme brazgotine u zelenom žitu i zreloom žitu, bez biranja i bez hajanja, psujući, pa opet i opet, kunući, smijući se, oštrica se zibala uvis na suncu i padala na suncu sred pjevnoga zvižduka! Dolje!

Bombe su mrvile London, Moskvu, Tokio.

Oštrica je divlje mahala.

U pećima je Belsena i Buchenwalda uhvatila vatra.

Oštrica je pjevala, grimizno mokra.

A gljive su bljuvale slijepa sunca kod White Sandsa, u Hiroshimi, na Bikiniju, i dizale se i probijale se, a onda i na kontinentalnom sibirskom nebu.

Klasje je plakalo zelenom kišom, i padalo.

Koreja, Indokina, Egipat, Indija, svi su zadrhtali; Azija se promeškolljila, Afrika se probudila usred noći...

A oštrica se nastavljala dizati, treskati, rasijecati, s gnjevom i bijesom čovjeka koji je izgubio i izgubio toliko da ga više nije briga što čini svijetu. Tek nekoliko kratkih milja daleko od glavne autoceste, niz grubu zemljanu oputinu što ne vodi baš nikamo, tek nekoliko kratkih milja od autoceste zakrčene prometom što je tekao prema Californiji.

S vremena na vrijeme u dugim godinama s glavne autoceste zna skrenuti kakva krtija, pa se zaustaviti, pareći iz hladnjaka, pred nagorjelim ruševinama bijele kućice na kraju zemljanoga puta, i onda njen vozač zna zapitati za put farmera što ga je ugledao s druge strane, čovjeka što radi manijački, divlje, nikad ne zastajući, danju i noću, u beskrajnom žitnomu polju.

Ali takvi ne dočekaju ni pomoć ni odgovora. Farmer u polju odveć je zaposlen, čak i nakon tolikih godina; preposlen odsijecanjem i košenjem zelenog umjesto dozreloga žita.

A Drew Erickson kreće se dalje sa svojom kosom, sa svjetlom slijepih sunaca i bijelom vatrom u očima što nikad ne spavaju, kreće se sve dalje, i dalje, i dalje...

STRIC EINAR

Uncle Einar

"Gotovo je za minutu", rekla je ženica strica Einara.

"Ma ni govora", odgovorio je on. "I gotovo je za sekundu."

"Ja rintam čitavo jutro", rekla je ona i uhvatila se za vitka leđa, "i ti mi sad nećeš pomoći? Već je počelo i sijevati."

"Nek samo sijeva", odgovorio je on mrzovoljno. "Još da me i grom probije samo zato što se tebi spuhnulo sušiti veš."

"Ali ti si u tome tako brz."

"Još jednom: ni slučajno." Golema su mu krila, kao skrojena od cerade, nervozno zabrujala iza indigniranih leđa.

Ženica mu je pružila tanki konop za koji je bilo pričvršćeno pedesetak netom opranih komada rublja. On ga je stao s gnušanjem prevrtati po rukama.

"Uvijek se sve svede na isto", promrmljao je on s gorčinom. "Na ovo, na ovo, na ovo." Zamalo je zaplakao ljutim i kiselim suzama.

"Daj ne cmolji; samo ćeš ga opet smočiti", odgovorila je Ona. "Daj malo skoči, daj malo potrči."

"Daj malo potrči." Glas mu je bio šupalj, dubok, i užasno povrijeđen. "A ja velim: Neka grmi, neka sijeva, neka lijeva!"

"Da je lijep, sunčan dan, ne bih te ni pitala", odgovorila je ona razložno. "Ako mi to ne učiniš, badava mi sve pranje. Onda će visjeti posvuda po kući..."

I to je napokon prevagnulo. Ništa na svijetu nije mrzio kao odjeću obješenu u zastave i girlande, tako da se, kad god hoćeš proći kroz sobu, stalno moraš provlačiti. Poskočio je. Prasnula su mu golema zelena krila.

"Samo do ograde pašnjaka!"

Kovitlac. Na noge je poskočio, a krila su mu zagrizla i pomilovala studeni zrak. Prije nego što bi se reklo da stric Einar ima zelena krila, on je već jedrio preko svoje farme, slijedeći rublje u golemom lepršavom lupingu, popraćenom udarnim detonacijama i silnim vrtloženjima iza njegovih krila.

"Drži!"

Vrativši se s ekspedicije, pustio je rublje da zaplovi, suho kao kokica, na niz čistih plahti što ih je ženica bila rasprostrta za njihovo

slijetanje.

"Hvala!" uskliknula je ona.

"Ghhh!" odviknuo joj je on, pa odletio pod jabuku i utonuo u duboke misli.

Lijepa svilasta krila strica Einara sad su mu visjela za leđima nekako morsko modra, pa bi mu fijukala i šaputala s leđa kad god bi kihnuo ili se naglo okrenuo. On je bio jedan od malobrojnih u Obitelji obdarenih jasno vidljivim talentima. Svi njegovi mračni rođaci i nećaci i braća, skriveni po gradićima diljem svijeta, pretvarali su se u nevidljive, čisto mentalne stvorove, ili pak stvorove s vještičjim prstima i bijelim zubima, ili bi letjeli nebom u obliku zapaljenoga lišća, ili zavijali po šumama poput mjesečinom posrebrjenih vukova. Živjeli su srazmjerno zaštićeni od normalnih ljudi. Što nije bio slučaj i s čovjekom s velikim zelenim krilima.

Što ipak ne znači da su mu ona bila mrska. Daleko od toga! U mladosti bi letio svake noći, zato što je noć prava zgoda za krilate ljude! U svjetlu dana krile su se pogibelji, tako je uvijek bilo i uvijek će biti; ali noću, ah, noću, lebdio bi on tako preko arhipelaga oblaka i mora ljetnoga neba. Bez ikakve opasnosti po sebe. Bilo bi to bogato, puno kruženje, pravi ushit.

Ali sad više nije mogao letjeti noću.

Prije povratka kući na nekom visokom planinskom prijevoju u Europi, nakon obiteljskoga prela u Mellin Townu, Illinois (prije nekoliko godina), bio je popio previše bogatog grimiznog vina.

"Sve će biti u redu", govorio je samome sebi, nekako neodređeno, dok je odmlaćivao svoj dugi put pod jutarnjim zvjezdama, a nad mjesečinasto-snovitim bregovima iza Mellin Towna. I tada... grom iz vedra neba...

Stup dalekovoda.

Kao patka u mreži! Veliko cvrčanje! Plavo mu je iskrenje žica prsnulo crninu u lice, pokušao je odbiti elektricitet strahovitom odskočnom mlatnjavom krila, i pao.

Kad je tresnuo o mjesečinom obasjanu ledinu pod stupom, zvuk je bio kao da je s neba pao teški telefonski imenik.

Sutradan rano ujutro, dok su mu se divlje tresla rosom promočena krila, uspio se dići na noge. Još je bio mrak. Na istoku se protezala slabašna pruga zore. Uskoro će se ta pruga obojiti, i onda svi letovi

postaju zabranjeni. Nije mu bilo druge no da potraži zaklon u šumi i u najdubljem grmlju pričeka da prođe dan a sljedeća mu noć poda krila i skroovitost gibanja po nebu.

Tako je i upoznao svoju buduću suprugu.

Toga dana, koji je bio topao za prvi studenog u zemlji Illinois, lijepa mlada Brunilla Wexley izišla je pomusti vime odlutale krave, pa je nosila srebrenu vjedricu i provlačila se kroz guštik i vrlo umno pledirala na nevidljivu kravu da se, molim, vrati kući, jer će joj inače od nepomuzena mlijeka prsnuti crijeva. Za samu činjenicu da će se krava, kad joj se sise doista zažele natezanja, skoro pouzdano sama vratiti kući, Brunilla je Wexley malo marila. Bila je to prekrasna izlika za izlet u šumu, za puhanje u čičkov cvijet i žvakanje cvijeća; što je sve Brunilla i radila u trenutku kad se spotakla o strica Einara.

Onako usnuo pod grmom, doimao se čovjekom pod zelenim zaklonom.

"O", rekla je Brunilla, obuzeta nekakvom groznicom. "Muškarac. Pod kamperskim šatorom."

Stric Einar se probudio. Kamperski se šator raširio iza njega poput velike, zelene lepeze.

"O", rekla je Brunilla, tragačica za kravama. "Čovjek s krilima."

Baš je to tako ona primila. Prepala se jest, to da, ali joj još nitko u životu nije napravio nešto zlo, i zato se nikog nije ni bojala, a bilo je zaista prekrasno vidjeti krilata čovjeka, i ona se jako ponosila što ga je upoznala. I tako je počela razgovor. Nakon sat vremena već su bili stari prijatelji, a nakon dva sata već je bila i posve zaboravila da nekakva krila uopće i postoje. A on joj je nekako priznao kako se uopće i našao u šumi.

"Da, opazila sam da izgledaš kao da je tobom netko mlatio", odgovorila je ona. "A to ti desno krilo izgleda baš gadno. Bit će najbolje da te odvedem kući i sredim ti ga. I onako ne bi bio sposoban njime letjeti sve do Europe. A i kome se danas živi u Europi?"

On joj je zahvalio, ali mu baš nije bilo jasno kako bi to mogao prihvatiti.

"Ali ja živim sama", rekla mu je ona. "Zato što sam, kao što vidiš, jako ružna."

On ju je počeo odlučno uvjeravati da nije.

"Jako ljubezno od tebe", odgovorila je ona. "Ali ja to jesam, i ne želim se obmanjivati. Moji su umrli, i ja imam farmu, samo svoju, i to veliku, podalje od Mellin Towna, i tako bih rado s nekim pričala."

Ali zar ga se ne boji? upitao ju je on.

"Prije bi se moglo reći da se ponosim i da sam ljubomorna", odgovorila je ona. "Smijem?" I sad mu je s brižljivom zavišću pomilovala velike zelene opnaste koprene. On se od dodira stresao i ugrizao se za jezik.

I tako od toga nije bilo ništa, nego je samo došao k njoj kući po lijekove i meleme, i Bože! kakva opekline na licu, ispod očiju.

"Sreća tvoja da nisi oslijepio", rekla je ona. "Kako se to dogodilo?"

"Pa mislim..." rekao je on, i već su bili na njezinoj farmi, jedva i opazivši da su prevalili čitavu milju, i gledali se.

Prošao je dan, pa još jedan, i on joj je zahvalio na vratima i rekao da sad mora ići, da joj puno zahvaljuje na melemima, na brizi, na gostoprimstvu. Bio je već sumrak, a od sada, u šest sati, pa do pet sutra ujutro, on mora preletjeti i ocean i kontinent.

"Hvala ti, i zbogom", rekao je on pa poletio u smiraj i zabio se ravno u javor.

"O!" vrisnula je ona i potrčala prema njegovu onesviještenu tijelu.

Kad je sat potom prohodao, shvatio je da više nikad neće letjeti u mraku; njegova se osjetljiva noćna percepcija posve izgubila. Njegovu krilatu telepatiju, koja ga je upozoravala da su mu se na putu našli stupovi, drveće, kuće i brda, taj suptilni, jasni vid i osjetljivost koji su ga vodili kroz labirinte šume, gorja i oblaka, sve je to znanovjek spalio onaj udarac po licu, ono modro električno pohanje i cvrčanje.

"Kako?" tiho je zaječao. "Kako da stignem u Europu? Budem li letio danju, vidjet će me i - bijedna li zadovoljstva - možda i oboriti! Ili me možda staviti u zoološki vrt, o jadona li života! Brunilla, reci mi, što da radim?"

"O", prošaptala je ona i spustila pogled na ruke. "Smislit ćemo već nešto..."

I tako su se vjenčali.

Obitelj je došla na pir. U velikoj jesenskoj lavini lišća javora, američke platane, hrašća i briješća, psikali su i šuškali, padali u pljusku kestenja, lupali u zemlju poput jesenskih jabuka, a vjetar što

su ga dizali svojom jurnjavom, mirisao je ljetnim oproštajem. Obred je bio kratak koliko i paljenje crne svijeće, puhanje u nju i zadržavanje dima u zraku. Kratkoća te ceremonije, njezina tamnost, izokrenutost i naopakost posve su promakli Brunilli, koja je čula samo veličanstveni gromor plime što su ga stvarala krila strica Einara, tiho mrmoreći nad njima pri svršetku svetkovine. A što se pak tiče strica Einara, rana što ju je dobio preko nosa već se skoro zaliječila, no dok je Brunillu držao za ruku, osjećao je kako Europa blijedi i topi se u daljini.

Da bi letio ravno gore ili ravno dolje nije mu ni bio potreban nekakav vid. I zato je bilo pove prirodno da je te prve bračne noći uzeo Brunillu u naručje i poletio ravno u nebo.

Neki je farmer, pet milja dalje, u ponoć pogledao niski oblak i opazio slabašni sjaj i pucketanje.

"Atmosferski elektricitet", zamijetio je i pošao u postelju. Nisu se spustili sve do jutra, kad su to učinili s rosom.

Brak je funkcionirao. Trebala ga je samo pogledati, pa da je uznese misao da je ona jedina žena na svijetu udana za krilatog muškarca.

"Koja to druga može reći?" upitala bi svoje ogledalce. I odgovor bi uvijek bio: "Nijedna!"

On je pak, sa svoje strane, iza njezina lica otkrivao veliku ljepotu, veliku dobrotu i razumijevanje. Malo je promijenio način ishrane i prilagodio ga njezinu načinu mišljenja, i malo bi, kad bi hodao po kući, pazio na krila; srušeni porculan i polomljene lampe bili su turpija za živce, zato se od njih držao podalje. Promijenio je i naviku spavanja, jer sad i tako više nije mogao letjeti noću. A ona je zauzvrat preuredila naslonjače tako da se sad u njima moglo udobno sjediti i s krilima, jer je malo tapecirunga dodala tu, malo oduzela tamo, a osim toga je i govorila baš ono zbog čega ju je i volio.

"Mi smo još u čahurama, svi mi. Vidiš kako sam ružna?" rekla bi. "Ali ću ja jednoga dana razbiti čahuru, i raširiti krila velika i lijepa kao tvoja."

"Odavno si je već razbila", odgovorio joj je on.

Ona se nad time malo zamislila.

"Da", morala je priznati. "I točno znam koji je to dan bilo. U šumi, kad sam tražila kravu, a našla šator!" Oboje se nasmijalo, i dok ju je

on grlio osjećala se tako lijepom, da je shvatila da ju je brak izvukao iz ružnoće, baš onako kako se sjajni mač izvlači iz korica.

Imali su i djecu. S početka je bilo i straha, isključivo s njegove strane, da će biti krilata.

"Gluposti, baš bih to voljela!" rekla je ona. "Bar mi se ne bi plela pod noge."

"Al bi ti se tada", usklinuo je on, "plela u *kosu!*"

"Au!" kriknula je ona.

Rodilo se četvero djece, tri dečka i curica, za koje se činilo, zbog silne njihove živosti, da doista imaju krila. Za nekoliko su godina izdikljali kao gljive poslije kiše, a u vruće bi ljetne dane molili oca da ih, sjedeći pod jabukom, hladi kao lepezom svojim prohladnim krilima i priča im neobuzdane zvjezdane priče o arhipelazima otoka i oceanu nebesa i teksturi magle i vjetra i kakav je okus zvijezda u ustima, i kako se pije hladni planinski zrak, i kako se osjeća šljunčić kad ga bace s Mount Everesta, i kako se pretvara u zeleni cvat, jer mu se krila rascvjetaju čas prije no što će udariti u podnožje!

Njegov je brak bio to.

A danas, šest godina potom, evo nam strica Einara, tu gdje jest, kako trune pod jabukom, postavši i nervozan i neljubezan; i to ne zato što mu to bijaše želja, nego zato što, ni nakon dugog čekanja, još nije povratio moć da se digne u silno noćno nebo; ono mu se dodatno osjetilo nikad nije vratilo. I tako tu sjedi potunjeno, tek puki ljetni suncobran protiv sunca, zelen i odbačen, napušten na kraju sezone od bezočnih izletnika koji su nekoć tražili pribježište u njegovoj prozračnoj sjeni. Hoće li on tu sjediti dovijeka, jer se boji letjeti danju zato što bi ga netko mogao vidjeti? Hoće li se sve njegovo letenje svesti na to da ženi bude sušilica za rublje i djeci lepeza u vruća kolovoška podneva? Jedina mu je okupacija *oduvijek* bila da Obitelji bude potrkko, i pritom leti brže od oluje. Bio bi bumerang, perjao bi preko brda i dola i prizemljivao poput maslačkove sjemenke. I uvijek je imao novaca; Obitelj je znala koliko im vrijedi taj krileša! A sad? Gorčina! Krila su mu drhturila i sjekla zrak i grmjela poput zarobljena groma.

"Tata", rekla je mala Meg.

Djeca su stajala i gledala ga u od crnih misli zamračeno lice.

"Tata", rekao je Ronald. "Daj još malo grmljavine!"

"Danas je hladan ožujski dan, uskoro će biti i kiše i grmljavine na klaftre", odgovorio je stric Einar.

"Hoćeš nam pokazati?" upitao je Michael.

"Bježite, bježite! Tata razmišlja!"

Bio je zatvoren za ljubav, ljubav djece i ljubav prema djeci. Mislio je samo na nebesa, plavetni svod, horizonte, nedogled, noću i danju, nebesa osvijetljena zvijezdama, Mjesecom, Suncem, oblačne i vedre, no uvijek su to bila nebesa i plavetni svodovi i horizonti što su jurili pred tobom dovijeka kad god bi se digao nebu pod oblake. Pa ipak je on bio tu, veslajući jednim veslom po pašnjaku, stalno pognute glave zbog straha da bi ga netko mogao vidjeti.

Jad i bijeda na dnu dubokoga zdenca!

"Tata, dođi nas gledati; već je ožujak!" kliknula je Meg. "I idemo na brijeg sa svom djecom iz grada!"

Stric Einar na ovo je samo progundao:

"Kakav sad brijeg?"

"Brijeg Zmajeva, naravno!" zapjevala su sva djeca uglas. Sad ih je pogledao.

Svako je od njih u rukama imalo velikog papirnatog zmaja, a lica su im se znojila od radosnog iščekivanja i blistala od životnosti. U prstićima su im bila klupka bijele dretve. Sa zmajeva, obojenih crveno i plavo i žuto i zeleno, visjeli su paunski repovi pamučnih i svilenih traka.

"Puštat ćemo zmajeve!" rekao je Ronald. "Hoćeš doći?"

"Ne", odgovorio je on tužno. "Mene nitko ne smije vidjeti, jer će biti zlo."

"Mogao bi se sakriti i gledati iz šume", rekla je Meg. "Mi smo svoje zmajeve napravili sami. Zato što smo odmah znali kako se to radi."

"Kako ste to odmah znali?"

"Pa ti si nam tata!" glasio je časovit otklik. "Eto kako!"

Sad se on dugo zagledao u svoju djecu. Pa uzdahnuo. "Festival zmajeva, znači?"

"Da, kapetane!"

"Ja ću pobijediti", rekla je Meg.

"Ne, nego *ja!*" usprotivio je Michael.

"Ja, *ja!*" zapištao je Stephen.

"Boga vam u dimnjaku!" zagrmio je stric Einar, i visoko poskočio uz zaglušni talambas krila.

"Djeco! Djeco, kako vas volim!"

"Tata, što nije u redu?" upitao je Michael i ustuknuo.

"Ništa, ništa, ništa!" zapjevušio je Einar. Napeo je krila na maksimalnu propulziju i zahvat. Vuum! pljesnula su poput činela. Silni zapuh bacio je djecu s nogu i prostro ih po tlu!

"Pobijedio sam, *pobijedio* sam; napokon slobodan! Vatre mi u paperju! Perja mi na vjetru! Brunilla!" zazvao je Einar prema kući. I žena se pojavila. "Čuj me, Brunilla, nikakva mi noć više ne treba! Jer mogu letjeti i danju! Kog će mi vraga noć! Od sada pa nadalje, letjet ću *svaki* dan i *u* svaki dan godine! Ali, Bože, samo gubim vrijeme na priče. Vidi!"

I dok su zabrinuti članovi njegove obitelji gledali, dohvatio je pamučni rep s jednog malog zmaja, vezao ga otraga za pojas, dohvatio klupko dretve, pa jedan kraj uhvatio zubima, a drugi kraj pružio djeci, i onda se gore, gore u zrak se digao, sve dalje i dalje u ožujski vjetar!

I preko ledina i preko farmi trčala su njegova djeca, ispuštajući dretvu u nebo puno dnevnoga sjaja, frtljajući i prtljajući, a Brunilla je ostala u dvorištu i mahala i smijala se videći što se zbiva; a djeca su joj odmarširala na daleki Zmajski brijeg, i tu stala, njih četvero, držeći klupko dretve u oduševljenim, gordim prstima, i svaki je od njih potezao i upravljao i vukao. A djeca iz Mellin Towna dotrčala su sa *svojim* zmajićima da ih dignu u vjetar, i onda ugledala velikog zelenog zmaja kako poskakuje i lebdi na nebu i uskliknula: "O, o, kakav zmaj! Kakav zmaj! O, što bih dao za takvoga zmaja! Gdje, gdje li ste ga samo našli!"

"To nam je napravio naš tata!" uskliknuli su Meg i Michael i Stephen i Ronald, pa prpošno povukli dretvu i onda se brujavi, gromoglasni zmaj nagnuo i zaplovio i na oblaku opisao velik i magičan uskličnik!

VJETAR

The Wind

Te je večeri u pet i pol zazvonio telefon. Bio je prosinac, i kad je Thompson digao slušalicu, već se odavna bio spustio mrak.

"Halo."

"Halo, *Herb*?"

"O, ti si, Allin."

"Je li ti žena kod kuće?"

"Naravno. Zašto?"

"Ah, kvragu."

Herb Thompson je tiho držao slušalicu.

"Što je bilo? Nešto mi je tu čudno."

"Mislio sam te večeras pozvati."

"Već imamo goste."

"Htio sam i da prenoćiš. Kad ti žena odlazi?"

"Sljedeći tjedan", rekao je Thompson. "Ostaje u Ohio možda devet dana. Mati joj je bolesna. Dođem ti tada."

"Volio bih da dođeš večeras."

"I ja bih to volio. Ali dolazi društvo i sve to, žena bi me ubila."

"Volio bih da možeš doći."

"Što je bilo? Opet vjetar?"

"O, ne. Ne."

"Ma je li vjetar?" upitao je Thompson.

Glas je na telefonu oklijevao.

"Da. Da, vjetar."

"Noć je vedra, ne bi ga smjelo biti puno."

"Ima ga sasvim dovoljno. Ulazi na prozor i malo puše u zavjese. To mi govori sasvim dovoljno."

"Čuj, zašto ti ne bi došao k meni i prenoćio ovdje?" upitao je Herb Thompson i osvrnuo se po osvjetljenu predsoblju.

"O, ne. Za to je već prekasno. Mogao bi me uhvatiti dok budem dolazio. Do tebe je tri dana jahanja. Ne bih se usudio, no svejedno ti hvala. Do tebe je trideset milja, ali hvala."

"Uzmi tabletu za spavanje."

"Herb, čitav sam sat prostajao na vratima. I vidim kako se skuplja na zapadu. Ima tamo nešto oblaka, i vidio sam kako se jedan

razderao. Znači da dolazi vjetar, baš tako."

"No dobro, samo uzmi jednu krasnu malu pilulicu. I nazovi kad hoćeš. I večeras, kasnije, ako hoćeš."

"U svako doba?" rekao je glas na telefonu.

"Naravno."

"Hoću, ali bi mi ipak bilo drago da možeš doći. Ali ne bih volio da zbog mene imaš problema. Ti si moj najbolji prijatelj i ne bih to volio. Možda će ipak biti najbolje da se s tim suočim sam. Oprosti na gnjavaži."

"Kvragu, pa zašto čovjek ima prijatelja? Reći ću ti što da radiš, sjedni i večeras nešto napiši", rekao je Herb Thompson i u predvorju se premjestio s noge na nogu. "Pa ćeš zaboraviti i na Himalaju i na Dolinu vjetrova i svoju obuzetost olujama i uraganima. Napiši još jedno poglavlje svog sljedećeg putopisa."

"Pa mogao bih. A možda i hoću, tko zna. Možda hoću. Mogao bih baš to. Puno ti hvala što si se dao gnjaviti."

"Ma što hvala. Skini mi se s linije, smjesta, no daj. Žena me zove na večeru."

Herb Thompson je spustio slušalicu.

Otišao je u blagovaonicu i sjeo za večeru, a žena mu je sjela sučelice.

"To je bio Allin?" upitala je. On je kimnuo glavom. "On i njegovi vjetrovi što pušu gore i pušu dolje i pušu vruće i pušu hladno", rekla je i pružila mu tanjur s hrpom hrane.

"Gadno se proveo na Himalaji, u ratu", rekao je Herb Thompson.

"Ta valjda ne vjeruješ u sve što ti je napričao o toj dolini?"

"Priča je krasna."

"Pentranje tu i tamo, uz ovo i ono. Zašto se ljudi uopće veru po brdima i utjeruju si strah u kosti?"

"Sniježilo je", rekao je Herb Thompson.

"Zaista?"

"I kišilo i tuklo gradom i puhalo, sve odjednom, u toj dolini. Allin mi je to ispričao bar deset puta. I lijepo to priča. A bio se uspeo prilično visoko. Oblaci, i sve to. Dolina je silno hučala."

"*Kladim* se da jest", odgovorila je ona.

"Kao da je u njoj mnoštvo vjetrova, a ne samo jedan. Vjetrova sa svih strana svijeta." Stavio je zalogaj u usta. "Tako veli Allin."

"On, kao prvo, nije trebao ni ići i nije imao što gledati", odgovorila je ona. "Kad čovjek ide po svijetu i u sve zabada nos, onda mu svašta dođe u glavu. Onda se vjetrovi naljute što si im upao, i onda te slijede."

"Daj nemoj se zezati, on mi je najbolji prijatelj", oštro joj je odgovorio Herb Thompson.

"Sve je to tako šašavo!"

"No sad, bilo kako bilo, prošao je on kroz sito i rešetno. Ona oluja potom u Bombayu, i tajfun u Novoj Gvineji dva mjeseca potom. I onaj put u Cornwallu."

"Ja nemam nikakva razumijevanja za čovjeka koji stalno ulijeće u vjetrove, oluje i uragane, i onda zbog toga dobije kompleks proganjanja."

I baš je u tom trenutku zazvonio telefon.

"Nemoj se javiti", rekla je ona.

"Možda je važno."

"To je opet on."

I sjedili su tako, i telefon je zazvonio devet puta, a oni se nisu odazvali. Napokon je utihnuo. Povečerali su. A u kuhinji, prozorske su se zavjese blago zaljulale u sitnom lahoru što je dolazio kroz odškrinuti prozor.

Ponovno je zazvonio telefon.

"Ne mogu ga pustiti da samo zvoni", rekao je on i javio se. "O, zdravo, Allin."

"Herb! Evo ga tu! Tu je!"

"Preblizu si slušalici, daj se malo odmakni."

"Stajao sam u otvorenim vratima i čekao na nj. Vidio sam ga kako dolazi niz autocestu, kako trese stablima, sve jedno po jedno, sve dok nije zatresao i stablima pred samom kućom i sunovratio se prema vratima i ja sam mu ih zalupio pred nosom!"

Thompson na ovo nije rekao ni riječi. Nije znao smisliti nikakav odgovor, a žena ga je promatrala iz vrata predsoblja. "Doista zanimljivo", rekao je napokon.

"On je posvuda oko kuće, Herb. I sad ne mogu izaći, ne mogu ništa. Ali sam ga prešao, pustio sam ga neka misli da me već ima, i baš kad se stuštio na mene da me uhvati, zalupio sam i zaključao vrata! Na to sam bio spreman, jer sam se spremao već tjednima."

"Sad te već bolje čujem; daj mi pričaj o tome, Allin, staro momče." Herb je u telefon glumio dobrodušnost, dok ga je žena nastavljala gledati, a šija mu se počinjala znojiti.

"Počelo je to prije šest tjedana..."

"O, da? Vidi, vidi."

"... Mislio sam da sam mu dao po repu. Mislio sam da je odustao od progona i pokušaja da me ščepa. Ali on je i dalje čekao. Prije šest tjedana čuo sam vjetar kako se smije i šapuće oko uglova moje kuće, vani. Možda samo sat vremena, ne baš jako dugo, ne baš jako glasno. A onda je otišao."

Thompson je kimnuo glavom u telefon.

"Drago mi je što to čujem, drago mi je što to čujem." Žena se zapiljila u njega.

"Ali se vratio, sljedeće noći. Tresnuo je kapcima i šutnuo iskre iz dimnjaka. Vraćao se pet noći za redom, svaki put sve jači. Kad sam otvorio kućna vrata, bacio se na mene i pokušao me izvući, ali nije bio dovoljno jak. Ali noćas jest."

"Drago mi je što čujem da ti je bolje", rekao je Thompson.

"Nije mi ništa bolje, koji ti je vrug? Tvoja nas žena sluša?"

"Da."

"O, shvaćam. Jasno mi je da govorim kao luđak."

"Baš ni najmanje. Samo nastavi."

Thompsonova se žena vratila u kuhinju. On se opustio. Sjeo je na stoličicu kraj telefona.

"Samo nastavi, Allin, istresi to iz sebe, bolje ćeš spavati."

"Sad je posvuda oko kuće, kao kakav veliki usisavač što njuška sve zabate. I sad okolo trese drvećem."

"To je čudno, Allin, tu ga uopće nema."

"Naravno da ga nema, briga njega za tebe, samo sam mu ja na pameti."

"Čini mi se da se to dade objasniti i tako."

"Herb, on je ubojica, najveći vražji pretpovijesni ubojica što je ikad tražio plijen. Veliko njuškavo lovačko pseto, koje me pokušava nanjušiti, ući mi u trag. On gura svoj veliki hladni nos sve do kuće, i srče zrak, i kad otkrije da sam u salonu, onda u nj prebacuje svoj tlak, a kad sam u kuhinji, i on se seli u nju. Sad pokušava provaliti prozore, ali sam ih ojačao, a na vrata sam stavio nove stožere, i

kračune. A kuća je čvrsta. Jer su ih u staro doba pravili čvrsto. Sad su mi u kući upaljena sva svjetla. I čitava je kuća osvijetljena, jarko. Vjetar me slijedi iz prostorije u prostoriju, i gleda kroza sve prozore, kad sam upalio svjetla. O!"

"Što je bilo?"

"Upravo je iščupao prednja vanjska vrata!"

"Žao mi je, Allen, što nisi došao prespavati."

"Ali kad ne mogu! O, Bože, ne mogu izaći iz kuće, ne mogu ništa. Poznajem taj vjetar. Bože, kako je velik i mudar. Maločas sam htio zapaliti cigaretu, ali mi je malo propuha ugasilo šibicu. Taj se vjetar voli poigravati, voli mi se rugati, i sad mu se nimalo ne žuri; pred njim je čitava noć. No, daj! O, Bože, ovaj čas, jedan od mojih starih putopisa, na stolu u knjižnici, da ti je to bilo vidjeti. Malo vjetra iz bogzna kakve rupice u kući, to je tek malo vjetra - i sad lista stranicu sve jednu po jednu. Da ti je to vidjeti. Tu je moj uvod. Sjećaš li se, Herbe, uvoda u knjigu o Tibetu?"

"Da."

"Ova je knjiga posvećena onima koji su izgubili utakmicu s elementima, a napisao ju je čovjek koji je te elemente gledao u oči, ali im je uvijek uspio pobjeći."

"Da, sjećam se."

"Svjetla su se ugasila!"

Telefon je zakrčao.

"Upravo su se srušili električni vodovi. Herb, jesi li još tu?"

"Još te čujem."

"Vjetru se ne dopada toliko svjetla u mojoj kući, pa je počupao električne vodove. Sad je vjerojatno na redu telefon. O, to se zove bal, samo ja i vjetar, kad ti velim! Samo čas."

"Allin?" Tišina. Herb se naslonio na mikrofon. Žena ga je kratko pogledala iz kuhinje. Herb Thompson je čekao. "Allin?"

"Vratio sam se", rekao je glas iz telefona. "Od vrata je dolazilo malo propuha, pa sam ispod nagurao krpa, da mi ne puše po nogama. Na koncu mi je čak i drago, Herb, što nisi došao, ne bih volio da si u tom kravalu. Evo! Baš je razbio prozor na dnevnom boravku, i sad u kući imam olujni vjetar, koji mi baca slike sa zidova! Čuješ ga?"

Herb Thompson je oslušnulo. Iz telefona se začula divlja sirena, pa zvižduk i treskanje. Allin je povikao u slušalicu: "Da li ga čuješ?"

Herb Thompson je nasuho progutao slinu.

"Čujem ga."

"Herb, on me želi živog. Ne usuđuje se srušiti kuću jednim razornim udarcem. To bi me ubilo. Ali on me hoće živog, tako da me može razvući, prst po prst. On želi to što je u meni. Moje misli, moj mozak. On hoće moju životnu snagu, moju psihičku moć, moj ego. On hoće intelekt."

"Allin, zove me žena. Zove me da brišem suđe."

"To je veliki oblak para, vjetrovi iz čitava svijeta. To je isti onaj vjetar što je prije godinu dara razderao Celebes, isti pampero koji je ubijao u Argentini, tajfun što se hranio po Havajima, uragan što je početkom godine lupio po obali Afrike. To je dio svih onih oluja kojima sam pobjegao. Slijedio me sve od Himalaje zato što nije želio da znam to što znam o Dolini vjetrova gdje se oni skupljaju i dogovaraju razaranja. Nešto ga je, i to nekoć davno, uputilo prema životu. Ja znam njegove pašnjake. Znam gdje se rodio i gdje izdišu njegovi dijelovi. I on me zbog toga mrzi; kao i moje knjige koje govore kako ga pobijediti. On ne želi da više o tome propovijedam. Želi me ugraditi u svoje golemo tijelo, da mu dadem znanje. On me želi dobiti na svoju stranu!"

"Allin, sad moram prekinuti, žena me..."

"Kako?" Stanka, i onda puhanje vjetra u telefon, iz daljine. "Što si rekao?"

"Allin, nazovi me za sat vremena."

Spustio je slušalicu.

Otišao je obrisati suđe. Žena je gledala u nj, a on u tanjure, dok ih je trljao krpom.

"Kako je večeras vani?" upitao je.

"Lijepo. Ne baš jako svježe. Zvijezde", odgovorila je. "Zašto?"

"Ma ništa."

Za sljedećih je sat vremena telefon triput zazvonio. U osam je došlo i društvo. Stoddard sa ženom. Sjedili su i pričali do osam i pol, a onda ustali i postavili kartaški stolić i zaigrali kanastu.

Herb Thompson je miješao i miješao karte, uz lupkanje i tupkanje, pa ih tresnuo na stol, sve jednu po jednu, pred ostala tri igrača. Razgovor je išao amo-tamo. Zapalio je cigaru i razgorio je u fini sivi pepeo na vrhu, namjestio karte u ruci, pa iskoristio zgodu da podigne

glavu i oslušne. Izvan kuće nije bilo ni zvuka. Žena je vidjela što radi, pa je zato s smjesta prestao, i odbacio tref dečka.

Polako je pućkao cigaru, i svi su tiho pričali uz povremene male erupcije smijeha, a onda je sat u predsoblju milozvučno odzvonio devet sati.

"Tu smo gdje jesmo", rekao je Herb Thompson, izvadiвши cigaru i zamišljeno se u nju zagledavši. "I život je zaista čudan."

"Molim?" rekao je gospodin Stoddard.

"Ništa, osim da smo tu gdje jesmo, da živimo svoje živote, a na nekom drugom kraju svijeta milijardu drugih ljudi živi svoje živote."

"Pa mislim da je to prilično očito."

"Život", rekao je i vratio cigaru među usne, "je nešto vrlo samotno. Čak i za oženjene ljude. Pokatkad, kad se nađeš u nečijem zagrljaju, osjećaš da si milijun milja daleko."

"Hvala na komplimentu", rekla je njegova žena.

"Nisam to tako mislio", objasnio je on, ali nimalo žurno; zato što se nije osjećao krivim, dao si je vremena. "Hoću reći da svi mi vjerujemo u to što vjerujemo i živimo naše male živote dok drugi ljudi žive posve drukčije. Hoću reći, mi sad sjedimo tu u sobi dok tisuću ljudi umire. Neki od raka, neki od upale pluća, neki od tuberkuloze. Pretpostavljam da u ovom času u Sjedinjenim Državama bar netko umire u slupanom automobilu."

"Taj razgovor baš i nije jako stimulativan", rekla je njegova žena.

"Hoću reći, svi mi živimo i ne razmišljamo o tome što drugi ljudi misle ili kako žive ili umiru. Mi samo čekamo dok smrt ne dođe i nama. Hoću reći da tu sjedimo, na našim samouvjerenim turovima, dok trideset milja dalje, u velikoj staroj kućerini, sa svih strana okružen noću i Bog bi ga znao čime sve ne, jedan od najboljih ljudi pod kapom nebeskom..."

"Herb!"

On je pućkao i žvakao cigaru i slijepo zurio u svoje karte. "Oprosti." Brzo je zažmirkao, pa zagrizao cigaru. "Sad sam ja na redu?"

"Sad si ti na redu."

Igra se nastavila oko stola, uz lepetanje karata, mrmljanje, razgovor. Herb Thompson je utonuo dublje u naslonjač a na licu mu se pojavio bolestan izraz.

Zazvonio je telefon. Thompson je skočio i potrčao prema njemu i s vilice strgnuo slušalicu.

"Herb! A ja zovem i zovem. Kakva je kod tebe situacija?"

"Kako to misliš, kakva je situacija?"

"Je li ti došlo društvo?"

"Kvragu, da, došlo je..."

"I sad pričate i smijete se i kartate?"

"Isuse, da, ali kakve to veze..."

"I ti pušiš svoju cigaru od deset centi?"

"O, kvragu, da, ali..."

"Divota", rekao je glas na telefonu. "To je zaista prava divota. Volio bih da sam i ja s vama. I volio bih da ne znam sve što znam. Mnogo bih toga volio."

"Jesi dobro?"

"Zasad sve u redu. Sad sam se zaključao u kuhinju. Dio se fasade srušio pod naletom vjetra. Ali sam ja već isplanirao odstup. Kad popuste i kuhinjska vrata, krećem u podrum. Budem li imao sreće, tu bih se mogao održati to jutro. Da bi došao do mene, morat će srušiti čitavu prokletu kuću, a pod je u podrumu prilično solidan. A imam i lopatu, i mogu kopati - dublje..."

Zazvučalo je kao da je na telefonu još mnoštvo glasova.

"Što je *to*?" upitao je Herb Thompson, osjećajući studen, uzdrhtao.

"To?" upitao je glas iz telefona. "To su glasovi dvanaest tisuća ljudi ubijenih tajfunom, sedam tisuća ubijenih uraganom, tri tisuće pokopanih ciklonom. Dosađujem ti? Eto što je vjetar. To je mnogo mrtvih ljudi. Vjetar ih je pobio, i uzeo njihove umove i tako stekao inteligenciju. Svima im je uzeo glasove i pretvorio ih u jedan glas. Glasove svih tih milijuna ljudi pobijenih u proteklih deset tisuća godina, mučenih i nošenih s kontinenta na kontinent na leđima i u trbusima monsuna i vijavica. O, Kriste, kakva bi se pjesma o tome dala napisati!"

U telefonu su odjekivali i zvonili glasovi i povici i cvilež.

"Herb, daj dođi", zazvala je njegova žena od kartaškog stola.

"Eto zašto vjetar iz godine u godinu postaje sve inteligentniji, jer sebi pridodaje tijelo po tijelo, život po život, smrt po smrt."

"Herb, mi te čekamo", doviknula je njegova žena.

"O, kvragu!" Okrenuo se i gotovo zarezao. "Daj pričekaj čas, ma je li može!" Potom se vratio telefonu. "Allin, ako hoćeš da smjesta dođem k tebi, ja dolazim! Trebao sam već i prije doći..."

"Da na to nisi ni pomislio. Ovo je ljuta svađa, ne bi bilo dobro da sad u to ulaziš. I bolje da prekinem. Vrata kuhinje djeluju mi jako loše; morat ću u podrum."

"Nazvat ćeš me kasnije?"

"Možda, ako budem imao sreće. Ali ja vjerujem da ću uspjeti. Toliko sam mu već puta kliznuo iz ruku i izmakao, ali mislim da me sad ima, i nadam se, Herb, da te nisam puno gnjavio."

"O, do sto đavola, nisi ti gnjavio nikoga. Nazovi me opet."

"Pokušat ću..."

Herb Thompson se vratio kartama. Njegova je žena na nj planula očima.

"Kako je Allin, tvoj veliki prijatelj?" upitala je. "Je li trijezan?"

"Nikad u životu nije popio ni kapi", rekao je Thompson potunjeno i sjeo. "Trebao sam otići još prije tri sata."

"Ali on te zove svake večeri, i tako već šest tjedana, i ti si u bar deset navrata otišao da budeš uz njega, i uvijek je sve bilo u redu."

"Potrebna mu je pomoć. Mogao bi si učiniti kakvo zlo,"

"Bio si kod njega pred samo dva dana, i ne možeš stalno trčkarati oko njega."

"Sutra ujutro, čim otvorim oči, selim ga u sanatorij. A nisam htio. Jer mi se inače činio prilično razuman."

U deset i pol je bila poslužena kava. Herb Thompson je polako ispijao svoju, i pogledavao na telefon. Pitam se je li sad u podrumu, upitao se.

Herb Thompson je otišao do telefona, nazvao međugradsku i dao broj.

"Žao mi je", rekla je telefonistica. "U tom su se rajonu srušile linije. Čim ih poprave, pokušat ćemo vas spojiti."

"Telefonske su se linije, znači, srušile!" kriknuo je Thompson. Pustio je da mu slušalica ispadne iz ruke. Okrenuo se, silovito otvorio vrata ormara, i izvadio kaput. "O, Bože", rekao je. "O, Bože, o, Bože", rekao je zapanjenim gostima i ženi s loncem za kavu u rukama.

"Herb!" kriknula je ona. "Moram van!" rekao je on i kliznuo u kaput.

Pred vratima se začulo tiho, slabašno komešanje.

Svi su se u prostoriji napeli i uspravili.

"Tko bi to mogao biti?" upitala je njegova žena.

Tiho se komešanje ponovilo, vrlo tiho.

Thompson je požurio niz hodnik i zastao, sasvim razbuđen.

Izvana, vrlo tih, začuo se smijeh.

"Nek me vrag nosi", rekao je Thompson. Stavio je ruku na kvaku, s ugodnim šokom i olakšanjem. "Taj bih smijeh prepoznao i na kraju svijeta. To je Allin. Na koncu je ipak došao autom. Nije mogao dočekati jutro da mi ispriča svoje zbrkane priče." Slabašno se nasmiješio. "Vjerojatno je sa sobom poveo i prijatelje. Kao da ih je podosta..."

Otvorio je kućna vrata.

Na verandi nije bilo nikoga.

Thompson se nije iznenadio; na licu su mu se pokazale veselost i lukavost. Nasmijao se.

"Allin? Samo bez trikova! No daj." Upalio je svjetlo na verandi, pa zirnuo van i osvrnuo se. "Gdje si, Allin? No daj, daj."

U lice mu je puhnuo vjetar.

Thompson je na trenutak pričekao, najednom sleđen do srži. Zakoračio je na verandu i oglednuo se s nelagodnom i jako, jako oprezno.

Nagli zapuh vjetra zamlatarao mu je reverima kaputa, raščupao mu kosu. Učinilo mu se da ponovno čuje smijeh. Vjetar je zakružio oko kuće, i pritisnuo odjednom sa svih strana, jurišajući punu minutu, pa produžio.

Vjetar je zamro, tužan, lelećući u visokom krošnjama, prolazeći; vraćajući se na more, na Celebes, na Obalu Bjelokosti, na Sumatru i Cape Horn, na Cornwall i Filipine. Zamirući, zamirući, zamirući.

A Thompson je stajao vani, sleden. Ušao je i zatvorio vrata i naslonio se na njih, i nije se ni pomakao, tako, sklopljenih očiju.

"Što nije u redu..?" upitala je žena.

BILA JEDNOM JEDNA STARICA

There Was an Old Woman

"Ne, badava mi dokazuješ. Ja sam si to već zabila u glavu. Klatariti se s tom blesavom košaretinom. Za pet ran' Božjih, što ti to pada na pamet? Idemo, kifele; nemoj me svrdkati, imam ja svoj štrikeraj, i boli me prsluk za visoku, crnu gospodu s uvrnutim idejama."

Visoki, crni mladić stajao je mimo, i ni da bi makac. Teta Tildy je ponovno udarila u brzorječicu.

"Ma jesi ti čuo što sam ti rekla? Ako mi imaš što reći, onda pričaj, a u međuvremenu, ako nemate ništa protiv, mladi gospodine, pristavit ću si kavu. Na. Da si bio malo pristojniji, možda bih te i ponudila, nego si ovdje banuo, tko sam, što sam, taj sam, ja sam, i ni da bi pokucao, ni ništa. Očito misliš da je to tvoja kuća."

Teta Tildy je zaprtljala nešto po krilu.

"Na, zbog tebe sam se smela u računu, a baš si pravim šal. Te su zime baš zahladile, i ne priliči dami s kostima kao od kreppapira da sjedi u promajnoj staroj kućetini a da je nešto malo ne grije."

Visoki je, crni muškarac sjeo.

"Taj stolac je jako star, zato pažljivo s njim", upozorila je teta Tildy. "Daj kreni od početka, reci mi to što mi imaš reći, slušam te s velikim uvažavanjem. Ali ne deri se kao da te kolju i ne bulji u mene s tim blesavim svjetlom u očima. Za pet ran' Božjih, od toga me prolazi čitav mravinjak."

Cvjetni sat od koštanog porculana na okviru kamina dovršio je otkucavanje treće ure. Vani u hodniku, okupljena oko pletene košare, čekala su četiri čovjeka, tiho, kao sleđeni.

"A sad, o toj košari", rekla je teta Tildy. "Duga je skoro dva metra i, sudeći po izgledu, to nije veš. A ta četvorica s kojima si ušao, oni ti zbilja nisu trebali za nošenje - mislim, to je lagano kao maslačak. E?"

Crni se mladić povio iz staroga stolca. Nešto je na njegovu licu govorilo da ta košara uskoro i neće biti tako lagana.

"Pfi", zamozgala je teta Tildy. "Gdje li sam već vidjela takvu košaru? Čini mi se, pred koju godinu. Čini mi se - o! Sad sam se sjetila. Bilo je to kad je u susjedstvu umrla gospođa Dwyer."

Teta Tildy je strogim pokretom spustila šalicu s kavom.

"Dakle, *to* vam je na pameti? A mislila sam da mi hoćete nešto uvaliti. Samo čekajte da moja mala Emily popodne doskakuće s koledža. Pisala sam joj prošli tjedan. Nisam joj, naravno, priznala da se ne osjećam baš jako čilo i prpošno, ali sam joj onako, između redaka, dala znati da bih je rado malo vidjela, prošao je već lijep broj tjedana. Ona živi u New Yorku i to. Skoro mi ga dođe kao kći, ta Emily.

I onda će se ona, mladiću, pobrinuti za vas. Nađarit će vas otale dok velite..."

Crni je mladić pogledao tetu Tildy kao da je već počela tonuti.

"Ne, *nisam!*" odbrusila mu je ona.

On se zanjihao naprijed-natrag na stolcu, napol zatvorivši oči, odmarajući se. O, ne bi li i ona željela otpočinuti? kao da je promrmljao. Odmor, odmor, slatki počinak...

"Veliki sinci Goshena iz Gilbery Dikea! U ovim prstima, makar i bili tako koščati, ja imam stotinu šalova, dvije stotine pulovera i šest stotina hvataljki za lonce! A sad bjež, vrati se kad budem gotova, možda onda budem htjela razgovarati s tobom." Teta Tildy je promijenila temu. "Ali neka ti pričam o Emily, mojoj ljubavi malo, mojoj ljepotici."

Teta Tildy je zamišljeno zakimala glavom. Emily, s kosom nalik na žuto kukuruzno klasje, tako mekom i finom.

"Dobro se sjećam dana kad joj je umrla mati, ima tome dvadeset godina, i ostavila Emily u mojoj kući. Zato se toliko i srdim i na vas i na vaše košare i sve te ludorije. Tko je ikad čuo da je netko umro zbog nekakvog iole valjanog razloga? Mladiću, to mi se baš ni najmanje ne *dopada*. Mislim, sjećam se kad..."

Teta Tildy je zastala; kratak bol uspomena dirnuo ju je u srce. Dvadeset pet godina daleko u prošlosti, glas njezina oca treperio je u kasnom popodnevu:

"Tildy", prošaptao je, "što ti u životu misliš *raditi*? Nastaviš li kako si počela, nitko te neće htjeti. Samo se nasitno ljubakaš, pa petama vjetra. Zašto se ne središ, udaš, rodiš djecu."

"Ali, tata", odgovorila mu je Tildy vikom, "kad se ja volim smijati, i igrati, i pjevati! Ja nisam tip udavače. Kad ne mogu naći čovjeka moje filozofije."

"A ta je?"

"Da je smrt groteskna! Pobjegla je s mamom baš kad nam je bila najpotrebnija. I tebi je to inteligentno?"

Tatine su se oči navlažile, posivile, pa ispunile čemerom. "Ti si, Tildy, uvijek u pravu. Ali što da radimo? Smrt dolazi svakome."

"Trebalo se boriti!" kriknula je ona. "Lupiti je ispod pojasa! *Ne vjerovati* u nju!"

"Ništa od toga", odgovorio je tata tužno. "Svi smo mi samci posred svemira."

"Ali, tata, jednom mora doći do promjene. A ja svoju filozofiju počinjem sada i tu! Mislim, glupo je da ljudi žive nekoliko godina, i onda ih kao trulo lišće ubace u jamu; iz njih nikad ništa ne iznikne. I od kakve su koristi? Leže tako milijun godina, ni od kakve pomoći nikome. A uglavnom su to sve fini, dobri ljudi, ili se bar takvima trude biti."

Ali je tata nije slušao. On je izbljedio, izlužio se, kao fotografija što leži na suncu. Pokušala ga je odgovoriti, ali je on ipak umro. Strelovito se okrenula i potrčala. Sad kad je bio hladan, nije više mogla ostati, jer je njegova hladnoća nijekala svu njezinu filozofiju. Nije mu došla ni na sprovod. I nije se zaposlila, nego je s prednje strane stare kuće otvorila tu staretinarnicu i poživjela tako sama godinama, to jest sve dok nije došla Emily. Ali je Tildy nije željela uzeti. Zašto? Zato što je Emily vjerovala u smrt. Pa ipak, njezina je mati bila stara prijateljica i Tildy je obećala da će joj pomoći.

"Emily je", nastavila je teta Tildy govoriti čovjeku u crnom, "za sve te godine bila prvi čovjek koji je sa mnom živio u toj kući. Nikad se nisam udala. Bojala sam se pomisli da bih s nekim čovjekom mogla živjeti dvadeset-trideset godina, i da me onda ostavi i samo tako umre. To bi sva moja uvjerenja srušilo kao kuću od karata. I tako sam se uklonila iz svijeta. I vrištala bih na ljude kad bi samo spomenuli smrt."

Mladić ju je slušao strpljivo, uljudno. A onda je digao ruku. Činilo se da zna sve - čitalo se to u mračnom, hladnom prosijavanju očiju - prije nego što je ona i otvorila usta. Znao je on i za priču o njoj i Drugom svjetskom ratu, kad je zauvijek isključila radio i prestala čitati novine i nekog čovjeka izlupala kišobranom po glavi i istjerala ga iz dućana jer joj je uporno želio opisati desantne plaže i duge, spore plime mrtvaca što su plutale pod nijemim poticajem Mjeseca.

Da, tamnoputi se mladić smiješio iz stare stolice za ljuljanje, i on je znao koliko je teta Tildy bila vezana za svoje krasne stare gramofonske ploče. Harry Lauder pjeva "Roamin' in the Gloamin'", Madame Schumann-Heink i uspavanke. Bez prekidanja, bez bjelosvjetskih katastrofa, umorstava, trovanja, automobilskih nesreća, samoubojstava. Glazba je bila ista svaki dan, svaki pojedini dan. I tako su protjecale godine, a teta se Tildy trudila podučiti Emily svojoj filozofiji. Ali je Emilyn um bio vezan uz smrtnost. Ipak je uvažavala mišljenje tete Tildy, i nikad nije spominjala - vječnost.

Sve je to mladić znao.

Teta Tildy je šmrknula.

"Otkud sve to znate? Ma mislim, ako zaista vjerujete da me možete nagovoriti da uđem u tu glupu košaru, onda ste pali s krive kruške. Ako me samo taknete, pljunut ću vam u lice!"

Mladić se nasmijao. Teta Tildy je ponovno šmrknula.

"Nemoj se samo tako glupavo ceriti kao bolesno pseto. Ja sam prestara za ljubakanja. Ja sam izmikana do suhog, kao stara tuba boje, i sve sam to već prije toliko godina ostavila za sobom."

Začuo se šum. Ura na ogradi kamina odzvonila je treći sat. Teta Tildy bljesnula je prema njemu očima. Čudno. Nije li već jednom odzvonio tri, i to pred samo pet minuta? Voljela je taj koštanobijeli sat sa zlatnim anđelima što su se klatili onako goli oko njegova brojčaničkoga lica, i njegov zvuk nalik zvonjavi katedralskih zvona, tih i dalek.

"Mislite li, mladiću, ovdje ostati *sjediti*?"

Mislio je.

"Onda mi nemojte zamjeriti ako malo ubijem oko. I sad, da se niste makli s te stolice. I slučajno dopuzali do mene. Samo ću na trenutak zatvoriti oči. Tako to. Tako to..."

Lijepo i tiho i smireno doba dana. Tišina. Samo sat otkucava svoje, marljiv kao termit u drvu. Samo stara soba s mirisom politiranoga mahagonija i nauljene kože u drvenom, četvrtastom naslonjaču, i knjige što kruto stoje po policama. Tako lijepo. Lijepo...

"Ali nećete ustajati, jesmo se dogovorili, mladi gospodine? Da vam nije palo na pamet! Jer ja jedno oko držim stalno otvorenim. Da, zbilja. Da. Držim. O. A. Hmmm."

Tako paperjasto. Tako dremljivo. Tako duboko. Pod vodom, skoro. O, tako lijepo.

Tko se to mota oko mene u mraku dok su mi oči sklopljene?

Tko me to ljubi u obraz? Ti, Emily? Ne. Ne. Valjda su to bile moje misli. Samo - snovi. Za pet ran', to je to. Otplovljavam, sve dalje, dalje, dalje...

O, ŠTO KAZALA? O!

"Čekaj samo da stavim naočale. Na!"

Sat je ponovno odzvonio treću uru. Sram te bilo, stari sate, da, sram. Trebalo bi te dati na popravak.

Mladić u crnom odijelu stajao je kraj vrata. Teta Tildy je kimnula glavom.

"Ode ti, moj mladiću? Moraš od svega dići ruke, istina? Ne možeš me uvjeriti; ne, ja sam tvrdoglava kao mazga. Nikad me nećeš izvesti iz ove kuće, i zato budi pametan, nemoj više ni dolaziti ni pokušavati!"

Mladić se naklonio sporo i dostojanstveno.

Nije više kanio svratiti nikada.

"Odlično", izjavila je tetaTildy. "Uvijek sam govorila tati da ću pobijediti! Mislim, ja ću kraj tog prozora plesti još tisuću godina. Ako me žele izvući, morat će oko mene ispiliti sve daske."

Crni je mladić zažmirkao.

"Daj prestani me gledati kao mačka koja je pojela kanarinca", uskliknula je tetaTildy. "I nosi tu glupu košaretinu!" Ona su četvorica teškim korakom izišla kroz kućna vrata. Tildy ih je gledala kako rukuju tom praznom košarom, no ipak posrcu pod njenom težinom.

"Kako sad?" Glas joj je porastao do tremolirajućega zgražanja. "Da mi niste pokrali moje starine? Moje knjige? Satove? Što vam je to u košari?"

Onaj je crni mladić obijesno zafučukao, okrenuo joj leđa, pa pošao za onom četvoricom što su posrtala. Na vratima je pokazao na košaru i ponudio teti Tildy poklopac. Pantomimski ju je upitao bi li ga voljela otvoriti i zirnuti unutra.

"Radoznala? Ja? Istom štogod. Van!" kriknula je teta Tildy. Crni je mladić nabio šešir na glavu i pozdravio je uštogljenom gestom.

"Zbogom!" Teta Tildy je tresnula vratima.

Tako, tako. Ovako je već bolje. Odoše. Vražje lude, kakve im sve gluposti ne padaju na um! Ali vrlo važno za košaru. Ako su što i ukrali, ma baš je briga, samo da su otišli.

"Vidi", nasmiješila se teta Tildy. "Evo nam i Emily, kući s koledža. U pravi čas. Slatko moje malo. Vidi je kako hoda. Ali, za pet ran', danas je nekako blijeda i čudna, i tako sporo korača. Pitam se zašto. Nekako mi je zabrinuta, da. Sirotica. Skuhat ću joj malo kave, a tu su i kolači."

Emily je zatapkala ulaznim stubama. Teta Tildy, koja je šuškala po kući, čula je njene polagane, odmjerene korake. Ma što je to *muči*? Vukla se kao prebita mačka. Kućna su se vrata širom otvorila, i Emily je stajala u predsoblju i držala se za kvaku.

"Emily?" dozvala je tetka Tildy.

Emily je, vukući noge, ušla u dnevnu sobu, oborene glave.

"Emily! Koliko te čekam! Ovdje su bili nekakvi skroz ljudi ljudi s košarom. Htjeli su mi prodati nešto što mi ne treba. Drago je što si došla. Samo se raskomoti..."

Teta Tildy je shvatila da Emily zuri već punu minutu. "Emily, što nije u redu? Daj, prestani buljiti. Daj, donijet ću ti šalicu čaja. No, daj!

Emily, zašto se odmičeš od mene?

Emily, prestani vrištati, dijete. Nemoj vrištati. Emily! Nemoj! Ako nastaviš tako vrištati, završit ćeš u ludnici. Emily, daj se digni s poda, što si se priljepila za taj zid! Emily! Što si se tako skupila, dijete. Pa neću ti ništa!

Za pet ran' Božjih, ako nije jedno, onda je drugo.

Emily, što *nije u redu*, dijete..?"

Emily je zastenjala kroz dlanove kojima je prekrila lice.

"Dijete, dijete", prošaptala je teta Tildy. "Na, daj popij malo vode. No, Emily, no daj."

Emily je razrogačila oči, ugledala nešto, pa ih zatvorila, dahćući, uvlačeći se u sebe.

"Teta Tildy, teta Tildy, teta..."

"Prestani s tim!" Tildy ju je pljusnula. "Što te to *muči*?"

Emily se prisilila da ponovno digne pogled.

Ispružila je prste. Koji su nestali u teti Tildy.

"Kakve ideje!" krikнула je Tildy. "Makni ruku! Makni je, rekoh!"

Emily je pala na bok i zatresla glavom, a zlatna joj se kosa rasula u sjajne treslice.

"Ti nisi tu, teta Tildy. Ja to samo sanjam. Ti si umrla!"

"Tiho, malena."

"Ali ti ne možeš biti tu."

"Ma Heroda ti, Emily... " Uhvatila ju je za ruku. I glatko prošla kroz nju. Istog se časa teta Tildy uspravila kao metla i lupila nogom.

"Ma vidi ovo!" kriknula je ljutito. "Taj - razmetljivac! Ta - lopuža!" Tanke su joj se ruke splele u žilave, tvrde, blijede šake. "Taj crni, crni zloduh! On mi ga je ukrao! I on mi ga je odvuкао, da, da! Pa mislim, ja..." U njoj je kuhao bijes. Blijedoplave oči bile su sama vatra. A onda je zafrfljala i utonula u indigniranu šutnju. Pa se okrenula Emily.

"Dijete, ustani! Ti mi trebaš!"

Emily je ležala i tresla se.

"Dio je mene još tu!" obznanila je teta Tildy. "I, svega mi, s tim što je ostalo morat ću se zadovoljiti, bar nakratko. Daj mi moj šeširić!"

Emily je priznala istinu.

"Ja se bojim."

"Ta zacijelo, valjda ne *mene*?"

"Da."

"Pa mislim, ja nisam *duh*! Znaš me otkad znaš za sebe! Nije sad čas za cmoljenje. Put pod noge, ili ću te pljusnuti da ćeš ostati bez nosa!"

Emily je ustala, sve jecajući, i ostala tako, stjerana u kut, pokušavajući odlučiti koji smjerom da šmugne.

"Gdje je tvoj auto, Emily?"

"Dolje u garaži - gospođo."

"Odlično!" Teta Tildy ju je izgurala kroz kućna vrata.

"A sad..." Oštar joj je pogled počeo ubadati na oba kraja ulice. "Kako se ide do mrtvačnice?"

Emily se držala za ogradu stepenica i teturavo silazila. "Što misliš učiniti, teta Tildy?"

"Učiniti?" uskliknula je teta Tildy, ljuljajući se za njom, dok su joj se laloci tresli od tankog, blijedog bijesa. "Pa mislim, uzeti svoje tijelo, jasno! Vratiti svoje tijelo! Idemo!"

Auto je zagrmio, Emily se grčevito uhvatila za volan, i zagledala se ravno preda se u zakrivljene, kišom navlažene ulice. Teta Tildy je

zatresla suncobranom.

"Požuri, dijete, požuri, prije nego što mi u tijelo ubrizgaju kojekakve sokove i isjeckaju ga na sataraš, kako to ti ufitiljeni pogrebници obično rade. Rasijeku ga pa opet zašiju, i više nije nizašto!"

"O, teta, teta, pusti me, ne tjeraj me da vozim! To neće izaći na dobro, to ne može izaći na dobro", uzdisala je djevojka.

"Evo nas." Emily je zakočila kraj rubnika i srušila se na volan, ali je teta Tildy već iskočila iz automobila i zakaskala u kićenoj haljini prilaznom stazom mrtvačnice, pa zašla otraga, baš gdje su iz sjajnih crnih mrtvačkih kola istovarivali pletenu košaru.

"Vi!" Svoj je napad usmjerila na jednog od četvorice što su istovarivali košaru. "Spuštajte to!"

Sva su četvorica podigla pogled.

A jedan je rekao:

"Dajte se maknite, milostiva. Vidite da radimo."

"Unutra ste strpali moje tijelo!" Zavitlala je suncobranom.

"O tome ja nemam ni pojma", rekao je drugi. "Molim vas, ne stojte nam na putu, gospođo.

Ovo je prilično teško."

"Gospodine!" kriknula je ona povrijeđeno. "Budi vam znano da sam imala samo pedeset kila!"

On ju je samo ovlaš pogledao.

"Ma baš me boli, milostiva, i za vas i vašu liniju. Žurim kući na večeru. Žena će me ubiti ako zakasnim."

Četiri su čovjeka nastavila put, s tetom Tildy za petama, niz hodnik, u dvoranu za prepariranje.

Čovjek u bijeloj kuti dočekao je dolazak košare s vrlo radosnim smiješkom na dugom, požudnom licu. Teta Tildy malo je marila za pohlepu na tom licu, kao i čitavu osobu tog čovjeka. Košara je postavljena na svoje mjesto, i ona su četvorica otišla.

Čovjek u bijeloj kuti pogledao je tetkicu i rekao: "Gospođo, ovo nije mjesto primjereno za jednu milostivu gospođu."

"Pa mislim", odgovorila je ona polaskana, "drago mi je da tako mislite. Baš sam u to i sama pokušavala uvjeriti onog mladića u crnom odijelu!"

Grobar se zbunio.

"Ma kojeg to mladića u crnom odijelu?"

"Onoga koji mi je došao rondati po kući, eto kojeg."

"Nijedan mi s tim opisom ništa ne govori."

"Nije ni važno. Kao što ste to i sami tako pametno iskazali, ovo nije mjesto za jednu damu. I ne biva mi se ovdje. Htjela bih biti kod kuće i kuhati šunku za goste u nedjelju, sad će brzo i Uskrs. Moram Emily dati nešto za jesti, plesti džempere, navijati satove..."

"Vi ste, gospođo, ne dvojim, veliki i filozof i filantrop, ali mene čeka posao. Stigao je leš." Ovo je posljednje izrekao s očitom nasladom, i popratio to trešnjom noževa, cijevi, teglica i instrumenata.

Tildy se sva nakostriješila.

"Ako na to tijelo stavite i otisak prsta, ja ću vas..."

On ju je otepaio kao sitnog starog moljca.

"George", zazvao je sa sebi svojstvenom prijaznom blagošću, "isprati, molim te, gospođu."

Teta Tildy je Georgea, kad je pošao prema njoj, propalila pogledom.

"Pokažite mi leđa, naši se putovi ovdje razilaze!"

George ju je uhvatio za zapešća.

"Ovuda, molim vas."

Tildy se izvukla. I to lako. Jer joj je meso na neki način kliznulo. Što ju je čak i zapanjilo. Steći takav neočekivani talent, i to pod stare dane.

"Vidite?" rekla je, radujući se svojoj sposobnosti. "Ne možete me ni mrdnuti. Vratite mi moje tijelo!"

Grobar je ležerno podigao poklopac košare. I tada, u ponovljenom nizu pomnih pregleda, shvatio da je tijelo unutra... da se čini... ma je li moguće?... možda... da... ne... ne... to naprosto *ne može* biti, ali...

"Ah", izdahnuo je zrak, silovito i najjednom. Okrenuo se. Oči su mu se razrogačile, pa skupile.

"Gospođo", rekao je oprezno. "Ova dama tu, je li vam ona... ovaj... nekakav... rod?"

"Vrlo dragi rod. Pripazite što radite s njom."

"Možda sestra?" Pokušao se uhvatiti za slamku već rasplinute logike, sve u nadi.

"Ne, vi ludo. To sam ja, jeste me čuli? *Ja!*"

Grobar se malo zamislio nad tim.

"Ne", odgovorio je. "Takve se stvari ne događaju." Prekopao je po alatu. "George, zamoli nekog da ti pomogne. Ne mogu raditi dok mi

se neka šašavica pleće pod nogama." Kad su joj prišla četvorica, teta Tildy je prkosno prekrížila ruke.

"Neću se ni pomaknuti!" krikнула je ona dok su je micali, kao pijuna na šahovskoj ploči, najprije iz sobe za preparaciju u sobu vječnoga sank, pa zatim u hodnik, u čekaonicu, u pogrebnu dvoranu, gdje se bacila u stolac u samom središtu vestibula. Iza nje su se u sivoj tišini nizale klupe, i širio se miris cvijeća.

"Molim vas, gospođo", rekao je jedan od njih. "Tu će tijelo počivati do sutrašnje službe."

"Sjedit ću tu kao olovo sve dok ne dobijem to što tražim."

Sjedila je, a blijedi su joj prsti prtljali po čipki pod grlom, dok joj je brada bila izbačena a visoko zakopčana cipela ljutito kuckala. Da joj je prišao na dohvat suncobrana, dobio bi njime po glavi. A da su je dotakli, sjetila bi se - da im isklizne iz ruku.

Gospodin Carrington, predsjednik mrtvačnice, iz svoje je sobe čuo nekakvu strku, pa se dogegao prolazom između klupa da vidi što je na stvari.

"No dajte, dajte", šapnuo je svima i stavio prst na usta. "Malo poštovanja, malo poštovanja. Što je ovo? Gospođo, mogu li vam čime pomoći?"

Ona ga je odmjerila od glave do pete.

"Možete."

"A kako bih vam to, molim, mogao biti na usluzi?"

"Pođite u onu sobu tamo", uputila gaje teta Tildy.

"Da... aa."

"I recite tom oduševljenom mladom istraživaču da mi se prestane zezati s tijelom. Ja sam neudata dama. Moji madeži, osobeni znaci, ožiljci i ostale koještarije, uključujući i uvrnutost gležnja, samo su moja tajna. I ne bih željela da netko po tome ruje i kopa, da to sjecka i reže ili ošteti na ikoji drugi način."

Sve je to gospodinu Carringtonu bilo prilično maglovito, jer još nije usporedio tijela. Gledao ju je bijelo i bespomoćno.

"Stavio me je tamo na stol, kao goluba koga treba očistiti i nadjenuti!" rekla je direktoru.

Gospodin Carrington se udaljio žustrim korakom da vidi što je na stvari. Nakon petnaest minuta tihoga čekanja i užasnite svađe, i uspoređivanja podataka s pogrebnikom iza zatvorenih vrata,

Carrington se vratio, za tri nijanse sjediji. Carringtonu su ispale naočale, pa ih je podigao.

"Stvarate nam velike probleme."

"Doista?" planula je teta Tildy. "Sveti Ante Padovanski! Ma slušajte, gospodine Krvokostiću, ili kako se već zovete, nek vam ja kažem..."

"Već smo ispustili krv iz..."

"Kako!"

"Da, da, uvjeravam vas, da. I zato naprosto otidite, smjesta; ništa se više ne da učiniti." Nervozno se nasmijao. "A naš pogrebnik osim toga izvodi i kratku autopsiju da utvrdi uzrok smrti."

Teta je skočila na noge, sva u vatri.

"To ne smijete činiti! To smiju raditi samo patolozi!"

"Pa mislim, pokatkad si dopustimo malo..."

"Prašite smjesta unutra i recite tom trbosjeku da smjesta vrati svu tu finu novoenglesku plavu krv pod tu otmjenu kožu, i ako je išta izvadio, neka to lijepo i vrati, i prikači tako da radi kako Bog zapovijeda, i da mi onda vrati to tijelo, svježije kao jabuka, u moje vlasništvo. Jeste me čuli?"

"Ja tu više ne mogu ništa. Ništa."

"Da vam nešto kažem. Doselila sam se tu na dvije stotine godina. Jeste me čuli? I svaki put kad vam dođe koja mušterija, pljunut ću im ektoplazmu ravno kroz nosnice!"

Carrington je pokušao uhvatiti tu misao što mu je trčkarala kroz sve slabiju svijest, pa teško prostenjao.

"Upropastit ćete nam posao. Ne možete nam to učiniti."

Tetkica se nasmiješila.

"Mislite da ne mogu?"

Carrington je potrčao kroz mračni prolaz između klupa. U daljini ga se čulo kako stalno okreće brojčanik. Pola sata potom pred mrtvačnicom su zagrmjeti automobili. Tri dopredsjednika mrtvačnice prišla su kroz prolaz skupa sa svojim šefom.

"U čemu je problem?"

Tetkica im je sve ispričala, uresivši to s nekoliko brižljivo probranih infernaliteta.

Potom su održali savjetovanje, u međuvremenu obavijestivši pogrebnika da prekine izradu domaće zadaće, bar dok se ne

postigne nekakav sporazum... Grobar je ušetao iz svoje komore i zastao, prijazno se smiješeći i pušeći veliku crnu cigaru.

Tetkica se zapiljila u cigaru.

"A gdje ćete otresti *pepeo*?" uskliknula je užasnuto.

Grobar se samo mrtvo-hladno nasmiješio i otpuhnuo dim.

Savjetovanje se prekinulo.

"Gospođo, iskreno govoreći, ne mislite nas valjda istjerati na ulicu, da tamo nastavimo naše karijere?"

Tetkica je preletjela pogledom preko svih tih lešinara.

"O, ne bih se baš nimalo libila."

Carrington je otro znoj s laloka.

"Možete dobiti svoje tijelo."

"Ha!" uskliknula je tetkica. I potom oprezno dodala: "Netaknuto?"

"Netaknuto."

"Bez formalina?"

"Bez formalina."

"I s krvlju?"

"I s krvlju, moj Bože, da, s krvlju, samo ga nosite i idite!" Uzvišeni naklon glavom.

"Pošteno. Dovedite ga u red. Dogovoreno."

Carrington je pucnuo prstima i dao znak pogrebniku.

"Što ste se ukipili, kao debil! Dovedite ga u red!"

"I pripazite malo s tom cigarom!" rekla je stara.

* * *

"Polako, polako", rekla je teta Tildy. "Stavite košaru na pod, tako da mogu ući."

Nije puno razgledavala tijelo. Jedini joj je komentar bio: "Izgleda prirodno." I onda se pustila da padne u košaru.

Najednom su je zgrabili ujedi arktičke hladnoće, iza čega su uslijedili neočekivana mučnina i neočekivana frkanja svijesti. Pretvorila se u dvije kapi materije koje se žele stopiti, u vodu koja se pokušava upiti u beton. Što je bilo sporo. I teško. Kao da leptir pokušava umigoljiti natrag u odbačenu ljusku kremenite čahure!

Dopredsjednici su tetu Tildy gledali sa zabrinutošću. Gospodin Carrington je krivio prste i pokušavao pomoći praveći rukama i šakama pokrete kao da tišće i gure. Grobar je bio otvoreno

skeptičan, pa je sve to promatrao dokonim, pomalo podsmješljivim očima.

Upiti se u hladni, duboki granit. Upiti se u sleđen i pradrevni kip. Skroz se utisnuti.

"Daj živni malo, vrag da te nosi!" viknula je teta Tildy samoj sebi. "Daj se malo digni."

Njeno se tijelo napol podiglo, i zašuškalo u suhoj košari. "Daj, ženska, podvij malo noge!"

Tijelo je zahvatilo u zrak, naslijepo pipajući.

"Vidite!" kliknula je teta Tildy.

U paučinaste je, slijepe oči ušlo svjetlo.

"Osjećaj!" potaknula ga je teta Tildy.

Tijelo je osjetilo toplinu sobe, naglo nadošlu stvarnost stola za prepariranje, na koje se naslonilo, teško dišući.

"Miči se!"

Tijelo je napravilo škripavi, polagani korak.

"Slušaj!" kratko je odrezala.

U gluhe su uši navrli zvukovi koji su ispunjali prostoriju. Oštar dah pogrebnika, pun očekivanja i uzdrman; cmoljenje gospodina Carringtona; vlastiti kreštavi glas.

"Hodaj!" rekla je teta Tilda.

Tijelo je prohodalo.

"Misli!" rekla je.

Stari je mozak počeo misliti.

"Govori!" rekla je.

I tijelo je progovorilo, i naklonilo se pogrebnicima:

"Vaš sam dužnik. Hvala najljepša."

"A sad", rekla je napokon, "plači! "

I tako je zaplakala suzama potpune sreće.

* * *

A danas, svakoga popodneva oko četiri, ako želite posjetiti tetu Tildy, samo skrenite do njene staretinarnice i pokucajte. Na vratima visi veliki, crni pogrebni vijenac. Na to se ne obazirite! Tu ga je ostavila teta Tildy; takav je njen osjećaj za humor. Samo pokucajte na vrata. Ona su dvaput zakračunana i triput zaključana, a kad zakucate, na vas će zavrištati njezin glas:

"Je li to čovjek u crnom?"

A vi se nasmijete i velite ne, ne, to sam samo ja, teta Tildy. Sad se nasmije i ona i veli: "Uđite, brzo!" i onda strelovito otvara vrata i s treskom iz zalupi, tako da s vama nikako ne može kliznuti i nikakav čovjek u crnom. Tada vas posjedne i natoči vam kavu i pokaže najnoviji ispleteni džemper. Nije više brza kao nekada, i ne vidi više onako dobro, ali nekako klima.

"A ako ste bili jako dobri," obznanjuje teta Tildy i gura ustranu šalicu kave, "pokazat ću vam jednu sitnicu."

"A to je?" upitat će posjetitelj.

"Ovo", odgovara tetkica, vesela zbog sitnice koja je čini jedinstvenom, vesela zbog svoje male šale.

I tada će, čednim pokretima prstiju, razvezati bijelu čipku oko vrata i na prsima i na kratak vam trenutak pokazati što leži ispod nje.

Dugu modru brazgotinu koja je poslije autopsije ponovno zašivena.

"Taj šav za jednog muškarca i nije tako loš", priznaje ona. "Jeste za još malo kave? *Evo!*"

OBITELJSKO PRELO

Homecoming

"Evo ih, idu", rekla je Cecy ležeći opružena u krevetu.

"Gdje su?" kliknuo je Timothy s vrata.

"Neki su nad Europom, drugi nad Azijom, neki nad Otočjem, neki nad Južnom Amerikom!" odgovorila je Cecy zatvorenih očiju, a trepavice su joj bile duge, smeđe i treperave.

Timothy je stupio na gole daske sobe na katu.

"Tko su oni?"

"Stric Einar i stric Fry, a i rođak William, a vidim i Fruldu i Helgar i tetu Morgianu i rođaka Viviana i vidim strica Johanna! Svi nam brzo dolaze!"

"Jesu li gore na nebu?" uskliknuo je Timothy i bljesnuo sivim očicama. Dok je tako stajao uz krevet, nije se doimao ništa starijim od svojih četrnaest godina. Vani je puhao vjetar, i kuća je bila mračna i osvijetljena samo zvijezdama.

"Dolaze kroz zrak i putuju uz tlo, u mnogo oblika", rekla je Cecy u snu. Nije se micala; svojim se mislima okrenula vlastitoj nutrini i sad im je pričala sve što vidi. "Vidim nešto vukoliko kako dolazi preko tamne rijeke - preko plićaka - odmah iznad slapa, a na krznu mu se presijavaju zvijezde. I vidim smeđe hrastovo lišće otpuhano daleko u nebo. I vidim malog šišmiša u letu. I vidim mnoga druga stvorenja što jure kroz šumske krošnje i provlače se kroz najviše granje; i sve to dolazi ovamo!"

"Hode li sutra uveče biti tu?" Timothy je grčevito stisnuo posteljinu. Pauk na njegovu reveru zazibao se kao crno njihalo, u ushićenu plesu. Nadvio se nad sestru. "Hoće li stići na vrijeme za obiteljsko prelo?"

"Hoće, hoće, Timothy, da", uzdahnula je Cecy. A onda se ukrutila. "Nemojte me više ništa pitati. Sad idite. Dajte mi da otputujem na najdraža mi mjesta."

"Hvala, Cecy", odgovorio je on. Kad se našao u hodniku, potrčao je do svoje sobe. Žurno sije namjestio krevet. Probudio se tek pred nekoliko minuta, u smiraj, a kad su se digle prve zvijezde, pošao je iskazati svoj ushit zbog prijema što ga je organizirala Cecy. A sad je

spavala tako tiho da od nje nije bilo ni zvuka. Dok se umivao, oko vitkog mu je vrata na srebrenome lasu visio pauk.

"De pomisli, Pauko, sutra je, kad sunce zađe, Noć vještica!" Podigao je lice i pogledao se u zrcalo. Bilo je to jedino u kući dopušteno ogledalo. Bio je to majčin ustupak njegovoj bolesti. O, da ga bar toliko ne muči! Otvorio je usta i pogledao jadne, neprikladne zube kojim ga je narav bila obdarila. Ništa bolji od zrna kukuruza - okrugli, meki i blijedi u čeljustima. Nešto je od dobrog raspoloženja smjesta umrlo u njemu.

Sad se već bio spustio potpuni mrak, pa je upalio svijeću. Osjećao se iscrpljeno. Prošlog je tjedna čitava obitelj živjela u stilu stare domaje. Danju bi spavali, a u smiraj se budili i počinjali roštati. Pod očima su mu bile plave šupljine.

"Pauko, nije mi dobro", rekao je sitnome stvorenjcu tihanim glasom. "Ne mogu se čak ni priviknuti da spavam danju, kao i svi ostali."

Podigao je svijećnjak. O, kad bi bar imao jake zube s očnjacima poput čeličnih šiljaka. Ili čak jake ruke, ili jak um. Ili da čak posjeduje moć da vlastiti um pošalje da slobodno luta, kao što je to činila Cecy. Ali ne, on je bio onaj nesavršeni, onaj bolesni. On se - primakao je plamen svijeće i sav se stresao - čak bojao mraka. Njegova su mu se braća podsmjehivala. Bion i Leonard i Sam. Smijali su mu se jer je spavao u krevetu. S Cecy je bilo drugo; njezin je krevet bio dio komforna nužan da bi se postigla stalozhenost potrebna za slanje uma vani, u lov. Ali Timothy, da li i on spava u prekrasnim politiranim sanducima kao i ostali? Ne, on to ne čini! Mati mu je dopustila da ima samo svoj krevet, samo svoju sobu, samo svoje ogledalo. Nije onda ni čudo da ga je obitelj obilazila kao svečevo raspelo. Kad bi mu bar iz lopatica izbila krila. Ogolio je leđa i zapiljio se. I ponovno uzdahnuo. Nema šanse. Nikada.

Odozdo su se začuli uzbudljivi i misteriozni zvukovi, skliski se crni krep digao u svim dvoranama i na stropovima i vratima. Pucketanje upaljenih tankih crnih voštanica u ograđenom stubištu. Majčin glas, visok i čvrst. Očev glas, što odzvanja iz memljiva podruma. Bion što ulazi izvana u staru seosku kuću tegleći goleme krčage od dva galona.

"Pauko, ja naprosto moram na tu zabavu", rekao je Timothy. Pauk se vrtio na kraju svilene niti, i Timothy se osjetio sam. On će

uglancati sanduke, donijeti muhare i pauke, objesiti krep, ali kad zabava počne, njega više nitko neće ni pogledati. Za tog manjkavoga sina najbolje je da ga se što manje i čuje i vidi.

A dolje je Laura protrčala kroz čitavu kuću.

"Obiteljsko prelo!" vikala je veselo. "Obiteljsko prelo!" Njezini su koraci odjednom bili posvuda.

Timothy je ponovno prošao kraj Cecyne sobe, no ona je spavala mirno. Jednom bi se mjesečno spuštala niza stube. Uvijek bi bila u krevetu. Dražesna Cecy. Osjećao je želju da je upita:

"Gdje si sada, Cecy? I u kome? I što se zbiva? Jesi li iza brda? I što se ondje zbiva?" Ali je umjesto toga produžio do Ellenine sobe.

Ellen je sjedila za pisaćim stolom i razvrstavala svakovrsne plave, crvene i crne dlake, kao i sitne demeskinje nokata što ih je skupljala radeći kao maniker u kozmetičkom salonu u Mellin Villageu, petnaest milja odavde. U jednom je kutu stajala robusna mahagonijska škrinja, i na njoj je bilo napisano njezino ime.

"Odlazi", rekla je a da ga nije ni pogledala. "Ne mogu raditi dok mi tu zijaš."

"Noć vještica, Svisveti, Ellen; de pomisli!" rekao je on, trudeći se da bude prijazan.

"Hnh!" Stavila je nekoliko odrezanih nokata u bijelu vrećicu, pa je označila. "Što to tebi znači? Što ti o tome znaš? Uplašit će i crnog vruga u tebi. Vрати se u krevet."

Njemu su planuli obrazi.

"Kad moram glancati i raditi i pomagati u serviranju."

"Ako sad ne odeš, sutra ćeš u krevetu naći tucet sirovih kamenica", rekla je Ellen kao da konstatira najnaravniju činjenicu. "Timothy, doviđenja."

Sjurivši se bijesno niza stube, zabio se u Lauru.

"Pazi kamo ideš!" zakriještala je ona kroz stisnute zube.

On ju je pomeo u stranu. Potrčao je prema otvorenim podrumskim vratima i nanjušio kanal vlažnog zemljanog zraka što se dizao odozdo.

"Oče?"

"Bliži se čas", viknuo je otac uza stube. "Daj požuri dolje, ili će stići prije nego budemo spremni!"

Timothy je zastao tek koliko je bilo dovoljno da začuje milijun drugih zvukova u kući. Braća su dolazila i odlazila poput vlakova na kolodvoru; pričali su i prepirali se. Ako bi se na jednome mjestu zadržao dovoljno dugo, pred njim bi prošli svi ukućani s blijedim rukama prepunim stvari. Leonard sa svojom crnom liječničkom torbicom, Samuel s velikom, prašnjavom knjižurinom u uvezu od ebanovine pod mišicom, i s novim tovarom crnoga krepa, a i Bion, koji bi stalno odlazio na izlete van, do automobila, da unese još mnoge galone tekućine.

Otac je prestao glancati pa Timothyju predao krpu i uputio mu mrgodan pogled. Duhnuo je u golemi mahagonijski sanduk.

"Idemo, daj da se ovo sjaji, pa da prijeđemo na drugi. Prospavat ćeš čitav život."

Dok je laštio površinu, Timothy je pogledao unutra.

"Stric Einar je krupan čovjek, istina, tata?"

"Unh."

"Koliko je on velik?"

"To valjda vidiš po sanduku."

"Samo sam pitao. Dva i deset?"

"Puno pričaš."

Oko devet sati Timothy je izišao u listopadsko vrijeme. I dva je sata, sad po toplom, sad po hladnom vjetru šetao livadama i skupljao otrovne gljive i pauke. Srce mu je ponovno jače zakucalo od radosnog očekivanja. Što ono reče mati, koliko će rodbine doći? Sedamdeset? Stotinu? Prošao je kraj kuće na farmi. Kad biste samo znali što se kod nas zbiva, rekao je prozorima što su se žarili u noći. Uspeo se na brdo i pogledao grad, miljama dalek, što se spremao na san, i sat na gradskoj vijećnici, visok i kruglen, i bijel u daljini. Ni grad za to nije znao. Kući je donio mnogo teglica otrovnih gljiva i pauka.

U kapelici u suterenu održana je kratka ceremonija. Bila je slična svim drugim ritualima tečajem godina, i otac je pjevao mračne stihove, majčine lijepe bjelokosne ruke micale su se dijeleći naopake blagoslove, a bila su se okupila i sva djeca, s iznimkom Cecy, koja je ležala gore u postelji. No Cecy je ipak bila s njima. Vidjeli su je kako viri, sad iz Bionovih očiju, sad iz Samuelovih, sad iz majčinih, a onda bi u sebi osjetili nekakvo gibanje, jer bi se našla u njima, na kratak časak i već je ne bi bilo.

Timothy se molio Onom Crnom, a želudac mu se sav zgrčio.

"Molim te, molim, pomози mi da narastem, pomози mi da budem kao što su moja braća i sestre. Ne daj da budem drukčiji. Kad bih samo znao stavljati dlake u plastične likove, kao što to radi Ellen, ili postići da se u mene zaljubljuju, kao što to čini Laura, ili čitati čudne knjige, kao Sam, ili imao neko ugledno zvanje, poput Leonarda i Biona. Ili čak jednoga dana osnovati obitelj, kao što su to učinili otac i mati..."

U ponoć je po kući začekićala oluja. Vani su tukle munje u zapanjujućim, sniježnobijelim žilama. Čulo se prilaženje, pipanje i srkanje tornada, koji je svojim lijevkom njuškao vlažnu noćnu zemlju. A onda je u kućna vrata grunulo tako silno da ih je napola izvalilo iz stožera, i dok su tako stajala, ukrućena i odbaćena, u kuću su umarširali djed i bakica, koji su došli čak iz stare domaje!

A onda je svijet počeo pristizati iz sata u sat. Zazveketao bi boćni prozor, začulo se tuckanje na prednjoj verandi, kucanje sa stražnje strane. Iz podruma su dopirali zagrobni zvuci; jesenji je vjetar diplio kroz grlo dimnjaka, i otegnuo popijevao. Mati je veliku kristalnu zdjelu za punč napunila skrletnom tekućinom iz krčaga što ih je Bion bio donio u kuću. Otac je letio iz sobe u sobu i palio sve nove i nove voštanice. Laura i Ellen tucale su vućji korijen. A Timothy je stajao sred sveg tog divljeg uzbuđenja, bez ikakva izraza na licu, s drhtavim rukama ovješanim niz bokove, gledajući sad tu, sad tamo. Lupanje vratima, smijeh, klokotanje, tama, hukanje vjetra, paperjasta grmljavina krila, tapkanje nogu, eksplozije riječi dobrodošlice pri svaćijem ulasku, prozirni zveket prozora, sjene što prolaze, dolaze, odlaze, trepere.

"Vidi, vidi, ovo je *sigurno* Timothy!"

"Molim?"

Mrazna ga je ruka uhvatila za ruku. Dugo dlakavo lice povilo se nada nj.

"Dobar momčić, krasan momčić", rekao je neznanac.

"Timothy", rekla je majka. "Ovo je stric Jason."

"Zdravo, striće Jason."

"A ovo tu..." otplovila je mati sa stricom Jasonom. Stric Jason ga je pogledao preko pelerinom pokrivena ramena, pa mu namignuo.

Timothy je ostao sam.

Iz daljine od tisuću milja, iz svijećama ispunjene tmine, začuo je visoki glas, tanak i jasan kao u svirale; bila je to Ellen.

"A moja braća, ti zbilja imaju soli. Daj pogodi, teta Morgania, čime se oni u životu bave?"

"Nemam ni najblažeg pojma."

"Oni u gradu imaju pogrebničku tvrtku."

"Kako!" Gutanje zraka.

"Da!" Vrištavi smijeh. "Zar nije da šizneš!"

Timothy je stajao posve nepomično.

Kratka stanka smijeha.

"Svi oni donose u kuću, za mamu, tatu i sve nas", rekla je Laura.

"Svi osim, naravno, Timothyja..."

Nelagodna šutnja. Potom glas strica Jasona pita:

"Daa? Ma nemoj. A što je s Timothyjem?"

"O, Laura, ti i tvoj jezik", rekla je majka.

Laura je nastavila priču. Timothy je zatvorio oči.

"Timothy ne... ovaj... on *ne voli* krv. Jako je osjetljiv."

"Naučit će se", rekla je mati. "Naučit će se", rekla je vrlo čvrstim glasom. "On je moj sin, pa će se naučiti. Ta tek mu je četrnaest godina."

"Ali ja sam na tome odrastao", odgovorio je stric Jason, i glas mu je krenuo iz sobe u sobu. Vjetar je vani udarao u krošnje kao u harfu. Malo je kiše poškopilo prozore - "na tome odrastao" uminulo je u nečujnost.

Timothy se ugrizao za usnu i otvorio oči.

"Mislim, za sve sam ja kriva." Mati ih je sad uvodila u kuhinju.

"Pokušavala sam ga natjerati. Ali djecu ne možeš ni na što prisiliti, od toga se mogu samo razboljeti, i onda nikad ne steknu ukus. A vidite Biona, njemu nije bilo ni trinaest kad je..."

"Shvaćam", promrmljao je stric Jason. "Timothy će se već prilagoditi."

"Naravno da hoće", odgovorila je mati prkosno.

U desetak su pljesnivih soba, kad bi prošle sjene, zatitrali plamenovi svijeća. Timothyju je bilo studeno. Osjetio je u nosnicama vrući loj i mahinalno dograbio svijeću i s njom u ruci pošao po kući, pretvarajući se da poravnava krep.

"*Timothy*", prošaptao je netko iza ornamentiranoga zida, psičući i cvrčeći i uzdišući, "*Timothy se boji mraka.*"

Leonardov glas. Glas morskog Leonarda!

"Ja volim svijeće, i to je sve", odgovorio je Timothy prijekornim šaptom.

Opet munje, opet grmljavina. Kaskade gromoglasnoga smijeha. Lupa i škljocanje i povici i šuškanje odjeće. Kroz kućna je vrata nasrnula ljepljiva magla. A iz magle, sklapajući krila, iskoračao je visok muškarac.

"Stric Einar!"

Timothy je krenuo na tankim nogama, ravno kroz maglu i pod zelenim sjenama svojih platnenih krila. Bacio se Einaru na prsa. Einar ga je podigao.

"Ti imaš krila, Timothy!" Bacio je dječaka lagana kao maslačak. "Krila, Timothy: poleti!" Pod njim su zakružila lica. Zavrtjela se tama. Nešto je otpuhnuo kuću. Učinilo mu se da se pretvorio u vjetrušinu. Zalamatao je rukama. Einarovi su ga prsti uhvatili i još ga jednom bacili pod strop. Strop je propao pod njima poput nagorjela zida. "Leti, Timothy!" kliknuo je Einar, glasno i duboko. "Leti krilima! Krilima!"

Osjetio je silnu ekstazu u lopaticama, kao da mu izrasta korijenje, kao da mu se nadimaju da prsnu i procvjetaju u novu, vlažnu membranu. Probuncao je nesuvislosti; Einar ga je ponovno bacio u visinu.

Kiša je zamlatila, jesenji se vjetar oborio na kuću poput plimnoga vala, tresući gredama, i natjerao svijećnjake da nagnu pobješnjele plamenove svijeća. A stotinu je rođaka provirilo iz svih crnih, začaranih soba, i zakružilo prema središtu, u svim oblicima i veličinama, prema mjestu gdje je Einar u hukom ispunjenu prostoru balansirao dijete kao dirigentsku palicu.

"Dosta!" viknuo je Einar napokon.

Timothy, spušten na daske poda, ushićeno je i iscrpljeno pao stricu Einaru na prsa, i zajecao od sreće.

"Striče, striče, striče!"

"Je li ti bilo krasno letjeti? Ha, Timothy?" upitao je stric Einar, pa se nadvio nada nj i pogladio ga po kosi. "Bravo, bravo."

Već se bližila zora. Većina je već bila stigla, i sad su se spremali za postelju i dan, da prospavaju nepomično i bez zvuka sve do sljedećega sutona, kad će iz mahagonijskih sanduka poklicima zaiskati novu lumpačinu.

Stric Einar, praćen desetima ostalih, krenuo je prema podrumu. Mati ih je uputila dolje, do pretrpanih redova i redova sjajno uglačanih sanduka. Einar, iza kojeg se dizao šator krila, kao skrojenih iz morskozelene cerade, išao je prolazom uz radoznalo zviždukanje; kad bi mu se krila dotakla, proizvela bi zvuk lakog udarca u bubanj.

Na katu je Timothy ležao umoran i zamišljen, i pokušavao zavoljeti tamu. U mraku se dade učiniti toliko toga što ti ljudi ni ne mogu zamjeriti, jer te nikad ni ne vide. On je noć zapravo volio, ali je ta ljubav bila probirljiva: pokatkad bi te noći bilo toliko da bi buntovno kriknuo.

A u podrumu, mahagonijska su se vrata spustila i hermetički zatvorila, povučena blijedim rukama. U kutovima su neki rođaci napravili tri kruga pa legli, s glavama na šapama, i spuštenih vjeđa. Izišlo je sunce. I bi san.

Smiraj. Veselica je prasnula kao gnijezdo šišmiša kad dobije pun pogodak, uz krikove, lepet krila, šireći se sve više. Poklopci sanduka uz prasak su se raskrilili. Iz podrumske su vlage poletjeli uza stube. Dočekani su i mnogi zakašnjeli gosti, što su lupali nogama o prednja i stražnja vrata.

Kišilo je, i promočeni su posjetitelji Timothyju na ruke odlagali pelerine, šešire sačmarene kišnim kapima i poškrapane koprene, i ovaj ih je odnosio u ormar. Sobe su bile pretrpane mnoštvom. Smijeh nekog rođaka, ispaljen iz jedne sobe, izvio bi se na zidu druge, rikošetirao, nagnuo se na krilo i u lupingu se iz četvrte sobe vratio u Timothyjevo uho, precizan i ciničan.

Preko poda je pretrčao miš.

"Prepoznajem te, nećaće Leibersrouter!" doviknuo je otac svud oko njega ali ne i njemu. Deseci su ga nebodernih ljudi pritiskali, tukli ga laktovima, ne opažali ga.

Na koncu se okrenuo i klisnuo uza stube.

Tiho je zazvao.

"Cecy. Gdje si sada, Cecy?"

Počekala je dugo i tek tada odgovorila.

"U Carskoj dolini, u Califomiji", promrmljala je slabašnim glasom. "Na obali Saltonova mora, kraj blatnih gejjzira i pare i mira. Sad sam u farmerovoj ženi. Sjedim na prednjoj verandi. Mogu je, ako želim, natjerati da se miče, da učini što zamislim i misli sve što mi padne na um. Sunce zalazi."

"I kakav je to osjećaj, Cecy?"

"Čuje se pištanje blatnih gejjzira", rekla je polako, kao da govori u crkvi. "Sitne se sive glave pare guraju kroz mulj, kao da se kroz gusti sirup dižu ćelavci, probijaju se ćelom, sve do odvodnih kanala. Sive se glave razdiru kao gumeni baloni, pa se raspadaju uz šum cmokanja vlažnih usana. A iz razdrta se tkiva dižu paperjaste perjanice pare. A osjeća se i miris dubokog sulfuroznog izgaranja i staroga doba. Tu se već deset milijuna godina kuha dinosaur."

"Pa je li gotov?"

Miš je opisao spirale oko tri ženske noge i nestao u uglu. Nekoliko trenutaka potom iz ničeg je iznikla ljepotica i sad je stajala u kutu, i svima im se smiješila bijelim smiješkom.

Nešto se skutirilo uz poplavljeno staklo kuhinjskoga prozora. Bez prestanka je uzdisalo i plakalo i kucalo, pritisnuto o staklo, no Timothy nit je što vidio, nit je što ćuo. U mašti je već bio vani i sad je zurio unutra. Po njemu je padala kiša, po njemu je puhao vjetar, a iznutra ga je zvala tama istoćkana voštanicama. Unutra su se plesali valceri; visoke tanke figure izvodile su piruete na nekakvu bjelosvjetsku glazbu. Na podignutim su se bocama iskrile zvijezde svjetla; s kaciga su se runile grudice zemlje, a na pod je pao pauk i stao se nećujno vući.

Timothy se stresao. Opet je bio u kući. Mati ga je zvala da otrći amo, otrći tamo, pomogne, posluži, a sad u kuhinju, donesi ovo, donesi ono, daj tanjуре, izvadi iz lonca - i tako se sve dalje događala zabava.

"Da, gotov je. Sasvim gotov." Cecyne su se mirne usnule usne izvile prema gore. Mlitave su rijeći polako padale iz usta koja su ih oblikovala. "Sad sam u glavi te žene, i gledam iz nje, gledam more što se ne miče, i tako je mirno da se ćovjek uplašić. Sjedim na verandi i ćekam da se muž vrati kući. Povremeno skoći riba, pa opet padne u

vodu, a oko nje se šire zvjezdice. Dolina, more, nekoliko automobila, drvena veranda, moja stolica za ljuljanje, ja, tišina."

"I što sad, Cecy?"

"Ustajem iz stolice za ljuljanje", odgovorila je.

"Da?"

"I sad silazim s verande, i idem prema blatnim gejzirima. Gore prelijeću avioni, kao kakve praiskonske ptice. I zatim je mir, takav mir."

"Koliko ćeš još ostati u njoj?"

"Nakon što se naslušam, nagledam i naosjećam; nakon što joj nekako promijenim život. Silazim s verande i hodam po daskama. Noge mi udaraju o drvo, umorno, sporo."

"A sad?"

"Sad su svud oko mene sumporne pare. Zurim u mjehure dok pucaju i izravnavaju se. Kraj sljepoočice mi je proletjela ptica, kričeći. Najednom sam u ptici i letim od nje! I dok letim, u svom sitnom obličju, nalik na staklenu bobicu, vidim ženu ispod sebe, na pločniku, kako pravi korak, dva, tri i ulazi u blatni gejzir. Čujem zvuk kao da se u rastaljene dubine svalila kamenčina. Nastavljam letjeti, vraćam se u krugu. I vidim bijelu šaku, nalik na pauka, kako se migolji i nestaje u sivom bazenu lave. Lava se zatvara. I sad letim kući, brzo, brzo, brzo!"

Nešto je žestoko zalupalo po prozoru, i Timothy se trznuo.

Cecy je zatreptala očima, širokim, sjajnim, punim, radosnim, ushićenim.

"I sad sam kod kućel" rekla je.

Nakon kratke stanke, Timothy se odvažio:

"Počelo je obiteljsko prelo. I svi su tu."

"Zašto smo onda tu gore?" Zatreptala je glavom. "Dobro, pitaj me." Lukavo se nasmiješila. "Pitaj me ono zbog čega si došao."

"Nisam došao ništa pitati", rekao je. "Mislim, skoro ništa. Mislim - o, Cecy!" Izletjelo je to iz njega u dugom, brzom toku. "Želio bih na zabavi izvesti nešto što će ih natjerati da me pogledaju, nešto što će me učiniti ravnim njima, nešto što će me učiniti jednim od njih, ali ne postoji ništa što bih mogao učiniti, i osjećam se tako glupo, mislim, i onda sam mislio da bi ti možda mogla..."

"Mogla bih", odgovorila je ona, zatvorila oči i nasmiješila se u sebi. "Sasvim se uspravi. I stoj sasvim mirno." On ju je poslušao. "A sad zatvori oči i isprazni sve misli."

Stajao je sasvim uspravno i nije mislio ni o čemu, ili je bar mislio samo o tome kako ništa ne misli.

Ona je uzdahnula.

"Hoćemo li sad poći dolje, Timothy?" Kao ruka u rukavicu, tako je i ona ušla u nj.

"Dajte pogledajte!" Timothy je digao čašu tople crvene tekućine. Digao ju je tako da se čitava kuća okrenula i pogledala ga. Tetke, stričevi, bratići, braća i sestre!

Iskapio ju je jednim gutljajem.

Trznuo je rukom prema sestri Lauri. Izdržao je njen pogled, pa joj prošaptao nježnim glasom od kojeg je ostala nijema, sleđena. Kad je krenuo prema njoj osećao se visok kao jablan. Zabava se sad usporila. Čekala je posvuda oko njega, i gledala ga. Iz vrata su svih soba virila lica. I nisu se smijala. Majčino je lice bilo zapanjeno. Tada se doimao zbunjeno, ali i obradovano i časimice sve ponosnije.

Ugrizao je Lauru, vrlo nježno, u vratnu žilu. Plamenovi su se svijeća pijano zanjihali. Vjetar se vani u spirali uspinjao krovom. Rođaci su piljili sa svih vrata. Ubacio je muhare u usta, progutao ih, pa zalupao rukama po bokovima i zakružio.

"Vidi, striče Einar! Znam letjeti, napokon!" Ruke su mu krenule u taktu. Gore-dolje pumpao je rukama. Mimo njega su bljesnula lica.

Kad je zalepetao na vrhu stepenica, začuo je majčin krik - "Timothy, daj prestani!" - iz velike dubine.

"Hej!" viknuo je Timothy pa skočio s vrha stepenica, lamaćući.

Na pola puta najednom je otkrio da su se krila, za koja je vjerovao da ih ima, rasplinula. Kriknuo je. Stric Einar ga je uhvatio.

Timothy je u zagrljaju, koji ga je dočekao, zamlatio rukama bijel od bijesa. Iz usta mu se izvio nezvani glas.

"Ja sam Cecy! Ja sam Cecy! Dođite me vidjeti, svi vi, gore, prva soba lijevo!" Poslije čega je uslijedilo dugo ćurlikanje smijeha. Timothy ga je pokušao odsjeći jezikom.

Svi su se smijali. Einar ga je spustio na tlo. Dok su se rođaci uspinjali prema Cecynoju sobi da joj čestitaju, Timothy je potrčao kroz sve crnju tamu i s treskom otvorio kućna vrata.

"Cecy, kako te mrzim, kako te mrzim!"

Kraj platane, u dubokoj sjeni, Timothy je povratio večeru, gorko zajecao i zamlatio rukama i nogama po hrpi jesenjeg lišća. I onda se umirio. Iz džepa bluze, iz zaštite što mu ga je pružalo utočište kutije za šibice, ispuzao je pauk. I krenuo duž Timothyjeve ruke. Pauko mu je istražio vrat i uho, a onda se uspeo u nj da ga malo poškaklje. Timothy je zatresao glavom.

"Nemoj, Pauko. Nemoj."

Paperjasti dodir radoznalog ticala što mu je istraživalo bubnjić protjerao je Timothyju žmarce kroz kosti.

"Nemoj, Pauko!" Ali je sad već manje plakao.

Pauk mu se zaputio niz obraz, zauzeo položaj pod nosom, podigao pogled prema nosnicama kao da traži mozak, a onda se meko uspeo do hrpta, pa sjeo, čučnuo i zagledao se u Timothyja svojim zelenim draguljnim očima, sve dok se Timothy nije ispunio grotesknim smijehom.

"Daj idi, Pauko!"

Timothy se uspravio, šušajući lišćem. Zemlja je bila sjajna od mjesečine. Iz kuće su se, dok su se igrali zrcala, čule tihe bestidnosti. Slavljenici su ispuštali magleno prigušene povike, dok su pokušavali otkriti čiji se još odraz nije pojavio u zrcalu.

"Timothy." Krila strica Einara raširila su se i zatrzala i prišla mu uz lupu talambasa.

Timothyje osjetio kako ga je istrgnuo kao napršnjak i položio na ramena. "Ne drži se tako pokislo, nećaće Timothy. Svaki za sebe, svaki na svoj način. Koliko je tebi sve bolje. Koliko bogatije. A svijet je za nas mrtav. Vidjeli smo ga i previše, vjeruj mi. Život je najljepši onima koji ga najmanje žive. I na kilo vrijedi više, Timothy, to ne zaboravi."

* * *

Ostatak crnoga jutra, od ponoći nadalje, stric Einar ga je vodio po kući, iz sobe u sobu, ljuljajući se i pjevajući. Horda novopridošlih ponovno je pokrenula veselje. Bila je tu i pra-prapra-pra i još tisuću puta pra-pra-baka, umotana u egipatske mrtvačke povoje. Ona sama nije rekla ni riječi, nego je samo stajala ravno kao nagorjela daska za glačanje, prislonjena uza zid, a u praznim joj se dupljama skupljalo

daleko, mudro, nijemo svjetlucanje. Za doručkom, u četiri ujutro, okotisućputprabaku kruto su posjeli na čelo najdužega stola.

Mnogobrojni mladi rođaci pijančevali su kraj kristalne zdjele za punč. Njihove sjajne oči, nalik na košticu masline, njihova stožasta, đavolasta lica i kovrčava brončana kosa, lebdjeli su nad stolom s pićem, a kad su počeli tonuti u stanje neugodnog, mrgodnog pijanstva, njihova su se tvrdo-meka, napol djevojačka, napol momačka tijela počela hrvati jedno s drugim. Podigao se žestok vjetar, zvijezde su gorjele plamenom žestinom, buka se podvostručila, plesovi su se ubrzali, lokanje je postalo ozbiljnije. Pred Timothyjem je bilo tisuću stvari koje je želio čuti i vidjeti. Mnoga se crnina uzmutila i zapjenila se, mnoga su lica došla i otišla...

"Slušaj!"

Društvo je zadržalo dah. U velikoj daljini gradski je sat lupao svoje otkucaje, javljao da je šesti sat. Zabava je pošla svome kraju. U ritmu s udarcima sata, njihova je stotina glasova zapjevala pjesme četiri stoljeća stare, pjesme koje Timothy nije ni mogao znati. Ruke su se spojile i tako, polako se okrećući, oni su pjevali, dok je negdje u dalekoj daljini jutra gradski sat dovršavao svoje otkucaje i na koncu uminuo.

Timothy je pjevao. Nije znao ni riječi, ni melodiju, pa ipak su i riječi i melodija ispali zaobljeni i glatki i dobri. I tad je pogledao u zatvorena vrata na vrhu stepenica.

"Hvala ti, Cecy", prošaptao je. "Oprošteno ti je. Hvala."

I onda se samo opustio, i pustio riječima da same poteku, Cecynim glasom, s njegovih usana.

Izrečeni su pozdravi, a onda je došlo do velikog šuškanja. Otac i mati stajali su na vratima pa se naizmjenice rukovali i ljubili sa svakim rođakom na odlasku. Nebo u otvorenim vratima već se obojilo na istoku. Unišao je studeni vjetar. A Timothy je osjećao kao zaposjeda jedno tijelo za drugim i u njemu se nastanjuje, osjećao je kako ga Cecy utiskuje stricu Fryu u glavu, tako da je sad gledao iz lica od naborane štavljene kože, a onda je poskočio u pršcu lišća i digao se iznad kuće i brda što su tek sneno otvarala oči...

A onda, kaskajući niz zemljanu cestu, osjećao je kako mu gore crvene oči, krzna obrubljena jutrom, dok je u rođaku Williamu dahtao kroz prazninu i rasplinjavao se u daljinu...

Kao šljunčić u ustima strica Einara, Timothy je uletio u paučinu groba, paučinu što je premrežila nebo. I onda se vratio, ovaj put za stalno, u svoje tijelo.

U sve svjetlijoj zori, onih nekoliko zadnjih uzvanika još se grlilo i plakalo i mislio o tome kako svijet za njih postaje sve neprikladnijim mjestom. Bilo je i vremena kad su se sastajali svake godine, a sad bi prošla i desetljeća bez obiteljskog izmirenja.

"Ne zaboravite", viknuo je netko, "vidimo se u Salemu 1970!" Salem. Timothyjeva je otupjela svijest počela preokretati te riječi. Salem, 1970. I tu će opet biti i stric Fry i tusućostruka prabaka u svom izlizanom mrtvačkom pokrovu, i majka, i otac, i Ellen, i Laura, i Cecy i svi ostali. No hoće li biti i on? Može li biti siguran da će preživjeti do tog dana?

U još jednoj posljednjoj, posustalnoj eksploziji radosti, svi oni odoše, s toliko rubaca, toliko tih lepršavih sisavaca, uz toliko svenutih listova, toliko cvileža i Sumornoga rojenja, s toliko ponoći i ludila i snova.

Mati je zatvorila vrata. Laura je dohvatila metlu.

"Ne", rekla je mati. "Spremat ćemo noćas. A sad idemo spavati." I tako je Obitelj nestala dolje u podrum i gore na kat. A Timothy je otišao u krepom zasutu dvoranu, oborene glave. Dok je prolazio kraj zrcala, postavljena baš za tu zgodu, ugledao je blijedu smrtnost svojega lica, svu promrzlu i uzdrhtalu.

"Timothy", rekla je mati.

Prišla je i rukom mu dotakla lice.

"Sine", rekla je. "Mi te volimo. To nemoj nikad zaboraviti. Mi te svi volimo. Bez obzira koliko si drukčiji, bez obzira na to što ćeš jednoga dana možda otići od nas." Poljubila ga je u obraz. "A ako ili kada umreš, nitko ti neće kosti preokretati, za to ćemo se mi pobrinuti. Zauvijek ćeš ležati u miru, a ja ću ti dolaziti na svaku Noć vještica da ti namjestim posteljinu." Kuća je bila tiha. A u daljini, vjetar je prešao brdo, odnoseći posljednji tovar crnih šišmiša, jeku njihovih glasova, i cvrkut.

Timothy je pošao uza stube, grabeći jednu po jednu, i svo vrijeme plakao sebi u bradu.

PREKRASNA SMRT DUDLEYJA STONEA

The Wonderful Death of Dudley Stone

"Živ!"

"Mrtav!"

"Živ u New Englandu, do sto đavola."

"Umro prije dvadeset godina!"

"Neka zakruži šešir, pa ću osobno otići i donijeti vam njegovu glavu!"

Eto kako je čitavo veče tekao razgovor. A pokrenuo ga je neki neznanac, kad je izvalio nešto u smislu da je Dudley Stone mrtav. Živ kriknusmo. A zar mi to ne bismo morali najbolje znati? Nismo li baš mi zadnji lomni ostaci onih koji smo mu dvadesetih godina kadili i u svjetlosti blistavih intelektualnih zavjeta čitali njegove knjige?

Veliki Dudley Stone. Veličanstveni stilist, najgordiji od svih književnih lavova. Zacijelo se sjećate onog lupanja glavom, onoga skakanja s litice, onoga zvižduka kobi što je uslijedio nakon što je svom nakladniku poslao pismo:

Štovana gospodo,

danas, u svojoj tridesetoj godini, ja se povlačim s bojišta, ostavljam se pisanja, spaljujem sve bilješke, a posljednji rukopis bacam u smeće, i kličem živi bili i zbogom. S pošt.

Dudley Stone

Potresi i lavine, tim redom.

"Zašto?" pitali smo se godinama, kad god bismo se našli.

U najboljoj maniri filmske limunade, raspravljali smo ne stoji li iza njegove odluke da odbaci književnu karijeru neka žena. Ili možda Boca. Ili su ga to možda pretekli Konji i tako to rasno grlo zaustavili u naponu snage?

I slobodno smo obznanjivali svima i svakome: da je Stone nastavio pisati, zatrpao bi svojom lavom i Faulknera, i Hemingwaya i Steinbecka. Utoliko tužnije što se Stone, na rubu svog najvećeg djela, jednoga dana okrenuo na peti i otišao živjeti u grad kojeg ćemo nazvati Opskurnost, na obali mora kojemu bi najbolje pristajalo ime Prošlost.

"Zašto?"

To je ime nastavilo zauvijek živjeti u nama koji smo u njegovim šarenim djelima vidjeli bljesak genija.

Jedne večeri, prije nekoliko tjedana, dok smo razmišljali o eroziji godina, i jedan drugome na licu nalazili sve naglašenije kesice i sve upadljivije prorijeđeno brojno stanje kose, obuzeo nas je bijes zbog dubokog neznanja tipičnoga građanina glede Dudleyja Stonea.

Mrmljali smo kako je Thomas Wolfe, prije nego što se uhvatio za nos i skočio preko ruba Vječnosti, bar skupio punu mjericu uspjeha. Kad je on uronio u tminu, bar su se skupili kritičari da u to zure, kao poslije meteora koji je u prolazu stvorio puno vatre. Ali tko se još sjećao Dudleyja Stonea, njegovih koterija, njegovih grozničavih sljedbenika iz dvadesetih godina?

"Neka zakruži šešir", rekoh. "Proputovat ću tri stotine milja, uhvatiti Dudleyja Stonea za hlače i reći: 'Ma slušajte vi, gospodine Stone, zašto ste nas tako gnusno ostavili na cjedilu? Zašto za dvadeset pet godina niste napisali nijednu knjigu?'"

Šešir se napunio novčanicama; poslao sam brzojav i sjeo na vlak.

* * *

Zapravo ne znam ni sam što sam očekivao. Možda da ću naći drhtavu i lomnu bogomoljku što, nošena vjetrovima, treperi na kolodvoru; kredno bijelu utvaru koja će iz prazne ljuštore hripati na mene glasovima trske i trave zibane noćnim vjetrom. Dok je vlak čučukavo ulazio u stanicu, od bola sam si stezao koljena. I pustio sam se u krajolik, milju od mora, poput čovjeka budalasto ludog, i pitao se što mi je sve to trebalo.

Na oglasnoj ploči, ispred daskama zakovane biljetarnice, otkrio sam čitav snop obavijesti, nekoliko palaca debeo, što su ih tu lijepili i zakivali jedne na druge već nebrojene godine. Listajući sve dublje, guleći antropološke slojeve tiskanoga tkiva, napokon sam našao što sam tražio. Dudleyja Stonea za odbornika, Dudleyja Stonea za šerifa, Dudleyja Stonea za gradonačelnika! Iz godine u godinu njegova je fotografija, izbljedjela od sunca i kiše, i jedva raspoznatljiva, tražila sve odgovorniji položaj u tom životu svijeta kraj mora. Stajao sam i čitao.

"Hej!"

I preko kolodvorskoga perona, negdje iza leđa, prema meni je najednom poletio Dudley Stone.

"To ste vi, gospodine Douglas!"

Naglo sam se okrenuo i našao se oči u oči s tom monumentalnom arhitekturom od čovjeka, krupnim ali bez i traga sala, s nogama nalik na goleme štapove koji ga tlače, s jarkim cvijetom u zapućku, i jarkom kravatom oko vrata. Zdrobio mi je ruku i pogledao me s visine poput Michelangelova Boga u trenutku kad svojim silnim dodirom stvara Adama. Lice mu je bilo lice onih naslikanih sjevernih i južnih vjetrova što pušu topli i hladni na drevnim pomorskim kartama. Bilo je to lice što na starim egipatskim reljefima simbolizira Sunce, lice što plamti životom!

O, Bože! pomislio sam. I to je čovjek koji već dvadesetak godina nije napisao ni retka. Nemoguće. On je tako pun života, da je to već skoro grijeh. Čujem kako mu *kuca srce!*

Zacijelo sam stajao tako, baš jako razrogačivši oči, kako bi mi njegova slika što lakše nalegla na zapanjena osjetila.

"Misliš da si otkrio Marleyeva duha", nasmijao se on. "Priznaj."

"Ja..."

"Moja žena već čeka s novoengleskim loncem, a imamo i obilje i svijetlog i tamnog piva. Sviđa mi se kako te riječi zvone. Od *svijetlog* se nećeš razboljeti, nego će ti razbistriti smućeni duh. Kakva slikovita riječ. A *tamno*? Ima tu nečeg zgusnutog i nabitog. Tamno!" Od prsluka mu se odbio veliki zlatni sat, obješen o sjajne lance. Stisnuo mi je lakat kao škripcem i nastavio me šarmirati čitavim putom, čarobnjak što se sa zlosretnim kunićem zaputio prema svojoj špilji. "Drago mi je što te vidim! Pretpostavljao sam da ćeš doći, baš kao što i drugi dolaze, da mi postaviš isto pitanje, eh! Pa dobro, ovaj ću ti put sve ispričati!"

Meni je poskočilo srce.

"Prekrasno!"

Iza prazne stanice stajao je otvoreni Fordov Model-T iz 1927.

"Svjež zrak. Kad se voziš tako u sumrak, onda vjetar u tebe unosi sva polja, svu travu, svo cvijeće. Nadam se da nisi od onih koji se šuljaju i zatvaraju prozore! Naša je kuća kao vrh mese. Svo pometanje prepuštamo vjetru. Uskači!"

Deset minuta potom zavili smo, s glavne ceste, na prilaznu stazu na kojoj nitko već godinama nije zatrpavao rupe niti ju je poravnavao. Stone je povezo ravno preko graba i grba, ne prestajući se smiješiti. Tras! Protresli smo se i posljednjih nekoliko metara što su vodili do divlje, nebojene katnice. Potom je pustio auto da sam otkrklja do grobne tišine.

"Želiš čuti istinu?" Stone se okrenuo i pogledao me u oči i uhvatio me za rame nestrpljivom rukom. "Skoro točno na današnji dan, prije dvadeset godina, mene su ubili iz pištolja."

On je iskočio iz automobila, a ja ostao sjediti i zuriti za njim. Bio je čvrst kao tona kamenja, u njemu nije bilo ni spomena nikakve utvare, pa ipak sam znao da je to što mi je rekao prije nego što je, kao iz topa, poletio prema kući, u nekom smislu istina.

* * *

"Ovo je moja žena, ovo je moja kuća, a ovo je večera što na nas čeka! A vidi samo pogled. Prozori s tri strane dnevne sobe, pogled na more, obalu, livade. Mi zakucamo prozore tako da budu otvoreni tri od četiri godišnja doba. Kunem ti se da ovdje ljeti nanjušiš limone, a kad dođe prosinac, ponešto od Antarktike, amonijaka i sladoleda. Daj sjedni! Lena, zar nije *krasno* što nam je došao?"

"Nadam se da volite novoengleski lonac", rekla je Lena, sad tu, sad tamo, visoka, čvrsto građena žena, sunce na istoku, kći Djeda Mraza, sjajna svjetiljka lica što nam je osvjetljavala stol dok je tako dijelila teške, praktične tanjure, napravljene da izdrže udarac orijaševe šake. Stolni je pribor bio tako solidan, da bi se njime mogao lavu ispukati zub. Potom se digao velik oblak pare, kroz koji radosno siđosmo, grešnici u pakao. Vidio sam kako se preda mnom triput mijenjaju tanjuri i osjetio kako mi se u prsima, grlu te napokon i u ušima skuplja balast. Dudley Stone mi je natočio mlado vino što ga je napravio od divljeg stolnog concordskoga grožđa, i koje je, veli, vapilo da ga netko popije. Kad je vinska boca bila ispražnjena, Stone je tiho zapuhao u njezina zelena staklena usta, i tako iz nje istjerao ritmičku jednotonsku melodiju koju smo brzo prihvatili.

"No dobro, mislim da sam te pustio da i predugo čekaš", rekao je gledajući me iz daljine što je piće stvara među ljudima, no koja je, zbog čudne izvrsnosti te večeri, izgledala kao sama bliskost.

"Ispričat ću ti o svom umorstvu. Nikad to još nisam ispričao nikome; vjeruj mi. Čuo si za Johna Oatisa Kendalla?"

"Pisac drugoga reda iz dvadesetih godina, jel taj?" odgovorio sam. "Nekoliko knjiga. Istrošio se do '31. Umro prošli tjedan."

"Bog mu dao pokoj duši." Sad je gospodin Stone utonuo u kratku melankoliju posebne vrste, iz koje se trgnuo tek kad je ponovno progovorio.

"Da. John Oatis Kendall, istrošio se do godine 1931., pisac velikih mogućnosti."

"Ne tako velikih kao tvoje", dodao sam brzo.

"Daj, čekaj malo. Skupa smo proveli djetinjstvo, John Oatis i ja, i rodili se na mjestu gdje sjena istoga hrasta ujutro dotiče moju, a uvečer njegovu kuću, i zajedno preplivali sve potoke na svijetu, zajedno obolijevali od zelenih jabuka i cigareta, zajedno u istoj plavoj kosi iste mlade djevojke viđali isto svjetlo, pa smo tako, približivši se dvadestoj godini života, zajedno pošli i raspaliti Sreću u trbuh i zajedno dobiti po glavi. Obojici nam je krenulo, samo što sam ja bio bolji, a iz godine u godinu i sve bolji od njega. Ako je njegova prva knjiga zaradila jedan dobar prikaz, moja ih je zaradila šest, a kad bih ja dobio jedan loš prikaz, njegova bi ih dobila tucet. Bili smo poput dva prijatelja u vlaku koje je razdvojilo mnoštvo. I tako su Johna Oatisa odvukli u prtljažna kola, ostavili ga na kraju, odakle je kričao: 'Spasi me! Ostavljaš me u Tank Townu, Ohio; na istoj smo pruzi!' Našto mu kondukter odgovara: 'Da, ali ne i u istom *vlaku!*' A ja pak vičem: '*Ja* u tebe vjerujem, John, daj imaj srca, vratit ću se po tebe!' I onda prtljažna kola zaostaju za nama, sjajeći crvenim i zelenim lampama kao i lilihipima od višnje i limuna, i mi se dovikujemo i uvjeravamo jedan drugog u svoje prijateljstvo: 'John, stari moj!' 'Dudley, staro momče!' dok John Oatis u ponoć odlazi na mračni kolosijek iza utovarnog skladišta, a ja ostajem u lokomotivi koja, s limenom glazbom i sva okićena, ključa i hukće ususret zori."

Dudley Stone je zastao i opazio moj izraz opće zbnjenosti. "Sve je to dovelo do mog umorstva", rekao je. "Jer je godine 1930. baš John Oatis Kendall malo stare odjeće i nekoliko zaostalih primjeraka svoje knjige trampio za pištolj, pa došao i u ovu kuću i ovu sobu."

"Zaista te mislio ubiti?"

"Mislio, dođavola! Što mislio, ubio! Bum. Jesi za još malo vina? Bravo."

Dok je on uživao u mojoj mucavoj napetosti, gospođa je Stone na stol stavila biskvit s kremom od jagoda. Stone gaje razrezao u tri goleme kriške, pa ga poslužio, a onda me počeo fiksirati svojom ljubeznom aproksimacijom očiju gladnoga djeteta pred izlogom slastičarnice.

"Baš je tu sjedio, on, John Oatis, na toj stolici na kojoj ti sada sjediš. Iza njega, vani, u sušari, sedamnaest šunki; u našem vinskom podrumu pet stotina boca najbolje kapljice; pod prozorom otvoren vidik, elegantno more u svoj svojoj čipki; nad nama Mjesec kao zdjela hladnoga šlaga, posvuda proljeće u svom krasu, a s druge strane stola i Lena, breza na vjetru, i smije se svemu što velim ili radije ne velim, oboje imamo trideset godina, pazi, trideset smo godina stari, život je naš veličanstveni vrtuljak, naši prsti sviraju napete strune, moje se knjige dobro prodaju, pisma obožavatelja padaju po nama, šuštava i bijela, u slapu, a u štalama konji za jahanje po mjesečini do dražica gdje mi ili more šapćemo o svemu što želimo u toj noći. A John Oatis sjedi tu gdje ti sada sjediš, i tiho iz džepa vadi mali plavi pištolj."

"Ja sam se nasmijala, mislila sam da je to nekakav upaljač", rekla je Dudleyjeva žena.

"Ali je John Oatis rekao sasvim ozbiljno: 'Ja ću vas ubiti, gospodine Stone.' "

"I što si učinio?"

"Ja? Samo sam sjedio tu, zgromljen, kao raskoljen; i začuo strašan tresak poklopca lijesa ravno u lice! Čuo sam kotrljanje ugljena niz crni žlijeb; blato na mojim zakopanim vratima. Vele da ti u takvih trenucima pred očima projuri čitava *prošlost*. Glupost. Proleti ti *budućnost*. Ugledaš svoje lice kao krvavu kašu. I sjediš tako, sve dok ti trtljava usta ne uzmognu reći: 'Ali zašto, John, što sam ti učinio?'

'Učinio!' kriknuo je on.

I onda mu oko klizi preko goleme stelaže i krasne brigade knjiga, i sve one bučno privlače pozornost, jer na svakoj od njih blista moje ime kao panterino oko u marokanskoj noći.

'Učinio!' kriknuo je on smrtonosno. I u ruci gaje zasvrbio revolver što je plivao u znoju.

'No, daj, John', pokušao sam oprezno. 'Što želiš?'

'Jedno želim više od ičega na svijetu!' odgovorio mi je on, 'da te ubijem i postanem slavan. Da mi ime dođe na prvu stranicu. Da postanem slavan kao ti. Da do smrti a i poslije budem znan kao čovjek koji je ubio Dudleyja Stonea!'

'Pa ne misliš to valjda ozbiljno!'

'Itekako mislim. I postat ću jako slavan. Daleko slaviji nego danas, u tvojoj sjeni. O, pazi dobro, nitko na svijetu ne zna mrziti kao pisac. Bože, koliko ja volim tvoje djelo i, Bože, koliko mrzim tebe zato što tako dobro pišeš. Zapanjujuća dvoznačnost. Ali ja to više ne mogu podnijeti, da nisam sposoban pisati kao ti, i zato želim do svoje sreće doći na lagan način. Posjeći ću te prije nego što dospiješ do zenita. Vele da će tvoja sljedeća knjiga biti najbolja i najbriljantnija!'

'Pretjeruju.'

'Ja vjerujem da su u pravu!' odgovorio je on.

Pogledao sam iza njega i ugledao Lenu kako sjedi u stolici, uplašena, ali ipak ne toliko uplašena da bi kriknula ili pokušala pobjeći i tako pokvarila scenu, koja bi tako mogla završiti i na nehotičan način.

'Smiri se', rekoh. 'Samo mirno. Sjedi tu, John. Molim te samo za jednu minutu. Onda povuci otkopac.'

'Ne!' prošaptala je Lena.

'Samo mirno', rekao sam njoj, sebi, Johnu Oatisu.

Pogledao sam kroz otvoreni prozor, osjetio vjetar, pomislio na vino u podrumu, na dražice uz obalu, na more, na mjesečev disk nalik na mentolni bombon što hladi ljetno nebo, i privlači te oblake plamene soli, zvjezdane rojeve, za sobom na tom kotaču što se vrti prema jutru. Pomislio sam kako mi je samo trideset godina, kako je toliko i Leni, kako je pred nama još čitav život. Pomislio sam na sve životne poslastice obješene visoko što zapravo čekaju da se njima tek *počnem* gostiti! Nikad se još nisam uspeo na brdo, nikad još nisam jedrio oceanom, nikad se još nisam kandidirao za gradonačelnika, nikad još nisam ronio biserje, nikad još nisam imao teleskop, nikad još nisam glumio na pozornici ili sagradio kuću ili pročitao sve klasike koje sam tako *želio* pročitati. Koliko je još toga čekalo da se učini!

I tako sam u tih gotovo trenutnih šezdeset sekundi, pomislio napokon i na svoju karijeru. Na knjige koje sam napisao, koje pišem, i koje kanim napisati. Na prikaze, na prodaju, na goleme račune u banci. I, vjeruj mi ili ne vjeruj, kako te god volja, po prvi sam se put u životu oslobodio svega toga. Jer sam, u jednom trenutku, postao kritičan. Ispraznio sam plitice na vagi. I na jednu stavio sve brodove na koje se nisam ukrcao, svo cvijeće koje nisam posadio, svu djecu koju nisam podigao, sva brda koja nisam pogledao, i u središte svega stavio Lenu, božicu žetve. U sredinu sam stavio Johna Oatisa Kendalla s njegovim pištoljem - bio je to potporanj koji je držao vagu. A na drugu sam praznu pliticu stavio tucet knjiga. I sve sam to još malo namjestio. Sučelice sam stavio svoje pero, tintu, prazan papir, sekunde što protječu. Preko stola je pirnuo blagi noćni povjetarac. Dotakao je uvojak na Leninu vratu, o, Bože, kako nježno, kako nježno ga je dotakao...

Pištolj je bio uperen u mene. Na fotografijama sam vidio Mjesečeve kratere, i rupu u svemiru zvanu Vreća ugljena, no ništa od toga nije bilo tako veliko, vjeruj mi na riječ, kao otvor pištolja na drugom kraju sobe.

'John', rekoh naposljetku, 'zar me doista toliko mrziš? Zato što sam ja imao sreće, a ti ne?'

"Da, proklet bio!" kriknuo je on.

Bilo je skoro smiješno da mi može zavidjeti. Jer ja nisam bio baš mnogo bolji pisac od njega. Sve je te razlike stvorio samo jedan sretan potez.

'John', rekao sam mu tiho, 'ako želiš da umrem, ja ću to i *učiniti*. Želiš da više nikad ne napišem ni retka?'

'Ništa ne želim više od toga!' kriknuo je on. 'Pripremi se!' Uperio mi je pištolj ravno u srce!

'U redu,' rekoh, 'neću više nikad napisati ni retka.'

'Kako?' rekao je on.

'Mi smo stari prijatelji, i još nikad, nije li tako, nismo jedan drugom lagali? Onda me uhvati za riječ: Od večeras pa nadalje neću više nikad staviti pero na papir.'

'O, Bože', rekao je on i nasmijao se u nevjerici.

'Evo', rekao sam i mahnuo glavom prema pisaćem stolu kraj njega, 'tu su jedini originalni rukopisi dviju knjiga na kojima radim već tri

godine. Jednu ću smjesta spaliti tebi pred očima. Drugu možeš sam baciti u more. Počisti kuću, uzmi sve što makar i izdaleka podsjeća na književnost, spali i moje objavljene knjige. Evo.' Ustao sam. Mogao me je tada ubiti, ali sam ga bio fascinirao. Bacio sam jedan rukopis u ognjište i prinio mu šibicu.

'Ne!' rekla je Lena. Okrenuo sam se.

'Znam što radim', rekoh. Ona je zaplakala. John Oatis Kendall samo je zurio u mene, kao omađijan. Donio sam mu drugi neobjavljeni rukopis. 'Evo', rekao sam i gurnuo mu ga pod desnu cipelu, kao da mu je noga uteg za papir. Vratio sam se i sjeo. Vjetar je puhao i noć je bila topla i Lena je na drugom kraju stola bila bijela kao jabuka u cvatu.

I rekoh:

'Od danas pa nadalje, neću više nikad napisati ni retka.' Napokon je John Oatis uspio procijediti:

'Kako to možeš?'

'Mogu, pa da svi budu sretni', rekoh. 'Da ti budeš sretan, jer ćemo na kraju opet biti prijatelji. Da Lena bude sretna, jer ću opet biti samo njen muž, a ne dresirana foka svojih agenata. A sretan ću biti i ja, jer mi je milije biti živ čovjek nego mrtav autor. Čovjek je pred smrću spreman na sve, John. I zato uzmi moj zadnji roman i idi.'

I tako smo sjedili tu, nas troje, baš kao što sad sjedimo nas troje. Osjećao se miris limuna i lipa i kamelija. Pod nama je, na kamenitoj obali, grmio ocean; Bože, kakav krasan, mjesečinom obasjan zvuk. I onda je, napokon, John Oatis uzeo rukopise, kao da uzima moje tijelo, i odnio ih iz sobe. Zastao je u vratima i rekao: 'Vjerujem ti.' I onda je otišao. Čuo sam ga kako se odvezao. Spremio sam Lenu u krevet. Bila je to jedna od vrlo malobrojnih noći u mom životu kad sam šetao obalom, ali sam doista šetao, i duboko disao i pipao si ruke i noge i lice, i plakao kao malo dijete, dok sam hodao i gegao se kroz mlat valova da osjetim kako se oko mene u milijun sapuriških mjehurića pjeni hladna slana voda."

Dudley Stone je zastao. U toj je prostoriji vrijeme stalo. Vrijeme je bilo nešto što je pripadalo nekoj drugoj godini, dok smo nas troje sjedili tako, opčarani njegovom pričom o umorstvu.

"I je li uništio tvoj zadnji roman?" upitao sam.

Dudley Stone je kimnuo glavom.

"Tjedan dana kasnije na plažu je doplovio jedan list. Zacijelo ga je bacio s litice, svih tisuću stranica, sasvim to jasno vidim, moglo je izgledati kao jato bijelih galebova, što se spuštaju dolje prema moru, da odu na pučinu s osekom, u četiri sata, u crno jutro. Lena je potrčala plažom s tim jedincatim listom u ruci, i povikala: 'Vidi, vidi!' A kad sam vidio što mi je dala, bacio sam ga natrag u ocean."

"Nemoj mi samo reći da si održao riječ?"

Dudley Stone pogledao me je netremice.

"A što bi ti učinio u mom položaju? Pogledaj to ovako: John Oatis mi je učinio uslugu. Nije me ubio. Nije me ustrijelio. Povjerovao mi je na riječ. I ja sam je održao. Pustio me je da živim. Pustio me je da jedem i spavam i dišem. I sasvim iznenada, proširio mi je horizonte. Bio sam mu tako zahvalan da sam se te noći, dok sam stajao do pasa u vodi, tamo na plaži rasplakao. Bio sam zahvalan. Shvaćaš li ti zaista tu riječ? Zahvalan zato što mi je dao da živim kad je imao moć da me zauvijek anihilira."

Gospođa Stone je ustala, večera je bila gotova. Ona je pokupila suđe, a mi zapalili cigare; i onda me Dudley Stone odveo do svoje radne sobe, do svog sekretera, pa mu širom razjapio ralice s paketićima i papirima i bočicama tinte, s pisaćim strojem, dokumentima, registrima, indeksima.

"U meni je sve vrelo i ključalo. John Oatis je samo skupio pjenu s vrha, da ispod nje ugledam pivo. I bilo je sasvim bistro", rekao je Dudley Stone. "Pisanje je za mene oduvijek bilo pelin i gorčica; prtljati s riječima po papiru, proživljavati silne depresije srca i duše. Gledati kako me gramzivi kritičari dižu na grafikonima i spuštaju u tablicama, sjeckaju me kao kobasicu, krkaju me na ponoćnim večerama. Posao najgore vrste. Ja sam zapravo već bio *spreman* zbaciti samar. Moj otponac je već bio napet. Bum! Kad eto ti Johna Oatisa! Vidi ovo."

Prekopao je po stolu pa izvadio letke i plakate.

"Ja sam stalno *pisao* o životu. A sad sam poželio živjeti. *Činiti* stvari a ne o njima pričati. Kandidirao sam se za školski savjet. I pobijedio. Kandidirao se za odbornika. Pobijedio. Kandidirao se za gradonačelnika, pobijedio! Šerif! Gradski knjižničar! Gradski službenik za odvoz smeća. Rukovao sam se s mnogim rukama, vidio mnogo života, učinio mnogo toga. Proživjeli smo život na sve

moguće načine, očima i nosovima i ustima, ušima i rukama. Penjali smo se na brda i slikali slike, neke su, evo, i na zidu! Triput smo obišli svijet! Čak sam zbabio i svog sinčića, sasvim neočekivano. On je u međuvremenu odrastao i oženio se - živi u New Yorku! Činili smo i činili i činili." Stone je zastao i nasmiješio se. "Izađi na dvorište; postavili smo teleskop, bi li volio vidjeti Saturnove prstene?"

I tako smo stajali u dvorištu, a vjetar je puhao preko tisuću milja mora, i dok smo stajali tako, i kroz teleskop promatrali zvijezde, gospođa Stone se spustila u ponoćni podrum da donese rijetko španjolsko vino.

* * *

Bilo je već i podne sutrašnjega dana kad smo, nakon uraganskoga putovanja preko skakutavih ledina, iz smjera mora stigli na samotnu stanicu. Gospodin Dudley Stone pustio je auto da vozi po svome, dok je tako pričao sa mnom, smijao se, smiješio, pokazivao sad na ovu sad na onu izbačenu neolitsku stijenu, na taj ili onaj divlji cvijet, da bi ponovno utihnuo tek kad smo se parkirali i stali čekati na vlak koji će me uzeti i odnijeti.

"Pretpostavljam", rekao je, "da misliš da sam sasvim poludio."

"Ne, nikad to ne bih rekao."

"Ali mislim", rekao je Dudley Stone, "John Oatis Kendall učinio mi je još jednu uslugu."

"A to je?"

Stone se na zalupljenom kožnom sjedalu promeškoltio nekako konverzacijski.

"Pomogao mi je da iz svega izađem dok je još postojao lagani put. Duboko negdje u sebi zacijelo sam slutio da je moj književni uspjeh nešto što će se otopiti čim isključe rashladni sustav. Moja je podsvijest imala sasvim dobru sliku o mojoj budućnosti. Jer ja sam znao, što nitko od mojih kritičara nije, da ja mogu napredovati samo prema dolje. One dvije knjige što ih je John Oatis bio uništio, bile su jako slabe. One bi me ubile mnogo gore od Oatisa. I tako mi je on pomogao da se odlučim, i ne misleći, na nešto za što možda sam ne bih imao dovoljno hrabrosti, pomogao mi da se graciozno naklonim dok bal još traje, dok kineski lampioni još bacaju laskavo ružičasto svjetlo na moj harvardski ten. Vidio sam i previše pisaca kako idu gore, dolje, i onda van, ranjeni, nesretni, u samoubojstvo.

Kombinacija okolnosti, slučajnosti, podsvjesnog shvaćanja, olakšanja i zahvalnosti Johnu Oatisu Kendallu zato što sam samo živ, bila je u najmanju ruku nepredvidljiva."

Prosjedili smo na toplom suncu još jednu minutu.

"A onda sam doživio i zadovoljstvo da me usporede sa svim velikanima, u času kad sam obznanio svoje povlačenje s književne scene. Malo je pisaca u modernoj povijesti doživjelo toliki publicitet. Bio je to prekrasan sprovod. Izgledao sam, kako vele, prirodno. A za mnom su se vukli odjeci. 'Njegova sljedeća knjiga', kričali su kritičari, 'bila bi baš ono pravo! Pravo remek-djelo!' I gledao sam ih kako dahću, kako čekaju. Malo su oni toga znali. Čak i sada, nakon četvrt stoljeća, moji čitatelji, koji su tada bili školarci, odlaze na čađave izlete na promajnim lokalnim vlakovima što smrde po petroleju, ne bi li riješili misterij i odgovorili na pitanje zašto sam ih pustio da toliko čekaju na moje 'remek-djelo'. I baš zahvaljujući Johnu Oatisu Kendallu, ja još uživam nekakvu reputaciju; ona je opala polako, bezbolno. Već sam dogodne mogao poginuti od vlastite desnice, ruke kojom pišem. Koliko je bolje sam otkačiti svoj vagon od vlaka, prije nego što to drugi učine u tvoje ime.

Moje prijateljstvo s Johnom Oatisom Kendallom? I ono se vratilo. Za to je, dakako, trebalo vremena. Ali me je 1947. došao posjetiti; bio je lijep dan, svud uokolo, kao u stare dane. A sad je on mrtav, i ja sam napokon nekom sve ispričao. A što ćeš ti ispričati svojim prijateljima u gradu? Oni od svega toga neće povjerovati ni riječi. Ali to jest istina, kunem ti se, istina kao što je istina da sjedim tu i dišem dobri Božji zrak i gledam žuljeve na svojim rukama i počinjem sličiti izbljedjelim lecima što sam ih dijelio kad sam se natjecao za okružnog rizničara."

Stajali smo na peronu.

"Zbogom idi, i hvala ti što si došao i otvorio uši i dopustio mojoj riječi da se zarije u tebe. I Božji blagoslov na sve tvoje radoznale prijatelje. A evo i vlaka! Moram bježati; Lena i ja moramo na karavanu Crvenoga križa niz obalu, danas popodne! Zbogom!"

Gledao sam mrtvaca kako lupa i skače preko perona, osjećao podrhtavanje dasaka, vidio ga kako uskače u Model-T, čuo kako je poskočio pod njegovom masom, vidio kako velikim stopalom udara o pedale, pali motor u leri, turira ga do grmljavine, okreće se, smiješi

se, maše mi, da bi potom odgrmio daleko i u nepovrat, prema tom najednom briljantnom gradiću zvanom Opskurnost kraj vrtoglavoga mora zvanoga Prošlost.

O knjigi

Mračna zemlja (The October Country 1955.) kolekcija je devetnaest *jezivih* kratkih priča Raya Bradburyja. To je, zapravo, reprint petnaest od dvadeset i sedam priča iz njegove zbirke *Tamni karneval* iz 1947.g., sa dodate četiri njegove priče prethodno objavljene na drugim mjestima. Zbirka je objavljena u nekoliko izdanja od strane Ballantine Books (1954, 1956, 1962 i 1971), te ponovno 1996. u izdanju Del Rey Books.

Zbirka je objavljena i u Velikoj Britaniji u izdanju Rupert Hart-Davis doo 1956, te ponovo 1976. od strane Grafton&HarperCollins Publishers. Ovo britansko izdanje (1976.) u sebe *uključuje* priču "**Putnik**", iz već spomenutog *Tamnog karnevala*, ali *izostavlja* priče **Sljedeći na redu** (The Next in Line), **Jezero** (The Lake), **Mali ubojica** (The Small Assassin), **Gomila** (The Crowd), **Varalica** (Jack-In-The-Box), **Čovjek sa sprata** (The Man Upstairs) i **Cisterna** (Cisterne). Očito je da je upravo to izdanje bilo izvornik za knjigu koja je izdata u okviru edicije Alien SF. (prim. Anahronic)

Sadržaj

SADRŽAJ

KEPEC

BUDNI POKERSKI ŽETON H. MATISSEA

KOSTUR

TEGLICA

PUTNIK

EMISAR

OPRLJENI OGNJEM

KOSA

STRIC EINAR

VJETAR

BILA JEDNOM JEDNA STARICA

OBITELJSKO PRELO

PREKRASNA SMRT DUDLEYJA STONEA

O knjigi